

Llywodraeth Cynulliad Cymru
Welsh Assembly Government

Cymry Ifanc
Young Wales

www.cymru.gov.uk

Dysgu ar gyfer plant a phobl ifanc mewn lleoliad dalfa'r ifanc yng Nghymru

Canllawiau statudol ar gyfer awdurdodau lleol
yng Nghymru

Canllawiau

Cylchlythyr Llywodraeth Cynulliad Cymru Rhif: 008/2011
Dyddiad cyhoeddi: Ebrill 2011

Dysgu ar gyfer plant a phobl ifanc mewn lleoliad dalfa'r ifanc yng Nghymru

- Cynulleidfa** Awdurdodau lleol yng Nghymru; timau troseddau ieuenctid yng Nghymru; Cyfarwyddwr Sefydliad Troseddwyr Ifanc Carchar Parc; Rheolwr Cartref Diogel i Blant Awdurdod Lleol Hillside yng Nghastell-Nedd; Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru; cwmnïau Gyrfa Cymru; Comisiynydd Plant Cymru; Estyn; Bwrdd Cyfiawnder Ieuenctid Cymru, cyrff anllywodraethol a mudiadau gwirfoddol sy'n gweithio gyda phlant a phobl ifanc sydd yn y system cyfiawnder ieuenctid neu sydd mewn perygl o ddod i'r system.
- Trosolwg** Mae'r ddogfen hon yn cynnwys canllawiau statudol ar gyfer awdurdodau lleol ynglŷn â modd Llywodraeth Cynulliad Cymru o gymhwyso Deddf Prentisiaethau, Sgiliau, Plant a Dysgu 2009, Adrannau 48–52 sy'n ymwneud â dysgu mewn lleoliad dalfa'r ifanc.
- Camau i'w cymryd** Awdurdodau lleol i ystyried y canllawiau statudol hyn.
- Rhagor o wybodaeth** Tîm Polisi, Hawliau a Gweithredu
Yr Adran Plant, Addysg, Dysgu Gydol Oes a Sgiliau
Llywodraeth Cynulliad Cymru
Parc Cathays
Caerdydd
CF10 3NQ
Ffôn: 029 2082 3351
e-bost: childrenandyoungpeoplesrights@cymru.gsi.gov.uk
- Copïau ychwanegol** Gellir cael y ddogfen hon o wefan Llywodraeth Cynulliad Cymru yn www.cymru.gov.uk/addysgasgiliau

Cynnwys

Rhagair gan y Dirprwy Weinidog dros Blant Llywodraeth Cynulliad Cymru	1
Crynodeb	2
Cyflwyniad	4
Adran 1 - Cyd-destun polisi a chyfrifoldebau deddfwriaethol newydd	9
Adran 2 - Canllawiau ar gyfer awdurdodau lleol cartref yng Nghymru: cyflawni'r ddyletswydd i hybu gwireddu potensial plant a phobl ifanc i ddysgu	15
Adran 3 - Canllawiau ar gyfer awdurdodau lleol lletyol: comisiynu darpariaeth addas	21
Adran 4 - Plant a phobl ifanc sydd â datganiadau anghenion addysgol arbennig (AAA) neu anawsterau a/neu anableddau dysgu	37
Adran 5 - Trosglwyddo gwybodaeth ar gyfer plant a phobl ifanc yn nalfa'r ifanc	45
Atodiad 1 – Ariannu	50
Atodiad 2 – Geirfa	51
Atodiad 3 – Cefndir i'r ystâd ddiogeledd	56
Atodiad 4 – Rolau a chyfrifoldebau	57
Atodiad 5 – Lleoli plant a phobl ifanc yn y ddalfa (Cymru) – BCI Ionawr (2011)	61
Atodiad 6 – Polisiâu a mentrau Llywodraeth Cynulliad Cymru	62
Atodiad 7 – Ymgynghori â phlant a phobl ifanc	65

Rhagair gan y Dirprwy Weinidog dros Blant Llywodraeth Cynulliad Cymru

Am y tro cyntaf, daw plant a phobl ifanc o Gymru sydd yn y ddalfa dan ddeddfwriaeth addysg gynradd fel rhan o Ddeddf Prentisiaethau, Sgiliau, Plant a Dysgu 2009.

Mae gan Lywodraeth Cynulliad Cymru gyfrifoldebau newydd dan y Ddeddf hon, ac rydym am sicrhau ein bod yn cyflawni'r cyfrifoldebau hynny yn y ffordd fwyaf effeithiol bosibl.

Mae llawer o blant a phobl ifanc sy'n cael eu hunain yn y system cyfiawnder ieuenctid, am ba bynnag reswm, wedi cael profiad addysgol anodd neu ofidus yn eu bywydau cynnar. Mae'n hanfodol fod y system cyfiawnder ieuenctid yn cynnwys ffocws ar gynorthwyo pobl ifanc a'u helpu i ennill y sgiliau sydd eu hangen arnynt ar gyfer dysgu pellach, hyfforddiant a chyflogaeth a, thrwy hynny, gwella'u cyfleoedd mewn bywyd.

Mae'n rhaid i ni roi'r sgiliau, yr hunan hyder a'r hunan barch angenrheidiol i'r holl blant a phobl ifanc iddynt allu chwarae rhan weithgar a chyfrifol ym mywydau eu cymunedau a'r gymdeithas ehangach, ac i helpu i atal cylchredau troseddu. Er ei bod yn eglur nad addysg yw'r unig ffactor mewn atal troseddu ac aildroseddu, mae ymchwil¹ yn awgrymu bod dysgu'n chwarae rôl allweddol.

Mae'r system cyfiawnder ieuenctid yng Nghymru wedi gwneud cynnydd positif yn ystod blynyddoedd diweddar o ran gwella mynediad troseddwy'r ifanc i addysg, hyfforddiant a chyflogaeth ac o ran cyfleoedd ynddynt.

Fodd bynnag, mae'n rhaid i ni fod â dyheadau uchelgeisiol ar gyfer pob plentyn a pherson ifanc, ac rydym wedi ymrwmo i welliant parhaus. Rydym am sicrhau bod yr holl blant a phobl ifanc sydd yn y system cyfiawnder ieuenctid yn cyfranogi, yn gwneud cynnydd ac yn cyflawni mewn addysg a hyfforddiant, a'u bod yn cael unrhyw gymorth sydd ei angen arnynt i wireddu eu potensial.

Mae'r canllawiau hyn yn gam ymlaen go iawn o ran canolbwyntio ar y cymorth unigol a phersonol sydd ei angen ar blant a phobl ifanc, boed yn y ddalfa neu wedi'u rhyddhau i ddychwelyd i'w cymunedau. Mae hyn yr un mor bwysig i'r plant a'r bobl ifanc hynny o Gymru sydd wedi'u gosod mewn sefydliadau gwarchodol yn Lloegr.

Yr eiddoch yn gywir

Huw Lewis

---

¹ Rhwystrau rhag ymwneud ag addysg, hyfforddiant a chyflogaeth. Bwrdd Cyfiawnder Ieuenctid 2006.

Crynodeb

Ble ydym ni nawr?

Mae Llywodraeth Cynulliad Cymru'n gweithio mewn partneriaeth ag ystod eang o adrannau llywodraeth ac asiantaethau yng Nghymru a Lloegr i gefnogi dysgu plant a phobl ifanc yn y system cyfiawnder ieuenctid. Mae'r rhain yn cynnwys Bwrdd Cyfiawnder Ieuenctid (BCI)² Cymru a Lloegr, yr Adran Addysg (DforE) a'r Weinyddiaeth Gyfiawnder (MOJ).

Beth yw'r prif faterion?

Mae'r ddogfen hon yn llunio canllawiau statudol ar gyfer awdurdodau lleol yng Nghymru gan ategu eu cyfrifoldebau am addysg a hyfforddiant plant a phobl ifanc yn nalfa'r ifanc, fel y nodir yn Neddf Prentisiaethau, Sgiliau, Plant a Dysgu (Deddf PSPD) (2009)³. Mae hyn yn cynnwys darpariaeth addysg a hyfforddiant ar gyfer pobl ifanc rhwng 10 a 17 oed (a rhai pobl 18 oed sydd wedi aros yn nalfa'r ifanc oherwydd eu bod yn agos at ddiwedd eu dedfryd) ac sydd dan warchodaeth yn y sefydliadau a ganlyn:

- sefydliadau troseddwr ifanc y Gwasanaeth Carchardai ar gyfer pobl ifanc⁴;
- sefydliadau troseddwr ifanc dan reolaeth breifat;
- canolfannau hyfforddi diogel; a
- chartrefi diogel i blant.

Mae'r ddogfen hon yn cynnwys:

- canllawiau statudol ar gyfer **yr holl awdurdodau lleol 'cartref' ledled Cymru** o ran eu dyletswyddau newydd isod, tuag at blant a phobl ifanc o'u hardal sy'n treulio amser dan warchodaeth yn nalfa'r ifanc;
- awdurdodau lleol cartref i hybu gwireddu potensial plant a phobl ifanc i ddysgu tra'u bod yn nalfa'r ifanc a phan fyddant yn cael eu rhyddhau;
- dyletswyddau ar awdurdodau lleol i gadw copïau o ddatganiad Anghenion Addysgol Arbennig (AAA) plant a phobl ifanc pan fyddant yn mynd i ddalfa'r ifanc, ac i'w adfywio a'i adolygu pan fyddant yn cael eu rhyddhau;

---

² Ar 14^{eg} Hydref 2010, cyhoeddwyd na fydd y Bwrdd Cyfiawnder Ieuenctid (BCI) yn parhau i weithredu fel corff cyhoeddus anadrannol, ac y bydd ei swyddogaethau'n cael eu trosglwyddo i'r **Weinyddiaeth Gyfiawnder**. Adeg cyhoeddi'r canllawiau hyn, roedd y BCI yn parhau i gyflawni'r mwyafrif o'i swyddogaethau tra bo trefniadau pontio'n cael eu hystyried. Yn y dyfodol, dylid gwirio'r wybodaeth ddiweddaraf a gyhoeddir gan y Weinyddiaeth Gyfiawnder pan gyfeirir at y BCI yn y canllawiau hyn.

³ <http://www.DofE.gov.uk/apprenticeshipsskillschildrenandlearningAct/>.

⁴ Mae'r diwygiadau i Ddeddf Addysg 1996 (trwy Ddeddf PSPD 2009) yn berthnasol yn unig i blant a phobl ifanc sydd dan warchodaeth mewn llety cadw ieuenctid. Golyga hyn fod y dyletswyddau y cyfeirir atynt yn y canllawiau hyn, a'r canllawiau eu hunain, yn berthnasol i blant a phobl ifanc sydd dan warchodaeth mewn llety 'ieuenctid' (neu lety 'pobl ifanc' i roi enw arall arno). Mae rhai Sefydliadau Troseddwr Ifanc yn cadw oedolion ifanc rhwng 18 ac 20 oed, ac nid yw'r dyletswyddau a'r canllawiau'n berthnasol i'r oedolion ifanc hyn.

- darpariaethau rhannu gwybodaeth, a'r dyletswyddau hysbysu ar dimau troseddau ieuenctid;
- canllawiau statudol ar gyfer **awdurdodau lleol 'lletyol' sydd â sefydliadau ieuenctid gwarchodol yn eu hardal**, i'w cefnogi wrth iddynt ymarfer eu cyfrifoldebau am sicrhau addysg a hyfforddiant i blant a phobl ifanc yn nalfa'r ifanc. Unwaith y daw darpariaethau Deddf PSPD 2009 i rym, daw'r rhain yn berthnasol ar ddiwedd trefniant cytundebol cyfredol y sefydliad o fewn eu hardal;
- canllawiau statudol ar gyfer yr holl awdurdodau lleol o ran eu cyfrifoldeb am blant a phobl ifanc ag anghenion addysgol arbennig sydd yn nalfa'r ifanc;
- canllawiau statudol o ran trosglwyddo gwybodaeth ar gyfer plant a phobl ifanc sydd dan warchodaeth yn nalfa'r ifanc.

Cyflwyniad

Mae'r System Cyfiawnder Ieuenctid yn cwmpasu Cymru a Lloegr a dim ond lleiafswm o blant a phobl ifanc yn y system cyfiawnder ieuenctid sy'n treulio amser yn y ddalfa (tua 3%). Mae hyn yn gyfystyr â thua 7,000 o blant a phobl ifanc (Cymru a Lloegr) yn mynd i ddalfa'r ifanc bob blwyddyn, gyda thua 2,600 yn cael eu cadw yn y ddalfa ar unrhyw un adeg.

Ar hyn o bryd, cedwir y plant a'r bobl ifanc hyn mewn 1 sefydliad troseddwy'r ifanc ac 1 cartref diogel i blant yng Nghymru ac mewn 14 sefydliad troseddwy'r ifanc, 4 canolfan hyfforddi diogel a 9 cartref diogel i blant yn Lloegr.

Ym mis Ionawr 2011, (BCI)⁵ roedd yna 96 o blant a phobl ifanc o Gymru wedi'u gosod mewn lleoliad dalfa'r ifanc yng Nghymru a Lloegr.

Ar hyn o bryd, mae yna ddau sefydliad dalfa'r ifanc yng Nghymru: Sefydliad Troseddwy'r Ifanc Carchar y Parc ym Mhen-y-bont ar Ogwr a Chartref Diogel i Blant Hillside yng Nghastell-nedd Port Talbot. Carchar dan reolaeth breifat yw'r Parc ac mae Hillside dan contract â'r Bwrdd Cyfiawnder Ieuenctid⁶.

Mae'r contractau hyn yn cynnwys darparu addysg i blant a phobl ifanc, ac mae yna sawl blwyddyn i fynd arnynt. Ni chynigir dechrau gosod y dyletswyddau newydd yn Neddff PSPD (2009) ar y ddau awdurdod lletyol hyn nes daw'r contract sy'n bodoli i ben. Yna, byddant yn cael eu cynnwys fel rhan o'r contract newydd pan ddaw i rym.

Ar hyn o bryd, yng Nghymru, mae yna garchardai i oedolion y mae Llywodraeth y DU yn eu rhedeg yng Nghaerdydd, Abertawe a Brynbuga/Prescoed (sef cyfuniad o Garchar Brynbuga a Charchar Prescoed). Hefyd, mae yna un carchar dan reolaeth breifat y mae G4s yn ei redeg yn y Parc ym Mhen-y-bont ar Ogwr (Carchar y Parc). Mae gan Garchar y Parc sefydliad troseddwy'r ifanc yn gysylltiedig ag ef. Yn nhendwr gweiddiol Carchar y Parc i'r Weinyddiaeth Gyfiawnder, amlinellwyd cynlluniau i gyflenwi darpariaeth hyfforddi fel rhan o'i brif contract; o'r herwydd, swm bach o arian yn unig sydd ar gael i gefnogi gweithgareddau hyfforddi yno.

Cynhwysir y dyletswyddau ar awdurdodau lleol 'lletyol' yn y dyfodol, a manylion a phroses eu rhoi ar waith, yn y canllawiau hyn i ddarparu gwybodaeth am sut bydd y system yn gweithio pan fydd ar waith yn llawn, ac i alluogi awdurdodau lleol Cymru yr effeithir arnynt i ddechrau paratoi ar ei chyfer. Daw sefydliadau troseddwy'r ifanc y Gwasanaeth Carchardai yn Lloegr dan y cyfrifoldebau ychwanegol newydd o fis Medi 2010. Darperir dolen i ganllawiau Lloegr a ddosbarthwyd ar 22 Mawrth 2010.

<http://www.DofE.gov.uk/consultations/downloadableDocs/LA%20guidance%20-%20learning%20for%20young%20people%20in%20youth%20custody.doc>.

---

⁵ <http://www.yjb.gov.uk/en-gb/>.

⁶ <http://www.yjb.gov.uk/en-gb/>.

DS. Ystod oedran y plant a'r bobl ifanc y mae hyn yn effeithio arnynt yw rhai rhwng 10 a 17 oed sydd mewn lleoliad ieuenctid gwarchodol fel rhan o'r system cyfiawnder ieuenctid. Mae pobl ifanc 18 oed a hŷn sy'n aros prawf neu sydd wedi'u dedfrydu i'r ddalfa'n cael eu cadw dan warchodaeth mewn llety dalfa 'oedolion iau' neu 'oedolion' ac nid yw'r canllawiau hyn yn berthnasol iddynt.

Diffiniad o awdurdodau lleol 'cartref' a 'lletyol'

Awdurdodau lleol lletyol

Yn ôl y diffiniad, at ddibenion dysgu yn nalfar ifanc, awdurdod lleol lletyol yw'r awdurdod lleol y mae'r sefydliad gwarchodol wedi'i leoli ynddo. Mae awdurdodau lleol lletyol yn gyfrifol am sicrhau addysg a hyfforddiant ar gyfer plant a phobl ifanc sydd dan warchodaeth yn nalfar ifanc yn eu hardal nhw (waeth lle maent fel rheol yn preswyllo).

Awdurdodau lleol cartref

Yn ôl y diffiniad, awdurdod lleol 'cartref' yw'r awdurdod lleol y mae'r person ifanc yn preswyllo ynddo fel rheol⁷ (heblaw am unrhyw gyfnod pan mae'r person yn destun gorchymyn dalfa) neu, yn achos plentyn neu berson ifanc a oedd, yn syth cyn mynd i'r ddalfa, neu unrhyw adeg ers hynny, yn derbyn gofal awdurdod dan Ddeddf Plant 1989, yr awdurdod lleol sy'n gofalu am y person neu a oedd yn gofalu amdano'n fwyaf diweddar.

Cyd-destun Polisi Plant a Phobl Ifanc yng Nghymru

Manylir ar ymrwymiad Llywodraeth Cynulliad Cymru i blant a phobl ifanc yn Ymestyn Hawliau: Cynorthwyo Pobl Ifanc o 11 i 25 Oed yng Nghymru (2000 a 2002)⁸. Mae wedi'i ddiwygio'n ddiweddar fel canllawiau statudol ar gyfer Gwasanaethau Cymorth Ieuenctid 11-25 a Gwasanaethau Cymorth i Ddysgwyr 14-19 (2009)⁹, a darparodd sail ar gyfer ein dull o fynd ati i lunio'r canllawiau hyn.

Yn 2004, mabwysiadodd Llywodraeth Cynulliad Cymru Gonfensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau'r Plentyn (CCUHP) yn ffurfiol, fel sail ar gyfer pob polisi ar gyfer plant a phobl ifanc.

Mae Llywodraeth Cynulliad Cymru wedi bod yn gweithio'n agos â Grŵp Monitro Sefydliad Anllywodraethol CCUHP, Comisiynydd Plant Cymru a phartneriaid cenedlaethol a lleol eraill i ddatblygu dull cydlynol o fynd ati i hyrwyddo gweithredu'r Confensiwn dros y 5 mlynedd nesaf trwy Gynllun Gweithredu CCUHP cytunedig ar gyfer Cymru. Cynllun Gweithredu treigl 5 mlynedd yw Cynllun Gweithredu 5 Mlynedd CCUHP ar gyfer Cymru – 'Gwneud Pethau'n lawn'¹⁰, ac fe'i lanswyd ar 20fed Tachwedd 2009. Mae'n cwmpasu 16 o feysydd blaenoriaeth a 90 o gamau mewn ymateb i argymhellion Pwyllgor y Cenhedloedd Unedig. Mae'n ddogfen o

⁷ Ystyr "man preswyllo fel rheol" yw'r lle y mae'r plentyn neu'r person ifanc yn byw bob amser heblaw am gyfnodau pan mae'n absennol dros dro (gan gynnwys y cyfnod yn y ddalfa).

⁸ http://wales.gov.uk/topics/educationandskills/policy_strategy_and_planning/extendingentitlement/?skip=1&lang=cy.

⁹ <http://cymru.gov.uk/consultations/childrenandyoungpeople/youthsupportlearnersupport/?skip=1&lang=cy>.

¹⁰ <http://wales.gov.uk/topics/childrenyoungpeople/publications/gettingitright2009/?skip=1&lang=cy>.

bwys, gan mai dyma'r tro cyntaf i Gymru ddangos graddau ei rhaglenni a sut maent yn helpu i gyflenwi'r hawliau yn CCUHP. Mae blaenoriaeth 16 y Cynllun yn ymwneud â gweithio i sicrhau bod plant a phobl ifanc o Gymru sydd yn y system cyfiawnder troseddol yn gallu hawlio'u hawliau CCUHP a'u hawliau dynol.

Mae'n bwysig cydnabod yma y dylid sicrhau bod plant a phobl ifanc sydd mewn lleoliad gwarchodol yn fwy ymwybodol o'u hawliau. Mae rhywfaint o waith wedi dechrau yng Nghymru i ddatblygu deunyddiau 'ymsefydlu' fel rhan o'r ystâd ddiogeled¹¹. Mae angen i blant a phobl ifanc chwarae rhan mewn cynllunio'u dysgu, datblygu strategol a chomisiynu darparwyr addysg.

- Mae Erthygl 12 CCUHP¹² yn datgan bod yn rhaid i blant a phobl ifanc gael llais a bod yn rhaid ystyried eu barn wrth wneud penderfyniadau sy'n effeithio ar eu bywydau. Mae hyn yn berthnasol i lawer o benderfyniadau mewn lleoliadau ysgol, gan gynnwys beth a sut mae pobl ifanc yn ei ddysgu, ac ansawdd eu hamgylchedd dysgu, fel bod pobl ifanc yn teimlo'n ddiogel, eu bod yn cael eu gwerthfawrogi ac yn cael eu hannog i ddysgu.
- Daeth Cynghorau Ysgol yn drefniant statudol yng Nghymru ar gyfer pob ysgol gynradd, uwchradd ac arbennig ym mis Rhagfyr 2005. Ar y sail hon, bu ysgolion ledled Cymru'n datblygu llais y dysgwr mewn amrywiaeth o ffyrdd, gan gynnwys eco-ysgolion ac ysgolion iach, ac yn ymgynghori â dysgwyr ar amrywiaeth o faterion.
- Y Fframwaith Effeithiolrwydd Ysgolion¹³ yw'r prif bolisi addysgol yng Nghymru. Mae'n gosod cyrhaeddiad a lles y dysgwr wrth galon yr hyn y mae lleoliadau dysgu'n ei wneud yng Nghymru, gan gynnwys disgyblion yn chwarae rhan fel partneriaid mewn prosesau hunanwerthuso i wella'u cymunedau dysgu. Mae Fframwaith Arolygu Cyffredin newydd Estyn¹⁴ yn rhoi mwy o bwys i lais y dysgwr.
- Mae Llywodraeth Cynulliad Cymru'n rhoi pwys i ddatblygu llais y dysgwr fel dull sefydliad-cyfan o weithredu, fel bod pob disgybl yn cael cyfleoedd i chwarae rhan mewn penderfyniadau ar bob lefel o fywyd yr ysgol – o'r ystafell ddosbarth i ymarferion ymgynghori, yn ogystal â chwarae rhan mewn mentrau a phrosiectau.
- Er nad yw model cyngor ysgol o bosibl yn ymarferol ar gyfer dysgwyr mewn lleoliadau cyfiawnder troseddol, ac er bod yna heriau penodol i'r lleoliadau hyn, mae'n bwysig cofio bod Erthygl 12 yn berthnasol i'r **holl** blant a phobl ifanc – waeth beth fo'u hamgylchiadau. Dylai lleoliadau dysgu yn y system cyfiawnder troseddol ystyried sut gellir cefnogi pobl i chwarae rhan mewn penderfyniadau sy'n effeithio arnyn nhw. Dylai hyn gynnwys ystyried y sgiliau sydd eu hangen ar bobl ifanc i allu chwarae rhan mewn penderfyniadau, a'r hyfforddiant a ddylai fod ar gael ar gyfer pobl ifanc a staff.

¹¹ <http://wales.gov.uk/?lang=cy>.

¹² <http://www.uncrcletsgetitright.co.uk/>.

¹³ <http://www.sefwales.co.uk/cym/sef-p2-home.htm>.

¹⁴ http://www.estyn.gov.uk/cy_home.asp.

Fel rhan o'r canllawiau hyn, rydym yn rhoi crynodeb o'r wybodaeth a geir yn Atodiad 7, tudalennau 59 - 70. Daw hyn yn sgil ymgynghori â phlant a phobl ifanc yng Ngharchar y Parc a Chartref Diogel i Blant Hillside, ac fel rhan o'r digwyddiad 'Eich Llais Chi, Eich Dewis Chi' yn Stadiwm Liberty, Abertawe, De Cymru – Chwefror 2010.

Nod yr ymgynghoriad oedd gwrando ar farn a safbwyntiau ynglŷn â dysgu'r rheini mewn lleoliad ieuenctid gwarchodol. Ymgysylltwyd ag eraill yn eu grŵp cyfoedion hefyd, gan gynnwys y rheini sy'n bwrw gorchymyn cymunedol, sydd â chysylltiad â thîm troseddau ieuenctid neu uned cyfeirio disgyblion, a'r rheini yn yr ysgol neu'r coleg.

Canolbwyntiodd yr ymgynghoriad ar ddadansoddiad o'r hyn a oedd yn gweithio i'r myfyrwyr hyn o ran eu profiadau nhw o ddysgu. Edrychodd hefyd ar y rhwystrau neu'r profiadau negyddol y maent wedi'u hwynebu o bosibl, a sut gellid gwella'r profiad dysgu yn y ddalfa neu pan maent yn cael eu rhyddhau i ddychwelyd i'w cymunedau cartref. Rhestrir yr holl sylwadau, gan gynnwys is-benawdau, yn Atodiad 7. Trosolwg cryno o rai o'r themâu y dygwyd sylw atynt yw hwn.

Yn y ddalfa, roeddent yn mwynhau pynciau mwy ymarferol eu sail, a dywedwyd sawl tro y byddai mwy o "Ddylunio a Thechnoleg" yn brofiad positif mewn addysg. Roeddent hefyd yn dymuno gweld eu hopsiynau nhw'n adlewyrchu'r opsiynau a oedd yn cael eu darparu mewn lleoliad ysgol, gan gynnwys bod â mwy o dechnoleg gwybodaeth a chyfathrebu ar gael. Dygwyd sylw hefyd at gefnogi'r Gymraeg fel maes arall y gellid ei wella mewn lleoliadau gwarchodol. Roedd rheoli ymddygiad a delio â materion fel 'dicter' yn weithgaredd defnyddiol, ond nid oedd ar gael mewn lleoliad ysgol.

Nodwyd bod mwy o wersi cerddoriaeth â ffocws ar seiniau modern, trefol yn elfen boblogaidd a chreadigol o'u dysgu. Apeliwyd am dechnoleg a chyfarpar cerddoriaeth o safon uchel. Fel rhan o'u profiad mewn ysgolion, roedd diflastod, bwllo ac allgáu yn thema reolaidd. O ystyried hyn, gofynnodd y rheini yr ymgynghorwyd â nhw am fwy o weithgareddau awyr agored fel modd o losgi unrhyw egni dros ben. Syniad arall a ddaeth i'r fei oedd math newydd o ysgol sy'n arbenigo mewn gweithio gyda phlant a phobl ifanc sy'n gadael y ddalfa.

Wrth geisio ailymgysylltu ag addysg y brif ffrwd, mae yna anawsterau sy'n gysylltiedig â dirnadaeth pobl eraill ynglŷn â nhw, yn enwedig yn eu cymunedau cartref. Roedd pwysau o du'r grŵp cyfoedion, stigma, gallu codi'n ddigon cynnar a delio â chamddefnyddio sylweddau oll yn broblemau. Nodwyd bod diffyg cyfleusterau, gan gynnwys caeau a chyfarpar chwaraeon, yn faes i roi sylw iddo. Mae bod â chofnod troseddol yn rhwystr rhag cyfleoedd cyflogaeth posibl. Un syniad oedd cynnwys unigolion sydd wedi llwyddo mewn busnes ac fel cyflogwyr a allai fod wedi bod yn y system eu hunain yn y gorffennol. Gallai'r unigolion hyn fod yn fentoriaid a rhoi enghreifftiau o'r hyn y gellir ei gyflawni ar ôl cyfnod o addysg yn nalfa'r ifanc.

O ran 'Eich Llais Chi, Eich Dewis Chi'¹⁵, roedd yna ddirnadaeth bod yna ddiffyg hyfforddiant i athrawon ynglŷn ag unigolion ag e.e. ADHD. Hefyd, roedd angen i staff weithio mewn modd mwy empathig. Dygwyd sylw at y ffaith fod gwrandio hefyd yn ffactor allweddol wrth gefnogi ac ymgysylltu â phlant a phobl ifanc.

Roedd materion ymarferol yn cynnwys mwy o ffocws yn y lwfans cynhaliaeth addysg ar gyflawniad yn hytrach na phresenoldeb. Roedd yn ymddangos mai ffocws cul oedd hwn. Nodwyd bod cymorth bugeiliol, cwnsela a grwpiau ffocws yn bwysig, a nodwyd bod meintiau llai i ddosbarthau'n ffordd o wella'r cymorth gofynnol.

Roedd rhwystrau'n cynnwys camddefnyddio sylweddau, cyfathrebu gwael, salwch a bwlio. Roedd gormod o ddisgyblion ac ymddygiad aflonyddol hefyd yn cael effaith wrth geisio creu amgylchedd sefydlog ar gyfer dysgu. Peth arall a oedd yn cael effaith oedd teimlo nad oeddent yn cael eu trin yn deg.

---

¹⁵ <http://wales.gov.uk/newsroom/childrenandyoungpeople/2010/100211youngpeople/?skip=1&lang=cy&ts=3>.

Adran 1 – Cyd-destun polisi a chyfrifoldebau deddfwriaethol newydd

1.1 Mae Deddf PSPD yn darparu dyletswyddau a phwerau penodol o ran addysg a hyfforddiant ar gyfer y grŵp hwn o blant a phobl ifanc. Mae'n cynrychioli newid tuag at sicrhau bod sector addysg y brif ffrwd yn cymryd cyfrifoldeb am addysg a hyfforddiant ar gyfer plant a phobl ifanc yn y ddalfa. Cyn y ddeddf hon, nid oedd deddfwriaeth addysg yn cynnwys y plant a'r bobl ifanc hyn.

1.2 Yn anochel, mae'n gryn her cefnogi dysgu grŵp o blant a phobl ifanc o wahanol oedrannau, sydd ag anghenion amrywiol, o fewn cyfyngiadau amgylchedd diogeledd. Rydym yn cydnabod hyn. Rydym am sicrhau bod dysgu yn y ddalfa wedi'i alinio mor agos â phosibl â dysgu yn sector y brif ffrwd ond, ar yr un pryd, wedi'i lunio'n benodol i ddiwallu anghenion y grŵp penodol hwn o blant a phobl ifanc.

1.3 Dylem sicrhau bod plant a phobl ifanc sy'n treulio amser yn nalfa'r ifanc yn gallu disgwyl:

- addysg a hyfforddiant o safon dda sy'n adeiladu ar eu dysgu blaenorol;
- cymorth dysgu sydd wedi'i alinio â chyfleoedd a fydd ar gael iddynt pan fyddant yn cael eu rhyddhau ac sy'n meithrin siwrnai ddysgu gyson, gan sicrhau bod yr un safonau a chynnydd yn cael eu cynnal yn nalfa'r ifanc ag yn sector dysgu'r brif ffrwd yn y gymuned;
- chymorth effeithiol i bontio dysgu pan fyddant wedi bwrw eu dedfryd warchodol; a
- cymorth i weithio yn eu dewis iaith a sicrwydd dilyniant ieithyddol yn y cyfrwng addysg a dderbynnir, yn unol â 'Chynllun Iaith Gymraeg'.
Adran 21 Deddf yr Iaith Gymraeg 1993¹⁶.

1.4 Mae awdurdodau lleol, sef comisiynwyr gwasanaethau'r brif ffrwd ar gyfer yr holl blant a phobl ifanc yn y gymuned, mewn sefyllfa dda i gomisiynu addysg yn y ddalfa, ac i sicrhau addysgu a dysgu o safon dda. Mae hefyd yn hanfodol bod awdurdodau lleol yn sicrhau bod anghenion addysgol plant a phobl ifanc yn cael eu diwallu pan maent yn cael eu rhyddhau, o fewn cyd-destun eu hanghenion ehangach a'u hailsefydlu.

Strategaeth Troseddwyr Ifanc Cymru Gyfan

1.5 Strategaeth Troseddwyr Ifanc Cymru Gyfan yw canlyniad Llywodraeth Cynulliad Cymru, Bwrdd Cyfiawnder Ieuencid ac asiantaethau lleol yn gweithio gyda'i gilydd i ddatblygu strategaeth sy'n darparu fframwaith cenedlaethol ar gyfer atal troseddu ac aildroseddu ymhlith plant a phobl ifanc yng Nghymru.

---

¹⁶ <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1993/38/contents>.

Cynllun Cyflenwi 2009-2011 y Bwrdd Cyfiawnder Ieuenctid (2009)

Mae'r cyflwyniad yn datgan:

"Yn ystod y flwyddyn ddiwethaf rydym wedi ad-drefnu'r modd y bydd Llywodraeth Cynulliad Cymru a'r Bwrdd Cyfiawnder Ieuenctid yn cydweithio ac yn gweithio gyda'n partneriaid er mwyn cyflawni'r amcanion a restrir yn Strategaeth Troseddwyr Ifanc Cymru Gyfan.

Rydym wedi nodi chwe maes blaenoriaeth y byddwn yn canolbwyntio arnynt dros y blynyddoedd sydd i ddod.

Mae'r modd y mae'r Bwrdd Cyfiawnder Ieuenctid yn monitro'r system cyfiawnder ieuenctid yng Nghymru wedi'i deilwra i gyd-fynd â'r blaenoriaethau hyn. Rydym wedi addasu nifer y dangosyddion perfformiad cyfiawnder ieuenctid i gyfateb i'n meysydd blaenoriaeth ac wedi ailgynllunio dangosyddion sy'n berthnasol i feysydd polisi datganoledig gan sicrhau eu bod yn mesur cymaint ag sy'n bosibl canlyniadau go iawn i blant.

At hynny, rydym wedi gwneud yn siŵr, lle bynnag y gallem, y caiff Set Dangosyddion Cyfiawnder Ieuenctid Cymru (SDCIC) ei chynrychioli mewn fframweithiau perfformiad eraill er mwyn hyrwyddo perchnogaeth uwch i'n hamcanion ar lefel leol." (BCI/LICC 2009)

1.6 Mae plant a phobl ifanc sydd yn y ddalfa'n gryn her yn aml, fel yr amlygwyd yn "Rhwystrau rhag ymwneud ag addysg, hyfforddiant a chyflogaeth"¹⁷, mae gan lawer ohonynt anghenion cymhleth ac mae rhai wedi ymddieithrio o ysgol ac addysg bellach erbyn yr amser y maent yn mynd i'r ddalfa.

1.7 Mae eraill wedi cyflawni'n dda yn yr ysgol ac felly mae angen darpariaeth ddysgu ar lefelau uwch arnynt tra'u bod yn y ddalfa. I lawer o blant a phobl ifanc, yn y grŵp hwn, mae'r ddalfa'n darparu amgylchedd sefydlog iddynt gymryd rhan mewn dysgu a gwneud cynnydd personol sylweddol wrth wella'u sgiliau a chyflawni cymwysterau.

1.8 Mae'r cyfnod amser sy'n cael ei dreulio yn y ddalfa'n amrywio. Cyfnod o 3-4 mis ydyw ar gyfartaledd, gyda rhai yn aros am ychydig ddyddiau yn unig os ydynt, er enghraifft, dan warchodaeth ddiogel (tra'u bod yn aros prawf). Mae'n bosibl bod eraill, y mae eu troseddau'n fwyaf difrifol, yn aros am gyfnod hirach o lawer, a allai fod yn sawl blwyddyn weithiau. Fodd bynnag, mae 'cyfnod amser ar gyfartaledd' yn amrywio o'r naill sefydliad gwarchodol i'r llall a bydd hyn yn dylanwadu ar yr addysg a'r hyfforddiant mwyaf priodol i'w darparu yn y sefydliad dan sylw. I lawer o blant a phobl ifanc, mae eu hamser yn nalfa'r ifanc yn cynnig cyfle hollbwysig i ailgysylltu ag addysg, i fwynhau dysgu am y tro cyntaf, i wneud cynnydd go iawn a chyflawni, ac i gynllunio ar gyfer parhau â'u haddysg pan fyddant wedi'u rhyddhau i'w hardal gartref. Rhaid i awdurdodau lleol sicrhau bod ymgysylltiad a chyflawniad yn parhau ar ôl i berson ifanc gael ei ryddhau i'w gymuned gartref, er mwyn cefnogi ei gynnydd addysgol pan oedd yn y ddalfa.

¹⁷ Rhwystrau rhag ymwneud ag addysg, hyfforddiant a chyflogaeth (BCI) 2006.

Deddfwriaeth ynglŷn ag addysg ar gyfer pobl sydd dan warchodaeth yn nalfa'r ifanc

1.9 Mae'r paragraffau a ganlyn yn rhoi trosolwg o'r ddeddfwriaeth newydd ynglŷn ag addysg a hyfforddiant ar gyfer plant a phobl ifanc yn nalfa'r ifanc. Ceir eglurhad manylach o hyn, yn ogystal â'r hyn y mae'n ei olygu'n ymarferol, yn adrannau diweddarach y ddogfen hon.

1.10 Cyn Deddf PSPD 2009, nid oedd plant a phobl ifanc a oedd dan warchodaeth yn nalfa'r ifanc (boed yn aros prawf neu wedi'u dedfrydu) yn cael eu cwrddu gan ddeddfwriaeth addysg gynradd sy'n berthnasol i'r holl blant a phobl ifanc eraill.

1.11 Mae Deddf PSPD 2009 yn gwrthdroi effaith Adran 562 ar gyfer plant a phobl ifanc sydd dan warchodaeth mewn llety ieuencid perthnasol (o'r enw dalfa'r 'ifanc' neu 'ieuencid') ac mae'n dod â'r grŵp hwn o blant a phobl ifanc dan ddeddfwriaeth addysg gynradd am y tro cyntaf.

1.12 Mae'r Ddeddf yn mewnosod Adran 562A yn Neddf Addysg 1996 sy'n darparu pŵer i bennu newidiadau penodol i ddarpariaethau'r Deddfau Addysg o ran eu cymhwyso ar gyfer plant a phobl ifanc sydd dan warchodaeth. Mae angen hyn gan na fyddai'n ymarferol nac yn ddymunadwy i'r holl ddyletswyddau ar rieni, yr Ysgrifennydd Gwladol, Gweinidogion Cymru ac awdurdodau lleol o fewn y Ddeddf/Deddfau Addysg fod yn berthnasol i'r grŵp hwn o blant a phobl ifanc.

1.13 Ar ben hyn, mae'r Ddeddf yn mewnosod Adran newydd (18A) yn Neddf Addysg 1996 sy'n gwneud darpariaethau penodol ar gyfer addysg a hyfforddiant plant a phobl ifanc yn nalfa'r ifanc. Mae'n gosod dyletswydd ar awdurdodau lleol sydd â sefydliadau dalfa'r ifanc yn eu hardal (y byddwn yn eu galw'n awdurdodau lleol 'lletyol') i sicrhau bod digon o addysg a hyfforddiant addas yn cael eu darparu i ddiwallu anghenion rhesymol plant a phobl ifanc sydd yn nalfa'r ifanc. Bydd Llywodraeth Cynulliad Cymru'n darparu arian dynodedig i awdurdodau lleol lletyol i'w cefnogi i gyflawni'r dyletswyddau hyn pan ddaw'r pwerau i rym ar gyfer Cymru. Mae adrannau eraill Deddf Addysg 1996 sydd wedi'u mewnosod neu y mae Deddf PSPD wedi'u diwygio fel a ganlyn:

- Mae Adran 562E yn gosod dyletswydd ar awdurdodau lleol 'lletyol' i sicrhau bod sgiliau llythrennedd a rhifedd yr holl blant a phobl ifanc sydd dan warchodaeth yn nalfa'r ifanc yn eu hardal yn cael eu hasesu (oni bai eu bod eisoes yn fodlon bod ganddynt dystiolaeth ddiweddar o sgiliau llythrennedd a rhifedd y person).
- Yn achos plant a phobl ifanc sydd â datganiadau anghenion addysgol arbennig (AAA) ar waith cyn mynd i'r ddalfa, mae yna ddarpariaeth yn Adran 312A sy'n dweud y dylid eu 'rhoi o'r neilltu' yn ystod eu hamser yn y ddalfa; mae'n ofynnol dan Adran 328(5) bod yr awdurdod sy'n gyfrifol am gynnal datganiad yn ei adfywio a'i adolygu pan fydd y person ifanc yn cael ei ryddhau. Fodd bynnag, tra bo'r person ifanc yn nalfa'r ifanc, mae'n ofynnol dan Adran 562C bod yr awdurdod lleol lletyol perthnasol yn gwneud ei orau i sicrhau darpariaeth addysg briodol, sef darpariaeth a fydd, fel rheol, yn cyfateb i'r hynny sydd wedi'i nodi yn natganiad y person. Mae Gweinidogion Cymru'n cynnig gwneud rheoliadau a fydd yn caniatáu

i'r awdurdod lleol lletyol adfer costau cyflenwi'r ddarpariaeth hon oddi wrth yr awdurdod lleol y mae'r person ifanc yn perthyn i'w ardal os oes angen i'r awdurdod lleol lletyol gomisiynu darpariaeth benodol ychwanegol.

- Mae Adran 562B yn creu dyletswydd ar awdurdod lleol 'cartref' y plentyn neu'r person ifanc (h.y. fel arfer yr awdurdod lle mae'n preswyllo fel rheol ac sydd fel rheol yn gyfrifol amdano) i hybu gwireddu potensial person ifanc i ddysgu tra'i fod yn y ddalfa a phan fydd wedi'i ryddhau. Dyletswydd dan 'berchnogaeth unigol' yw hon, ac mae'n debyg i un sydd eisoes wedi'i gosod ar awdurdodau lleol tuag at y plant hynny sy'n derbyn eu gofal dan Ddeddf Plant 1989¹⁸. Nid yw'r ddyletswydd yn Adran newydd 562B yn berthnasol i'r plant hynny sy'n 'derbyn gofal' awdurdod er mwyn osgoi dryswch ynglŷn â chyfrifoldebau am y grŵp bach hwn o blant.
- Mae ystod o ddarpariaethau (yn enwedig Adrannau 562F i H), sy'n ymwneud â throsglwyddo gwybodaeth addysg, wrth wraidd y dyletswyddau hyn, er mwyn i awdurdodau lleol allu sicrhau bod ganddynt yr wybodaeth sydd ei hangen arnynt i ddarparu ar gyfer y plant a'r bobl ifanc. Bydd y darpariaethau hefyd yn helpu i sicrhau bod cofnodion dysgu plant a phobl ifanc yn eu dilyn trwy'r system, ac y gellir eu defnyddio i sicrhau bod eu hanghenion yn cael eu dynodi'n gyflym, bod modd addasu darpariaeth yn briodol a'u bod yn gallu derbyn darpariaeth ddysgu gyson wrth bontio.

O fis Medi 2010 (DS. Ar y dechrau, yn Lloegr yn unig ac yn rhannol) daw'r darpariaethau a ganlyn o Ddeddf Addysg 1996 (fel y'u mewnosodwyd neu y'u diwygiwyd gan Ddeddf PSPD) i rym:

- Adran 562B(1) i (3) sy'n cynnwys y ddyletswydd newydd ar awdurdod cartref i hybu gwireddu potensial person dan warchodaeth i ddysgu tra'i fod yn y ddalfa neu pan fydd yn cael ei ryddhau.
- Adran 562C (1) a (2) sy'n ei gwneud yn ofynnol i awdurdod lleol a oedd yn cynnal datganiad anghenion addysgol arbennig cyn i'r person fynd i'r ddalfa ei gadw tra bo'r person dan warchodaeth.
- Adran 562F (1) i (4) sy'n ei gwneud yn ofynnol i awdurdodau cartref a lletyol ddarparu gwybodaeth ynglŷn ag addysg person dan warchodaeth pan fyddant yn derbyn cais oddi wrth rywun sy'n darparu addysg i'r person hwnnw; isadrannau (5) a (6) sy'n gosod dyletswydd ar Weinidogion Cymru trwy'r asiantaeth berthnasol i ddarparu adroddiadau asesu anawsterau dysgu i awdurdodau cartref a lletyol; isadran (11) sy'n diffinio awdurdod lletyol.
- Adran 562I sy'n ei gwneud yn ofynnol i awdurdodau lleol ystyried canllawiau Gweinidogion Cymru wrth berfformio'u swyddogaethau.
- Adran 312A sydd â darpariaeth sy'n golygu nad yw Rhan 4 Deddf Addysg 1996 (sy'n delio ag anghenion addysgol arbennig) yn berthnasol yn achos plant a phobl ifanc yn y ddalfa. Mae yna ddarpariaeth hefyd sy'n golygu, pan fydd plentyn neu berson ifanc yn cael ei ryddhau, y dylid trin

¹⁸ http://www.opsi.gov.uk/acts/acts1989/ukpga_19890041_en_1.

datganiad a oedd yn cael ei gynnal gan awdurdod cyn iddo fynd i'r ddalfa fel pe bai'r awdurdod hwnnw'n ei gynnal, felly bydd y datganiad yn cael ei atgyfodi a bydd darpariaethau Rhan 4 Deddf Addysg 1996 yn berthnasol. Lle daw awdurdod lleol gwahanol yn gyfrifol am y plentyn, dylai'r hen awdurdod drosglwyddo'r datganiad i'r awdurdod newydd, a dylid trin yr awdurdod newydd hwnnw fel pe bai'n cynnal y datganiad.

- Adran 328(5) Deddf Addysg 1996 sydd â darpariaeth sy'n golygu bod gofyn i awdurdod adolygu datganiad pan fydd y person yn cael ei ryddhau.

1.14 Daw Adran newydd 39A Deddf Trosedd ac Anhrefn 1998 hefyd i rym ym mis Medi 2010 (ar y dechrau, yn Lloegr yn unig). Mae hyn yn ei gwneud yn ofynnol i dîm troseddau ieuenctid roi gwybod i'r awdurdod lletyol a chartref pan ddaw yn ymwybodol bod person ifanc dan warchodaeth neu'n cael ei drosglwyddo. Dylai hefyd roi gwybod i'r awdurdodau cartref a lletyol (ac unrhyw awdurdod arall lle gallai'r person ifanc fod yn byw) pan fydd y person hwnnw'n cael ei ryddhau.

1.15 Mae'n debygol y daw darpariaethau eraill Deddf PSPD, sy'n ymwneud ag addysg troseddwy'r ifanc ac sy'n berthnasol yn bennaf i ddyletswyddau awdurdodau lletyol, i rym yn achos Cyngor Bwrdeistref Sirol Pen-y-bont ar Ogwr pan ddaw'r contract cyfredol i ben ar gyfer darparu addysg yn y sefydliad troseddwy'r ifanc sy'n cael ei redeg yn breifat a, hefyd, yn achos Cyngor Bwrdeistref Sirol Castell-nedd Port Talbot, pan ddaw'r contract cyfredol i ben ar gyfer darparu addysg yn y cartref diogel i blant sydd yno.

Eglurhad o ofynion deddfwriaethol ar gyfer plant a phobl ifanc yn nalfa'r ifanc dan Adran 25 Deddf Plant 1989

1.16 Eglurodd isadran newydd 562(3) a fewnosodwyd gan Ddeddf PSPD nad yw Adran 562 yn berthnasol i blant a phobl ifanc sy'n cael eu cadw mewn llety diogel dan Adran 25 Deddf Plant 1989. Mae Adran 25 yn cwmpasu plant sy'n destun gorchmynion llys, gan ganiatáu i'r awdurdod lleol gyfyngu ar eu rhyddid oherwydd y byddent, fel arall, mewn perygl o ddioddef niwed sylweddol neu y gallent roi eraill mewn perygl.

1.17 Felly, nid yw'r darpariaethau y manylir arnynt yn Adran 18A a Phennod 5A Deddf Addysg 1996, y mae'r canllawiau hyn yn ymwneud â nhw, yn berthnasol i blant sy'n derbyn gofal a leolir mewn llety diogel dan Adran 25 Deddf Plant 1989. Mae gan awdurdodau lleol ddyletswyddau tuag at y plant a'r bobl ifanc hyn dan ddarpariaethau addysg "y brif ffrwd" yn Adrannau 13 a 19 Deddf Addysg 1996. Mae dyletswyddau awdurdodau lleol tuag at y plant hyn dan y Deddfau Addysg yn union yr un fath ag ydynt tuag at blant a phobl ifanc eraill, gan gynnwys plant eraill sy'n derbyn gofal, yn eu hardal.

1.18 Nid oes gan yr awdurdod lleol cartref unrhyw gyfrifoldeb uniongyrchol am gomisiynu addysg neu hyfforddiant ar gyfer plant a phobl ifanc yn y ddalfa. Fodd bynnag, mae gan yr awdurdod lleol cartref ddyletswydd i hybu gwireddu potensial y person i ddysgu tra'i fod yn y ddalfa a phan fydd wedi'i ryddhau.

1.19 Mewn rhai achosion, yr un awdurdod lleol fydd yr awdurdod lleol cartref a'r awdurdod lleol lletyol. Mewn achosion o'r fath, bydd angen i'r awdurdod lleol

gyflawni'r ddwy ddyletswydd y manylir arnynt uchod ar gyfer awdurdodau lleol cartref a lletyol. Mae'n golygu y byddai'r awdurdod lleol yn gyfrifol am gomisiynu dysgu ar gyfer yr holl blant a phobl ifanc sydd dan warchodaeth yn nalfa'r ifanc yn eu hardal (waeth o ble y mae'r plant a'r bobl ifanc yn hanu) a bydd hefyd yn gyfrifol am hybu gwireddu potensial person i ddysgu yn achos plant a phobl ifanc **o'u hardal nhw.** DS. Bydd angen i awdurdod lleol gyflawni dyletswyddau fel awdurdod lleol cartref ac, unwaith y daw darpariaeth Deddf PSPD i rym, fel awdurdod lleol lletyol.

Adran 2 – Canllawiau ar gyfer awdurdodau lleol cartref yng Nghymru – cyflawni'r ddyletswydd i hybu gwireddu potensial plant a phobl ifanc i ddysgu

Darpariaethau cyfreithiol

2.1 Mae'r adran hon yn berthnasol i awdurdodau lleol 'cartref' ac mae'n disgrifio'u dyletswyddau o ran plant a phobl ifanc sydd dan warchodaeth yn nalfa'r ifanc.

Darpariaethau Newydd

- Adran 562A (3) sy'n diffinio person dan warchodaeth.
- Adran 562B(1) i (3) sy'n cynnwys y ddyletswydd newydd ar awdurdod cartref i hybu gwireddu potensial person dan warchodaeth i ddysgu tra'i fod yn y ddalfa neu pan fydd yn cael ei ryddhau.
- Adran 562C (1) a (2) sy'n ei gwneud yn ofynnol i awdurdod lleol a oedd yn cynnal datganiad anghenion addysgol arbennig cyn i'r person fynd i'r ddalfa ei gadw tra bo'r person dan warchodaeth.
- Adran 562F (1) i (4) sy'n ei gwneud yn ofynnol i awdurdodau cartref a lletyol ddarparu gwybodaeth ynglŷn ag addysg person dan warchodaeth pan fyddant yn derbyn cais oddi wrth rywun sy'n darparu addysg i'r person hwnnw; isadrannau (5) a (6) sy'n gosod dyletswydd ar Weinidogion Cymru i ddarparu adroddiadau asesu anawsterau dysgu i awdurdodau cartref a lletyol; isadran (11) sy'n diffinio awdurdod lletyol.
- Adran 562I sy'n ei gwneud yn ofynnol i awdurdodau lleol ystyried canllawiau Gweinidogion Cymru wrth berfformio'u swyddogaethau.
- Adran 562J sy'n cynnwys diffiniadau.
- Mae Adran 51 yn mewnosod Adran 39A newydd yn Neddf Trosedd ac Anhrefn 1998 ac mae'n ei gwneud yn ofynnol i dîm troseddau ieuencid roi gwybod i'r awdurdod lletyol a chartref pan ddaw yn ymwybodol bod person ifanc dan warchodaeth neu'n cael ei drosglwyddo i leoliad gwarchodol arall. Dylai hefyd roi gwybod i'r awdurdodau cartref a lletyol (ac unrhyw awdurdod arall lle gallai'r person ifanc fod yn byw) pan fydd y person hwnnw'n cael ei ryddhau.
- Mae Adran 52 yn mewnosod Adran 312A newydd yn Neddf Addysg 1996. Mae gan hon ddarpariaeth sy'n golygu nad yw Rhan 4 Deddf Addysg 1996 (sy'n delio ag anghenion addysgol arbennig) yn berthnasol o ran plant a phobl ifanc yn y ddalfa. Mae yna ddarpariaeth hefyd sy'n golygu, pan fydd plentyn neu berson ifanc yn cael ei ryddhau, y dylid trin datganiad a oedd yn cael ei gynnal gan awdurdod cyn iddo fynd i'r ddalfa fel pe bai'r awdurdod hwnnw'n ei gynnal, felly bydd y datganiad yn cael ei atgyfodi a bydd darpariaethau Rhan 4 Deddf Addysg 1996 yn berthnasol. Lle daw awdurdod lleol gwahanol yn gyfrifol am y plentyn, dylai'r hen awdurdod drosglwyddo'r datganiad i'r awdurdod newydd, a dylid trin yr awdurdod newydd hwnnw fel pe bai'n cynnal y datganiad. Mae hefyd yn diwygio

Adran 328(5) Deddf Addysg 1996 fel bod gofyn i awdurdod adolygu datganiad pan fydd y person yn cael ei ryddhau.

- Paragraffau 54 i 56 o Atodlen 6. Mae'r rhain yn diwygio Deddf Addysg 2002 ac yn mewnosod Adran 208A newydd sy'n caniatáu i Weinidogion Cymru wneud rheoliadau ynglŷn ag adfer costau rhwng Asiantaeth Dysgu Plant a Phobl Ifanc Lloegr ac awdurdodau lleol yng Nghymru.

Canllawiau ar sut mae awdurdodau lleol cartref yn cyflawni'r ddyletswydd hon

2.2 Nid oes gan yr awdurdod lleol cartref unrhyw gyfrifoldeb uniongyrchol am gomisiynu addysg a hyfforddiant ar gyfer plant a phobl ifanc yn nalfar ifanc; fodd bynnag, dylai awdurdodau lleol cartref gymryd unrhyw gamau y maent yn eu hystyried yn briodol i hybu gwireddu potensial y plentyn neu'r person ifanc i ddysgu tra'i fod yn nalfar ifanc neu pan fydd yn cael ei ryddhau. Dyletswydd dan berchnogaeth unigol yw hon, sy'n golygu bod gan awdurdod lleol cartref y plentyn neu'r person ifanc ddyletswydd tuag at yr unigolion y mae hyn yn berthnasol iddynt. Wrth gyflawni'r dyletswyddau hyn, rydym yn disgwyl i awdurdodau lleol ystyried unrhyw anghenion addysgol arbennig neu anawsterau a/neu anabledau dysgu posibl y person.

2.3 Mae yna amrywiaeth o ffyrdd y dylai'r awdurdodau lleol cartref gyflawni eu dyletswydd i hybu gwireddu potensial plant a phobl ifanc i ddysgu tra'u bod yn y ddalfa neu pan fyddant yn cael eu rhyddhau.

2.4 Mae hyn yn cynnwys yr awdurdod lleol cartref yn gweithio mewn partneriaeth â'u tîm troseddau ieuencid trwy, er enghraifft, y swyddog goruchwyllo yn y tîm troseddau ieuencid, a chynrychiolydd addysgol yr awdurdod lleol yn y tîm troseddau ieuencid. Hefyd, dylai'r awdurdod lleol cartref chwarae rhan yng Nghyfarfod Cynllunio Cychwynnol y person ifanc yn y ddalfa, a dylai ddarparu gwybodaeth ar gyfer datblygu cynllun dedfryd a chynllun dysgu'r person. Dylai plant a phobl ifanc chwarae rhan mewn cynllunio'u rhaglen ddysgu a, lle bo'n bosibl, mewn comisiynu darpariaeth addysgol.

2.5 Dylai awdurdodau lleol cartref hefyd nodi mwy o gamau y gallent eu cymryd i hybu gwireddu potensial plant a phobl ifanc i ddysgu tra'u bod yn y ddalfa neu pan fyddant yn cael eu rhyddhau, ac anogir hyn. e.e. Dechreuodd prosiect peilot Llywodraeth Cynulliad Cymru, 'Cymorth Personol yn y Ddalfa'¹⁹ yn 2005.

2.6 Mae Llywodraeth Cynulliad Cymru'n disgwyl y bydd cynrychiolydd addysg y tîm troseddau ieuencid, wrth ymgymryd â'r rôl hon, yn cysylltu'n agos ag asiantaethau Partneriaethau Plant a Phobl Ifanc eraill, y Rhwydwaith 14-19 lleol, Gyrfa Cymru, gwasanaethau ieuencid statudol a gwirfoddol, ac â'r sector gwirfoddol yn fwy eang. Mae'n wir bod gan lawer o'r plant a'r bobl ifanc sy'n dod i mewn i'r system broblemau cymhleth a bod angen cynnwys gweithwyr ieuchyd proffesiynol, gan gynnwys Gwasanaethau Iechyd Meddwl Plant a'r Glasoed ac unrhyw gymorth therapiwtig perthnasol e.e. therapi lleferydd ac iaith, er mwyn darparu sail ar gyfer y cymorth cywir i bob unigolyn. Bydd hyn yn eu galluogi i wneud cynnydd â'u dysgu.

¹⁹ <http://wales.gov.uk/topics/childrenyoungpeople/publications/supportincustodypilotproject/?lang=cy>.

Sicrhau a throsglwyddo gwybodaeth addysgol

2.7 Pan fydd person dan warchodaeth yn y ddalfa, rydym yn disgwyl y dylai'r awdurdod lleol cartref ofyn i fan dysgu blaenorol y person am ei gofnodion dysgu, a'u sicrhau. Dylai'r awdurdod lleol cartref weithio'n agos â'r tîm troseddau ieuenctid i hwyluso throsglwyddo gwybodaeth yn effeithiol ac i gyfuno hyn â mecanweithiau sy'n bodoli i drosglwyddo gwybodaeth yn ddiogel, sef mecanweithiau sydd ar gael trwy'r tîm troseddau ieuenctid.

2.8 Yn ymarferol, bydd y tîm troseddau ieuenctid yn gwybod pan fwriedir dedfrydu person ifanc, a phan mae dedfryd warchodol yn bosiblwydd cryf. Mae'n arfer da i'r awdurdod lleol cartref a'r tîm troseddau ieuenctid sicrhau gwybodaeth addysgol yn ystod y cyfnod cynnar hwn, cyn y dedfryd, er mwyn bwydo'r wybodaeth i Adroddiad Cyn Dedfrydu'r person. Mae hefyd yn golygu y bydd yr wybodaeth ar gael ar unwaith i'r staff sy'n gweithio ym maes addysg i gefnogi cynllunio dedfryd a chynllunio addysg. Fodd bynnag, dylai'r awdurdod lleol cartref, o leiaf, weithio'n gyflym â'r tîm troseddau ieuenctid ar ôl i'r person ifanc fynd i'r ddalfa i gasglu gwybodaeth ynghyd ynglŷn ag addysg y person.

2.9 Dylai'r wybodaeth addysgol a gesglir ynghyd gynnwys gwybodaeth am unrhyw anghenion addysgol arbennig, neu anawsterau a/neu anableddau dysgu posibl y person (gan gynnwys, er enghraifft, anghenion penodol fel anghenion o ran lleferydd, iaith a chyfathrebu). Dylai hefyd gynnwys unrhyw wybodaeth sydd ar gael am ddysgu'r person a allai fod yn ddefnyddiol i ddarparu sail ar gyfer ei ddarpariaeth ddysgu yn y dyfodol. Gallai hyn gynnwys gwybodaeth am ei ymgysylltiad blaenorol â dysgu, unrhyw faterion sy'n ymwneud â thriwanta neu fwlio, lefelau ei sgiliau (gan gynnwys sgiliau llythrennedd a rhifedd, cyrhaeddiad blaenorol, rhaglenni astudio, dyheadau a chynlluniau, ac ati).

2.10 Os na fydd darparwr addysg blaenorol y person ifanc yn gallu cyflenwi cofnodion addysgol oherwydd, er enghraifft, bod y person ifanc wedi ymddieithrio oddi wrth addysg amser maith yn ôl, dylid cymryd camau i gasglu cymaint o wybodaeth â phosibl ynghyd i ddarparu sail ar gyfer ei ddysgu yn y ddalfa neu pan fydd yn cael ei ryddhau. Er enghraifft, gwybodaeth ynglŷn ag oedran y person ifanc pan roddodd y gorau i'w addysg, y lefel dysgu ac unrhyw gymwysterau a gyflawnwyd, yn ogystal ag unrhyw anawsterau dysgu a nodwyd o bosibl.

2.11 Yna dylai'r awdurdod lleol cartref sicrhau bod yr wybodaeth hon yn cael ei throsglwyddo i'r fan y mae'r person yn y ddalfa o fewn yr ystâd ddiogeledd. Y disgwyl yw y bydd awdurdodau lleol cartref yn dewis gweithio mewn partneriaeth â'r tîm troseddau ieuenctid cartref, gan ddefnyddio'u mecanweithiau rhannu gwybodaeth presennol i gyflawni hyn.

2.12 Unwaith y bydd darpariaethau perthnasol y Ddeddf PSPD mewn grym, fe fydd gofyn i awdurdodau lleol lletyol sicrhau bod unrhyw ddarparwyr dysgu y maent yn eu penodi i gyflenwi gweithgareddau dysgu yn nalfa'r ifanc yn ystyried unrhyw wybodaeth addysgol y mae awdurdod lleol cartref y person yn ei darparu (ar y cyd â'i dîm troseddau ieuenctid), wrth benderfynu ynglŷn â'r addysg neu'r hyfforddiant i'w ddarparu i'r person ifanc.

2.13 Dylid gwneud ceisiadau am wybodaeth addysgol a throsglwyddo gwybodaeth i ddalfa'r ifanc cyn gynted â bo'n ymarferol. Fel y dywedir uchod, mae'n arfer da i dimau troseddau ieuenctid gynorthwyo awdurdodau lleol cartref wrth iddynt gasglu cymaint o wybodaeth addysgol â phosibl am berson pan mae'r tîm troseddau ieuenctid wrthi'n paratoi 'Adroddiad Cyn Dedfrydu' y person, a phan maent yn ymwybodol y bydd y ddalfa'n ystyriaeth fel opsiwn dedfrydu. Yn yr achos hwn, byddai'r wybodaeth addysgol yn cael ei bwydo i 'Adroddiad Cyn Dedfrydu' y person, a byddai felly'n cael ei defnyddio i ddarparu sail ar gyfer pennu dedfryd y person a phennu lle i'w leoli yn y ddalfa, yn ogystal â bod ar gael i'w throsglwyddo i'r sefydliad gwarchodol pe bai dedfryd yn un warchodol.

2.14 Dylid o leiaf gwneud ceisiadau am wybodaeth oddi wrth ddarparwyr dysgu blaenorol y person 5 diwrnod gwaith fan bellaf ar ôl i'r person ddod dan warchodaeth. Dylid hefyd trosglwyddo gwybodaeth i ddalfa'r ifanc cyn gynted â phosibl ac, unwaith eto, 5 diwrnod gwaith fan bellaf ar ôl i'r awdurdod lleol cartref ei derbyn. Bydd angen i awdurdodau lleol sicrhau bod systemau ar waith i fodloni'r terfynau amser hyn.

2.15 Mae'n ofynnol dan Adran 140 Deddf Dysgu a Sgiliau 2000 bod person ifanc yn cael ei asesu yn ystod y flwyddyn olaf o'i addysg orfodol, lle mae'r person hwnnw'n debygol o symud ymlaen i addysg ôl-16, hyfforddiant neu addysg uwch, gyda Gyrfa Cymru'n cwblhau asesiad o'r fath. Dylai'r awdurdod lleol cartref wirio a fu rhywun sy'n mynd i'r ddalfa'n destun asesiad Adran 140 neu a oes ganddo ddatganiad AAA. Os felly, dylai sicrhau bod copi o'r cyfryw ddogfennaeth yn cael ei drosglwyddo o fewn 5 diwrnod gwaith i'r awdurdod lleol lletyol ac i'r sefydliad gwarchodol dynodedig. Unwaith eto, mae'n arfer da dynodi hyn cyn y dedfryd er mwyn bwydo'r wybodaeth i Adroddiad Cyn Dedfrydu'r plentyn neu'r person ifanc.

Cyfrifoldebau pan mae plentyn neu berson ifanc yn cael ei drosglwyddo i sefydliad ieuenctid gwarchodol gwahanol

2.16 Dylai'r awdurdod lleol cartref, (gan weithio gyda'r tîm troseddau ieuenctid) sicrhau bod yr awdurdod lleol lletyol newydd a'r sefydliad gwarchodol newydd yn derbyn gwybodaeth addysgol y plentyn neu'r person ifanc oddi wrth y sefydliad gwarchodol blaenorol ac, os oes gan y person ddatganiad AAA, dylai sicrhau bod hwn hefyd yn cael ei drosglwyddo i'r awdurdod lleol lletyol newydd a'r sefydliad gwarchodol newydd, a sicrhau bod yr awdurdod lletyol newydd yn gwybod bod gan y person ddatganiad AAA. Hyd nes daw'r holl ddyletswyddau ar awdurdodau lleol i rym yng Nghymru, mae'n bwysig bod yr awdurdod lleol cartref yn sicrhau bod y sefydliad gwarchodol a, lle bo'n berthnasol, yr awdurdod lletyol newydd yn gwybod bod gan berson ddatganiad AAA.

2.17 Unwaith y daw darpariaethau perthnasol Deddf PSPD 2009 i rym, dylai awdurdodau lleol lletyol ei gwneud yn ofynnol i'w darparwyr dysgu sy'n cyflenwi addysg yn y sefydliad sicrhau bod yr wybodaeth addysgol berthnasol yn cael ei throsglwyddo gyda chofnodion ehangach y plentyn neu'r person ifanc, a bod hyn yn cael ei gyfuno â systemau trosglwyddo gwybodaeth presennol (e.e. eAsset).

Sicrhau bod lleoliadau addysg a hyfforddiant ar gael pan fydd y plentyn neu'r person ifanc yn cael ei ryddhau

2.18 Dylai'r awdurdod lleol cartref, lle bo'n briodol, wneud trefniadau i'r person barhau â'i addysg a'i hyfforddiant pan fydd yn cael ei ryddhau, er mwyn cefnogi ailsefydlu a sicrhau profiad dysgu cyson i'r plentyn neu'r person ifanc.

2.19 Yn ymarferol, rydym yn disgwyl y bydd awdurdodau lleol cartref yn gweithio gyda thimau troseddau ieuenctid a'r Partneriaethau Plant a Phobl Ifanc a Rhwydweithiau 14-19 ehangach, Gyrfa Cymru, gwasanaethau ieuenctid a gwasanaethau gwirfoddol wrth gyflawni'r dyletswyddau hyn i sicrhau bod modd gwneud hyn yn rhan annatod o gynllunio ailsefydlu'r person ifanc. Bydd angen i awdurdod lleol cartref y person, gan weithio â'r tîm troseddau ieuenctid, ystyried y dyddiad y bwriedir rhyddhau'r person. Fe fydd angen iddynt gysylltu â'r darparwr addysg yn y sefydliad gwarchodol i sicrhau bod addysg a hyfforddiant addas ar gael sy'n briodol i anghenion unigol a buddiannau gorau'r person pan fydd yn cael ei ryddhau Wrth ymgymryd â hyn, dylai awdurdodau lleol cartref sicrhau bod unrhyw anghenion addysgol arbennig neu anawsterau dysgu posibl y person yn cael eu hystyried, yn ogystal â'r dysgu roedd yn ymwneud ag ef yn y ddalfa.

2.20 Mae yna rai amgylchiadau lle na fydd yn briodol i'r awdurdod lleol cartref wneud darpariaeth. Gall hyn fod yn wir pan fydd y person ifanc yn cael ei drosglwyddo i garchar oedolion, neu pan fydd addysg, hyfforddiant neu gyflogaeth eisoes wedi'i drefnu ar ei gyfer pan fydd yn cael ei ryddhau. Er enghraifft, efallai ei fod yn dal i fod ar gofrestr ysgol neu goleg, neu fod y person neu ei rieni/gofalwyr eisoes wedi sicrhau lleoliad ar ei gyfer, ac ati. Rôl yr awdurdod lleol cartref yw cadarnhau beth yw cynlluniau'r person a darganfod a oes trefniadau addas eisoes ar waith ai peidio. Lle nad oes trefniadau addas eisoes ar waith, dylai'r awdurdod lleol cartref sicrhau bod trefniadau o'r fath yn cael eu gwneud. Dylai awdurdodau lleol cartref wneud hyn mewn partneriaeth â'r tîm troseddau ieuenctid (gan fod swyddog goruchwylio'r person ifanc yn rhan o'r tîm troseddau ieuenctid ac fe fydd yn gwybod pa ddyddiad y bwriedir rhyddhau'r person a'r cynlluniau ailsefydlu ehangach).

2.21 Bydd trefniadau i sicrhau bod addysg neu hyfforddiant addas wedi'i drefnu ar gyfer plant a phobl ifanc sy'n gadael y ddalfa, i gychwyn cyn gynted â phosibl ar ôl eu rhyddhau, yn helpu i gyfrannu at berfformiad yn erbyn Dangosydd Cyfiawnder Ieuenctid Cymru 4²⁰, sef rhan o darged dangosyddion cenedlaethol Fframwaith Perfformiad Llywodraeth Leol a Fframwaith Cynllun Plant a Phobl Ifanc Diben hyn yw sicrhau y bydd 90% o blant a phobl ifanc y mae'r system cyfiawnder ieuenctid yn eu goruchwylio mewn addysg, hyfforddiant neu gyflogaeth erbyn diwedd eu dedfryd. Yn y pen draw, bydd yn helpu plant a phobl ifanc i wneud cynnydd a chyflawni, ac yn cyfrannu at leihau aildroseddu.

---

²⁰ <http://www.yjb.gov.uk/en-gb/practitioners/Monitoringperformance/Youthjusticeplanning/>.

Rhestr Wirio ‘Dysgu ar gyfer plant a phobl ifanc mewn lleoliad dalfa’r ifanc’ Canllawiau ar y mathau o gamau i awdurdod lleol ‘Cartref’ eu cymryd i hybu gwireddu potensial plant a phobl ifanc i ddysgu tra’u bod yn nalfa’r ifanc a phan maent yn cael eu rhyddhau.	Awdurdod Lleol

Enw(au)	Dyddiad Geni	NCY
Enw Rhiant/prif ofalwr:		
Cyfeiriad:	Ffôn:	

	Camau a Gymerwyd	✓ (dyddiad)	X (dyddiad)	Sylw
1.	A gafwyd y cofnodion dysgu cyn pen 5 diwrnod gwaith?			
2.	A aseswyd anghenion addysgol y plentyn neu’r person ifanc ac a roddwyd cynllun dysgu unigol manwl ar waith gan weithio gyda’r plentyn neu’r person ifanc?			
3.	A gysylltwyd â’r gwasanaeth troseddau ieuenctid? Ydy’r wybodaeth yn ei lle ar gyfer yr adroddiad cyn dedfrydu?			
4.	Mewn amgylchiadau lle mae’r unigolyn wedi ymddieithrio oddi wrth ei ddysgu, ydy’r camau yn eu lle i sicrhau’r manylion perthnasol?			
5.	A gysylltwyd â’r sefydliad gwarchodol?			
6.	A nodwyd bod yna Ddatganiad o Anghenion Addysgol Arbennig? (gan ddilyn y cyngor yn adran 4 y canllawiau hyn)?			
7.	A gysylltwyd ag asiantaethau y gwyddys bod ganddynt gysylltiad â’r plentyn neu’r person ifanc – e.e. iechyd, lleferydd ac iaith, CAMHS? A oes angen eu cymorth?			
8.	Os oes gofyn – a godwyd unrhyw ymholiadau â’r Adran Dai er mwyn cael cymorth ailsefydlu yn y dyfodol?			
9.	A oes yna gysylltiadau ar waith gydag ysgolion/coleg, gwasanaethau cymorth ieuenctid/darparwr Dysgu Seiliedig ar Waith er mwyn cael cymorth ailsefydlu yn y dyfodol?			
10	Ydy’r unigolyn yn deall ei hawliau CCUHP (Confensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau’r Plentyn)?			
11	A yw’n dewis gweithio trwy gyfrwng y Gymraeg?			

Wedi’i awdurdodi gan: _____

DS Canllaw cryno, ymarferol yn unig yw’r rhestr wirio hon. Mae’r canllawiau llawn yn cynnwys mwy o fanylion.

Adran 3 – Canllawiau ar gyfer awdurdodau lleol lletyol: comisiynu darpariaeth addas

3.1 Mae'r adran hon yn berthnasol i awdurdodau lleol 'lletyol' – h.y. y rheini â llety ieuencid perthnasol yn eu hardal ddaearyddol. Ceir diffiniad o "lety ieuencid perthnasol" yn Adran 562(1A) newydd Deddf Addysg 1996 (a fewnosodwyd gan Ddeddf PSPD) ac mae'n cynnwys llety diogel 'pobl ifanc' neu 'ieuencid' mewn sefydliadau troseddwy'r ifanc (a reolir gan weithredwyr cyhoeddus a phreifat fel ei gilydd), canolfannau hyfforddi diogel a gwelyau cyfiawnder ieuencid mewn cartrefi diogel i blant. Mae'r adran hon felly'n cwmpasu plant a phobl ifanc rhwng 10 a 17 oed yn nalfa'r ifanc (gan gynnwys y rheini sy'n aros prawf a'r rheini sydd wedi'u dedfrydu), yn ogystal â rhai pobl 18 oed sy'n dal i fod yn nalfa'r ifanc oherwydd eu bod yn tynnu at ddiwedd eu dedfryd ac felly heb eu symud i garchar 'oedolion ifanc' neu 'oedolion'.

3.2 Nid yw'r diffiniad o "lety ieuencid perthnasol" yn cynnwys plant a phobl ifanc sydd dan warchodaeth mewn cartrefi diogel i blant fel lleoliadau lles (gan fod Deddf Addysg 1996 eisoes yn cwmpasu'r plant a'r bobl ifanc hyn). Nid yw, ychwaith, yn cynnwys pobl 18 oed a hŷn sydd dan warchodaeth mewn llety 'oedolion ifanc' mewn sefydliadau troseddwy'r ifanc, neu garchardai oedolion sy'n rhan o'r system cyfiawnder troseddol.

3.3 Mae'n bosibl y caiff person ifanc dan 18 oed ei gadw mewn llety dalfa oedolion ifanc mewn sefydliadau troseddwy'r ifanc, neu garchardai oedolion. Pur anaml y mae hyn yn digwydd, ond fe all ddigwydd pan mae ymddygiad person ifanc mor heriol fel na ellir ei reoli yn ystâd dalfa'r ifanc ac felly mae'n cael ei drosglwyddo i lety oedolion ifanc/oedolion. Pan fydd unrhyw berson ifanc yn cael ei drosglwyddo i'r ystâd oedolion, gan gynnwys pan fydd ei oed yn newid, dylai'r rheolwr achos yn y sefydliad ieuencid drosglwyddo gwybodaeth addysgol y person i'r rheolwr achos newydd yn yr ystâd oedolion. Dylai hyn fod yn rhan annatod o'r arfer sy'n bodoli ar gyfer trosglwyddo cynlluniau dedfryd.

3.4 Gall cyfansoddiad yr ystâd ddiogeledd newid dros amser gan y gellir digomisiynu neu ailgomisiynu sefydliad er mwyn i'r system cyfiawnder ieuencid ei ddefnyddio, a gellir adeiladu sefydliadau newydd.

3.5 Ni fydd y cyfrifoldebau cyfreithiol newydd o ran comisiynu darpariaeth ddysgu ar gyfer plant a phobl ifanc dan warchodaeth yn nalfa'r ifanc yn berthnasol yng Nghymru hyd nes daw'r ddarpariaeth a amlinellir isod i rym. Bydd y cyfrifoldebau comisiynu cyfreithiol hyn yn cychwyn yn sefydliadau dalfa'r ifanc a reolir yn breifat cyn gynted ag y bydd trefniadau contractau cyfredol yn caniatáu, a bydd awdurdodau lleol lletyol perthnasol yn cael eu hysbysu ar yr adeg briodol. Cynhwysir y canllawiau yn yr adran hon er mwyn i awdurdodau lleol wybod sut bydd y system yn gweithredu yn Lloegr a beth i'w ddisgwyl pan fydd yn dechrau yng Nghymru.

Cyfrifoldebau cyfreithiol

3.6 Mae'r Adran 18A newydd yn gosod dyletswydd ar awdurdodau lleol yng Nghymru sydd â llety ieuencid perthnasol yn eu hardal (awdurdodau lleol lletyol) i

sicrhau bod digon o addysg addas yn cael ei darparu i ddiwallu anghenion rhesymol y plant a'r bobl ifanc hynny sydd dan warchodaeth yn y sefydliadau hynny. Dylai awdurdodau lleol hefyd sicrhau hyfforddiant addas ar gyfer pobl ifanc sy'n hŷn nag oedran ysgol gorfodol sydd dan warchodaeth yn y sefydliadau hynny.

3.7 Wrth benderfynu a yw addysg neu hyfforddiant yn addas ai peidio i ddiwallu anghenion rhesymol person, dylai'r awdurdod ystyried y canlynol:

- oedran, galluoedd a doniau'r person;
- unrhyw anghenion addysgol arbennig neu anawsterau dysgu posibl;
- galluogi plant a phobl ifanc ag anghenion ychwanegol i gwblhau rhaglenni astudio neu hyfforddiant y maent eisoes wedi dechrau arnynt;
- unrhyw gwricwlwm cenedlaethol perthnasol, gan gofio ei bod yn ddymunadwy i'r addysg a dderbynnir fod yn gymaradwy â'r hynny y gallent ddisgwyl ei derbyn pe baent yn mynychu ysgol neu sefydliad sy'n gweithredu cwricwlwm perthnasol²¹;
- lle bo'n bosibl ar gyfer plant a phobl ifanc o Gymru sy'n bwrw eu dedfryd yn Lloegr, argymhellir bod [Y Cwricwlwm Cymreig](#) ar gael iddynt. Mae gwybodaeth wedi'i chynnwys yn yr eirfa fel rhan o Atodiad 4. Nid yw hyn yn rhan o'r canllawiau statudol hyn;
- dylid llunio cysylltiadau â Rhwydweithiau 14-19 sydd wedi'u sefydlu ym mhob awdurdod lleol;
- sicrhau bod partneriaid o bob sector perthnasol yn chwarae rhan. Mae rhwydweithiau'n rhoi Llwybrau Dysgu 14-19 ar waith i sicrhau dull strategol, effeithlon ac effeithiol ar gyfer dysgwyr yn eu hardal²²; a
- dylai awdurdodau lleol 'lletyol' sicrhau bod sgiliau llythrennedd a rhifedd yr holl blant a phobl ifanc sydd dan warchodaeth yn nalfa'r ifanc yn eu hardal yn cael eu hasesu (oni bai bod yr awdurdod lleol eisoes yn fodlon bod ganddynt dystiolaeth ddiweddar o sgiliau llythrennedd a rhifedd y person).

3.8 Dylai awdurdodau lleol hefyd ei gwneud yn ofynnol i unrhyw ddarparwyr dysgu y maent yn eu penodi i ddarparu addysg a hyfforddiant yn nalfa'r ifanc ystyried unrhyw wybodaeth y mae awdurdod lleol cartref y person yn ei darparu dan Adran 562F Deddf Addysg 1996. Golyga hyn y dylai darparwr dysgu'r awdurdod lleol lletyol yn y ddalfa ystyried yr holl wybodaeth sydd ar gael wrth benderfynu ar unrhyw addysg neu hyfforddiant i'w ddarparu i'r person hwnnw.

---

²¹ Mae nifer o blant a phobl ifanc o Gymru'n bwrw eu dedfryd yn Lloegr, ac mae nifer bach o Loegr yn preswyllo yng Nghymru.

²² <http://wales.gov.uk/topics/educationandskills/learningproviders/learningpathways14-19/>.

Cefndir i'r Ystâd Ddiogeledd ar gyfer Plant a Phobl Ifanc

3.9 Mae'r Bwrdd Cyfiawnder Ieuencid (BCI) wrthi'n aildrefnu ystâd ddiogeledd plant a phobl ifanc yn unol â'i Strategaeth Ystâd Ddiogeledd. O ganlyniad, gall nifer y gwelyau mewn sefydliad a/neu ei swyddogaeth newid.

3.10 Mae'r BCI yn comisiynu lleoedd ar gyfer plant a phobl ifanc yn yr ystâd ddiogeledd. Y BCI sy'n penderfynu ar gyfansoddiad ffisegol yr ystâd, gan gynnwys math a nifer y sefydliadau, y lleoliad, nifer y lleoedd (neu 'welyau') a brynir. Mae'r BCI hefyd yn manylu ar y gofynion cyffredinol o ran sut dylid rhedeg sefydliadau a pha wasanaethau y dylid eu darparu i blant a phobl ifanc trwy ei fanylebau gweithredu, Cytundebau Lefel Gwasanaeth (CLG) a chontractau â'i ddarparwyr gwarchodol. Mae'r BCI wrthi'n cydweithio â'i ddarparwyr gwarchodol i fonitro'r cyflenwi, i sicrhau eu bod yn cydymffurfio â'i gontractau, i sicrhau diogelwch ac effeithiolrwydd cyffredinol sefydliadau, ac i feithrin gwelliant parhaus i wasanaethau er mwyn cyflawni deilliannau positif i blant a phobl ifanc.

3.11 Bydd y BCI yn parhau i ymddiddori yn y ddarpariaeth ddysgu y bydd yr awdurdod lleol lletyol yn ei chomisiynu ac yn ansawdd ei chyflenwi, gan fod addysg yn rhan bwysig o'r gwasanaeth cyffredinol yn y ddalfa. Bydd angen i awdurdodau lleol lletyol weithio mewn partneriaeth â'r BCI i sicrhau dull cydlynol a chyflin o drin comisiynu sy'n sicrhau bod sefydliadau'n gweithredu'n ddiogel ac yn effeithiol. Mae hyn o ran comisiynu llety diogel newydd ar gyfer plant a phobl ifanc, yn ogystal â'r cylch comisiynu 'busnes fel arfer'.

3.12 Mae angen i awdurdodau lleol lletyol gydweithio â darparwyr gwarchodol. Mae darpariaeth addysg a hyfforddiant yn elfen annatod o weithrediad cyffredinol sefydliadau gwarchodol. Mae'r modd o gyflenwi darpariaeth addysg a hyfforddiant yn debygol o effeithio ar gyfraddau aildroseddu, ar drefn ehangach y sefydliadau ac ar allu'r sefydliad gwarchodol i ddiogelu plant a phobl ifanc. Mewn modd tebyg, y gweithredwr gwarchodol yw arweinydd gweithgareddau cysylltiedig sy'n cefnogi ac yn ategu perfformiad y darparwr addysg gan gynnwys, er enghraifft, cynllunio dedfryd ac amserlennu, a sicrhau bod plant a phobl ifanc yn cyrraedd eu gwersi'n brydlon. Felly bydd angen i'r awdurdod lleol lletyol gydweithio â'r darparwr gwarchodol trwy bob cyfnod o'r cylch comisiynu.

Canllawiau ar gomisiynu darpariaeth ddysgu yn nalfa'r ifanc

3.13 Bydd angen i awdurdodau lleol lletyol gomisiynu darpariaeth ddysgu ar gyfer plant a phobl ifanc sydd dan warchodaeth yn nalfa'r ifanc yn eu hardal ac wrth wneud hynny dylent ddarparu'r cyfle i gynnwys plant a phobl ifanc yn y broses benderfynu. Byddant yn gyfrifol am bob agwedd ar y broses gomisiynu, gan gynnwys dadansoddi, cynllunio, ariannu, caffael a monitro darpariaeth gwasanaethau addysg a hyfforddiant. Dylai awdurdodau lleol 'lletyol', yn eu rôl newydd fel comisiynydd, ganolbwyntio ar gyflawni gwell deilliannau i blant a phobl ifanc sydd dan warchodaeth mewn sefydliadau ieuencid gwarchodol yn eu hardal.

3.14 Bydd angen i awdurdodau lleol lletyol gomisiynu darpariaeth amrywiol yn nalfa'r ifanc y mae modd ei haddasu i ddiwallu anghenion tebygol y plant a'r bobl ifanc sydd/a fydd dan warchodaeth yn eu hardal. Rydym yn disgwyl y bydd

awdurdodau lleol lletyol yn dewis penodi darparwyr dysgu i gyflenwi darpariaeth ddysgu yn nalfa'r ifanc, a bydd angen i'r darparwyr hyn deilwra'r cynnig y mae'r awdurdod lleol lletyol yn ei gomisiynu i ddiwallu anghenion y plant a'r bobl ifanc yn y sefydliad ar unrhyw adeg benodol, cyn belled ag sy'n bosibl.

3.15 Bydd Llywodraeth Cynulliad Cymru'n cyfeirio arian sydd wedi'i neilltuo ar gyfer darpariaeth dysgu a sgiliau at awdurdodau lleol lletyol ar ffurf grant. Felly bydd angen i awdurdodau lleol lletyol gydymffurfio ag unrhyw ofynion penodol ynglŷn â dysgu y bydd Llywodraeth Cynulliad Cymru'n manylu arnynt yn amodau'r grant.

3.16 Rydym yn disgwyl ei bod yn bosibl y bydd awdurdodau lleol yn dewis ymarfer llawer o'u dyletswyddau cyfreithiol trwy'r darparwyr dysgu y byddant yn eu penodi i gyflenwi addysg a hyfforddiant yn nalfa'r ifanc, er mai awdurdodau lleol fydd yn atebol, yn y pen draw, am gyflawni eu dyletswyddau. Fe fydd angen iddynt egluro'r hyn y bydd gofyn i'w darparwyr ei gyflawni trwy, er enghraifft, eu trefniadau contractio neu'r trefniadau ar gyfer dirprwyo cronfeydd i'w darparwyr.

Deall y gofynion cenedlaethol ar gyfer darpariaeth yn y ddalfa

3.17 Bydd angen i awdurdodau lleol lletyol sicrhau eu bod yn cydymffurfio â gofynion deddfwriaethol perthnasol wrth gomisiynu dysgu yn y ddalfa. Ymhlith y rhain mae:

- sicrhau digon o addysg addas i ddiwallu anghenion rhesymol y plant a'r bobl ifanc sydd yn nalfa'r ifanc yn eu hardal, gan gynnwys y rheini sy'n hŷn nag oedran ysgol gorfodol ond sy'n iau na 18 oed ac sydd dan warchodaeth yn nalfa'r ifanc yn eu hardal;
- wrth benderfynu a yw addysg neu hyfforddiant yn addas ai peidio i ddiwallu anghenion rhesymol person, dylai'r awdurdod lleol ystyried oedran, galluoedd a doniau person, unrhyw anghenion addysgol arbennig neu anawsterau dysgu posibl, dymunoldeb parhau ag unrhyw gyrsiau sydd wedi'u dechrau, y cwricwlwm cenedlaethol perthnasol, a bodloni hawliau craidd ac ychwanegol;
- sicrhau bod darparwyr dysgu y mae awdurdodau lleol lletyol yn eu penodi i gyflenwi addysg a hyfforddiant yn nalfa'r ifanc yn ystyried unrhyw wybodaeth addysg y mae awdurdod lleol cartref y person wedi'i darparu wrth benderfynu pa addysg neu hyfforddiant y dylai'r person hwnnw ei dderbyn; a
- chanllawiau a gyhoeddir gan Weinidogion Cymru wrth ymarfer y swyddogaethau hyn.

Asesu anghenion i ddeall a chytuno ar y ddarpariaeth ddysgu sydd ei hangen ar gyfer plant a phobl ifanc yn nalfa'r ifanc

3.18 Bydd angen i awdurdodau lleol lletyol asesu anghenion i ddarganfod pa ddarpariaeth addysg a hyfforddiant sydd ei hangen ar gyfer plant a phobl ifanc yn nalfa'r ifanc yn eu hardal. Bydd gwahanol blant a phobl ifanc o wahanol ardaloedd yn llifo i mewn ac allan o'r sefydliadau yn ystod y flwyddyn ac felly bydd angen i awdurdodau lleol lletyol ddefnyddio gwybodaeth a data amrywiol i ddatblygu manyleb y ddarpariaeth ddysgu a fydd yn fwyaf tebygol o ddiwallu anghenion y plant a'r bobl

ifanc a fydd dan warchodaeth yn y ddalfa yn eu hardal yn ystod y flwyddyn. Dylai'r asesiad o anghenion ystyried gwybodaeth amrywiol, gan gynnwys, er enghraifft:

- nifer ac ystod oedran y plant a'r bobl ifanc y mae disgwyl iddynt fod dan warchodaeth yn y sefydliad(au) yn ystod y flwyddyn;
- gwybodaeth hanesyddol a data am anghenion y boblogaeth dan warchodaeth, gan gynnwys gwybodaeth am lefel eu dysgu ac AAA ac anghenion dysgwyr ag anawsterau a/neu anableddau dysgu;
- y cyfleusterau a'r seilwaith cyfalaf sydd ar gael ar gyfer darparu addysg a hyfforddiant yn yr ystâd ddiogeledd;
- gwybodaeth am y gweithgareddau hyfforddi a datblygu personol ehangach y mae'r gweithredwr gwarchodol eisoes yn eu cyflenwi a'u comisiynu sy'n rhan o gyfansoddiad y drefn ehangach yn y ddalfa, er enghraifft, mewn sefydliadau troseddswyr ifanc, gallai hyn gynnwys y ddarpariaeth 'gweithgareddau adeiladol' y mae'r Gwasanaeth Carchardai'n ei chyflenwi;
- swm y ddarpariaeth sydd ei hangen gydol y flwyddyn o ran swm yr oriau a'r dosbarthiadau i'w darparu, gan gynnwys yr angen am ddarpariaeth trwy gydol y flwyddyn (yn hytrach na chadw at amseroedd tymor academaidd yn unig);
- unrhyw batrymau amlwg o ran lle mae'r plant a'r bobl ifanc yn tueddu i ddod ohono cyn eu hamser yn y sefydliad ac yn dychwelyd iddo ar ôl eu hamser yno, sy'n dylanwadu ar y ddarpariaeth ddysgu sydd ei hangen; a'r
- cyfnod amser ar gyfartaledd a dreulir yn y sefydliad.

3.19 Bydd angen i'r awdurdod lleol lletyol weithio mewn partneriaeth ag amrywiaeth o randdeiliaid i gasglu'r wybodaeth hon ynghyd ac i asesu anghenion. Mae hyn yn cynnwys y gweithredwr gwarchodol, y BCI a Gwasanaeth Cenedlaethol Rheoli Troseddswyr Cymru.

3.20 Bydd y BCI yn darparu gwybodaeth am nifer y lleoedd ar gyfer plant a phobl ifanc yn y sefydliadau a'r math o boblogaeth gan gynnwys, er enghraifft, p'un a oes gan y sefydliadau unrhyw 'unedau plant a phobl ifanc agored i niwed' ai peidio.

- Bydd yr awdurdod lleol 'cartref' yn darparu gwybodaeth hanesyddol am ddysgu a chyflawniad ar gyfer plant a phobl ifanc unigol yn y sefydliad.
- Bydd y gweithredwr gwarchodol hefyd yn gallu cyfrannu gwybodaeth fanwl am y boblogaeth arferol sydd dan warchodaeth yn y sefydliad, yr hyn sydd wedi'i gyflenwi o'r blaen, barn y plant a'r bobl ifanc, y cyfleusterau yn yr ystâd, gwybodaeth am y drefn ehangach, a'u barn nhw ynglŷn â'r hyn sydd ei angen a gwybodaeth am anghenion cyffredinol y boblogaeth, gan gynnwys AAA a dysgwyr ag anawsterau a/neu anableddau dysgu.
- Dylai'r gweithredwr gwarchodol, CBI Cymru a Gwasanaeth Cenedlaethol Rheoli Troseddswyr Cymru (lle bo'n briodol) gytuno ar yr asesiad o anghenion, a dylid defnyddio hwn i ddarparu sail ar gyfer y cyfnod cynllunio. Bydd yn hanfodol cael cytundeb ar y cyd i sicrhau bod yr holl bartneriaid perthnasol yn cytuno ar yr hyn sydd ei angen ac i sicrhau bod modd cyfuno'r ddarpariaeth addysg a gomisiynir yn llawn â'r drefn gwarchodol ehangach.

Manyleb

3.21 Bydd angen i'r awdurdod lleol lletyol ddefnyddio gwybodaeth o'r asesiad o anghenion i ddatblygu a chytuno ar 'fanyleb' ar gyfer y ddarpariaeth ddysgu mewn sefydliad troseddwy'r ifanc. Dylid datblygu hwn a chytuno arno mewn partneriaeth â rhanddeiliaid ehangach, gan gynnwys y gweithredwr gwarchodol, CBI Cymru a Gwasanaeth Cenedlaethol Rheoli Troseddwy'r Cymru.

3.22 O ran unrhyw gartrefi diogel i blant yng Nghymru, dylid cysylltu'r fanyleb yn uniongyrchol â chanllawiau'r 'siwrnai ddysgu' a ddatblygwyd yn 2009²³.

3.23 Dylid datblygu'r fanyleb gan ystyried:

- yr asesiad o anghenion sy'n manylu ar farn y partneriaid ar y cyd ynglŷn â'r hyn sydd ei angen wrth gyflenwi darpariaeth ddysgu yn nalfa'r ifanc;
- y gofynion cyfreithiol a'r ddogfen canllawiau statudol hon sy'n cynnwys disgwyliadau ynglŷn â'r dysgu craidd rydym yn disgwyl iddo gael ei gyflenwi yn y ddalfa (gan gynnwys, er enghraifft, canolbwynt ar sgiliau llythrennedd a rhifedd). Hyblygrwydd ynglŷn â'r cwricwlwm, lle bydd awdurdodau lleol am ystyried anghenion y plant a'r bobl ifanc yn ogystal â'r cyfleusterau sydd ar gael wrth benderfynu ar y ddarpariaeth;
- gwybodaeth oddi wrth y BCI ynglŷn â'r sefydliadau diogel a nifer y lleoedd ar gyfer plant a phobl ifanc yn y sefydliad; a
- gwybodaeth oddi wrth Lywodraeth Cynulliad Cymru ynglŷn â lefel gynlluniedig yr ariannu.

3.24 Dylai'r fanyleb gynnwys manylion ynglŷn â'r union ddarpariaeth y mae angen ei chyflenwi a sut mae hyn yn gweddu i'r cyfleusterau a'r drefn ehangach yn y sefydliad gwarchodol. Fe ddylai gynnwys, er enghraifft, gwybodaeth am swm y ddarpariaeth sydd ei hangen, y lefelau staffio gofynnol, a swm y cymorth dysgu a chymorth AAA a dysgwyr ag anawsterau a/neu anabledau dysgu sy'n ofynnol. Dylai fod yn eglur ynglŷn â sut dylai'r ddarpariaeth ddysgu gysylltu â gwasanaethau gwybodaeth, cyngor a chyfarwyddyd (GCCh) yn y ddalfa.

3.25 Yna bydd angen i awdurdodau lleol lletyol ystyried sut orau i sicrhau'r ddarpariaeth ddysgu y cytunwyd arni yn y fanyleb, er mwyn sicrhau'r ddarpariaeth orau bosibl a gwerth am arian. Gallai hyn fod trwy, er enghraifft, ymarfer caffael lle byddai'r awdurdod lleol yn rhoi'r gwaith ar dendr ac yn gwahodd cynigion oddi wrth sefydliadau fel colegau, darparwyr preifat, darparwyr y trydydd sector, neu gonsortiwm o ddarparwyr, ac ati i gyflenwi'r gwasanaeth. Ar y llaw arall, gallai awdurdodau lleol (gan ddibynnu ar eu rheolau caffael) benodi darparwr (fel ysgol leol, coleg neu ddarparwr y sector gwirfoddol) y maent o'r farn eu bod yn addas i gyflenwi addysg, neu gallent benodi consortiwm o ddarparwyr, neu benderfynu i gyflenwi'r gwasanaeth yn uniongyrchol trwy gyflogi athrawon i gyflenwi yn y ddalfa, ac ati.

---

²³ Y siwrnai ddysgu i bobl ifanc y mae'r Bwrdd Cyfiawnder Ieuencid (BCI) yn eu lleoli mewn cartrefi diogel i blant yng Nghymru, Gorffennaf 2009.

3.26 Yn achos y trefniant olaf, byddai hefyd angen rhoi systemau ar gyfer cyflawni cynnydd strategol ar waith, ochr yn ochr â systemau sicrhau ansawdd.

3.27 Dylai awdurdodau lleol lletyol annog ymwneud sefydliadau'r trydydd sector sy'n aml yn meddu ar gyfoeth o arbenigedd o ran cefnogi a diwallu anghenion plant a phobl ifanc yn y system cyfiawnder ieuencid ac o ran cyflenwi gweithgareddau ailymgysylltu. Dylai awdurdodau lleol lletyol hefyd annog cynnwys ystod o drefniadau dysgu 'heb fod yn ffurfiol' ac 'anffurfiol', â'r nod tymor hir o ddatblygu sgiliau ar gyfer cyflogaeth.

3.28 Dylai awdurdodau lleol lletyol chwarae rôl mewn datblygu'r farchnad ar gyfer darparu addysg a hyfforddiant yn nalfar ifanc, â'r nod o gynyddu ansawdd a safonau. Dylent hefyd ystyried defnyddio cynlluniau gwirfoddolwyr i gefnogi dysgu plant a phobl ifanc yn y ddalfa, gan gynnwys defnyddio mentoriaid.

3.29 Efallai y bydd awdurdodau lleol hefyd am ystyried atebion mwy arloesol ar gyfer sicrhau darpariaeth ddysgu ar gyfer plant a phobl ifanc yn y ddalfa a allai, er enghraifft, olygu trefniadau â darparwyr lleol ar gyfer rhannu staff ac adnoddau ehangach.

3.30 Dylai rhanddeiliaid allweddol, gan gynnwys y Bartneriaeth Plant a Phobl Ifanc leol, gytuno ar fanyleb a chynlluniau'r awdurdod lleol lletyol ar gyfer sicrhau darpariaeth.

3.31 Bydd disgwyl i awdurdodau lleol lletyol roi contractau ar osod am hyd at 3 blynedd pan fyddant o'r farn ei bod yn berthnasol gwneud hynny (yn unol â'u trefniadau a'u rheolau caffael a chomisiynu). Yn achos trefniadau y rhagwelir y byddant yn para am fwy na blwyddyn, dylai awdurdodau lleol gynnwys adolygiadau blynyddol o'r ddarpariaeth i sicrhau bod y ddarpariaeth gynlluniedig yn parhau i fod yn briodol i ddiwallu anghenion.

3.32 Dylid cynnwys cynlluniau awdurdodau lleol lletyol ar gyfer darparu gweithgareddau dysgu yn nalfar ifanc ym mhrosesau cynllunio comisiynu ehangach yr awdurdod lleol, sef prosesau y manylir arnynt mewn Cynlluniau Plant a Phobl Ifanc²⁴. Bydd angen i Lywodraeth Cynulliad Cymru gytuno ar gynlluniau'r awdurdod lleol lletyol ar gyfer dysgu yn nalfar ifanc, a bydd yn ceisio sicrhau bod cynlluniau'n gydlynol ac yn rhoi gwerth am arian yn nalfar ifanc ledled y wlad.

Comisiynu darpariaeth

3.33 Ar ôl i Lywodraeth Cynulliad Cymru gytuno ar gynllun yr awdurdod lleol lletyol ar gyfer sicrhau darpariaeth ddysgu yn y ddalfa (fel yr esbonnir uchod), bydd angen i'r awdurdod lleol lletyol fwrw ymlaen â rhoi'r cynllun cytunedig ar waith a chomisiynu darpariaeth.

Rheoli a Monitro

3.34 Dylai awdurdodau lleol lletyol ddatblygu trefniadau rheoli perfformiad cadarn â'u darparwyr a'u gweithredwyr gwarchodol i fonitro cyflenwi'r dysgu a deilliannau ar

²⁴ <http://www.opsi.gov.uk/legislation/wales/>.

gyfer plant a phobl ifanc yn nalfa'r ifanc. Dylai awdurdodau lleol ddefnyddio'r trefniadau hyn i sicrhau eu bod yn cyflawni eu cyfrifoldebau am addysg a hyfforddiant ar gyfer plant a phobl ifanc yn nalfa'r ifanc, ac i sicrhau bod eu darparwyr dysgu dynodedig yn cyflenwi'n effeithiol ar eu rhan.

3.35 Dylai awdurdodau lleol ei gwneud yn ofynnol i'r darparwyr dysgu a benodir yn y ddalfa adrodd ar ddata perfformiad gan ddefnyddio trefniadau data Cofnod Dysgwr Unigol (ILR) (sy'n gyson â threfniadau data yn sector dysgu'r brif ffrwd) a data trwy'r ffurflen Dysgu Troseddwy'r Ifanc (YOL1) (sef ffurflen seiliedig ar y ddalfa i adrodd ar ddysgu plant a phobl ifanc). Bydd y BCI/Llywodraeth Cynulliad Cymru'n dwyn y data hyn ynghyd a bydd y BCI/Llywodraeth Cynulliad Cymru'n eu defnyddio i fonitro deilliannau'n genedlaethol.

3.36 Bydd Estyn ac Arolygiaeth Carchardai Ei Mawrhydi yn parhau i arolygu'r ddarpariaeth addysg a hyfforddiant yn nalfa'r ifanc yng Nghymru i feithrin gwelliant parhaus mewn darpariaeth.

3.37 Bydd gan Lywodraeth Cynulliad Cymru rym i ymyrryd os bydd yn fodlon bod awdurdod lleol yn methu, neu yr ystyrir ei fod yn debygol o fethu yn ei ddyletswyddau o ran darparu gweithgareddau dysgu i blant a phobl ifanc sydd dan warchodaeth yn nalfa'r ifanc.

Disgwyliadau ar gyfer cyflenwi gweithgareddau dysgu yn nalfa'r ifanc

3.38 Mae'r adran hon yn nodi'r disgwyliadau ar gyfer cyflenwi gweithgareddau dysgu yn nalfa'r ifanc, a bydd angen i awdurdodau lleol lleol eu hystyried o fewn eu cynlluniau comisiynu ar gyfer darpariaeth yn nalfa'r ifanc.

Cymryd rhan mewn dysgu

3.39 Mae disgwyl i'r holl blant a phobl ifanc sydd dan warchodaeth yn nalfa'r ifanc gymryd rhan mewn addysg a hyfforddiant, cyn belled â'u bod mewn sefyllfa i wneud hynny. Fodd bynnag, mae'n bosibl y bydd yna rai eithriadau ar gyfer plant a phobl ifanc na allant wneud hynny oherwydd, er enghraifft, bod angen iddynt gwblhau rhaglenni dadwenwyno camddefnyddio sylweddau neu mae'n rhaid iddynt ymddangos yn y llys neu mae ganddynt ymweliadau cyfreithiol ac ati.

3.40 Mae yna amrywiaeth o ofynion cwricwlwm craidd y mae disgwyl i awdurdodau lleol lleol eu darparu yn nalfa'r ifanc, gan gynnwys:

- dylai pob person ifanc fod â chynllun dysgu unigol²⁵ a ddylai fod yn ddigon manwl i gefnogi cynnydd a bod ar gael mewn fersiwn electronig, lle bo'n bosibl, i'w gwneud yn rhwydd rhannu'r wybodaeth â phawb yn y system. (Mae fformat enghreifftiol a ddatblygwyd gan Lywodraeth Cynulliad Cymru wedi'i dreialu yn y system cyfiawnder ieuenctid);
- canolbwynt cryf ar ddarpariaeth i wella sgiliau llythrennedd, iaith, rhifedd a TGCh plant a phobl ifanc, h.y. 'Sgiliau Gweithredol' a'r 'Craidd Dysgu'²⁶.

²⁵ <http://wales.gov.uk/topics/childrenyoungpeople/publications/individuallearningplanpilot2008/?lang=cy>.

²⁶ <http://wales.gov.uk/topics/educationandskills/learners/learningpathways1419/?skip=1&lang=cy>.

Dylid annog technegau arloesol i gael plant a phobl ifanc i ymgysylltu â'r dysgu hwn, gan gynnwys dulliau fel 'dysgu planedig' ac, er enghraifft, cysylltu'r dysgu hwn ag ymgysylltiad â'r celfyddydau, ac ati;

- rhaglen amser llawn o addysg a/neu hyfforddiant lle bynnag bo hyn yn briodol i'w hanghenion a'u buddiannau gorau. Mewn sefydliadau troseddwy'r ifanc, dylai awdurdodau lleol ystyried gweithgareddau adeiladol a hyfforddiant sydd â chysylltiad â'r drefn (fel arlwy, er enghraifft) y mae'r Gwasanaeth Carchardai'n ei darparu; ac
- y tu hwnt i'r disgwyliadau craidd hyn, mae gan awdurdodau lleol lletyol hyblygrwydd i ddarparu gweithgareddau dysgu y maent o'r farn eu bod yn briodol i ddiwallu anghenion y boblogaeth yn nalfar ifanc. Mae'n bosibl y bydd y cyfleusterau a'r seilwaith cyfalaf sydd ar gael yn y sefydliad(au) gwarchodol yn ardal yr awdurdod lleol yn dylanwadu ar hyn, gan fod gan rai sefydliadau gyfleusterau i gefnogi hyfforddiant galwedigaethol penodol fel, er enghraifft, gosod brics, chwaraeon, paentio ac addurno a mecaneg moduron, a all fod yn hynod effeithiol wrth fachu sylw troseddwy'r ifanc a'u hysgogi. Anogir awdurdodau lleol i ystyried manteisio ar gyfleusterau galwedigaethol penodol sydd ar gael wrth gynllunio'r addysg a'r hyfforddiant i'w gyflenwi.

3.41 Wrth gomisiynu darpariaeth ddysgu addas, dylai awdurdodau lleol ystyried y canlynol:

- dylai'r ddarpariaeth, lle bynnag bo'n bosibl, fod yn briodol i anghenion y plant a'r bobl ifanc a ffitio'n glos â'r cwricwlwm cenedlaethol ar gyfer plant a phobl ifanc o oedran ysgol, a thrwy hynny sicrhau eu bod yn cael cyfleoedd sy'n debyg i gyfleoedd y rheini sy'n cael eu haddysgu yn sector y brif ffrwd. Fodd bynnag, mae'r gofyniad hwn yn hyblyg ac rydym yn cydnabod ei bod yn bosibl bod gan blant a phobl ifanc yn y ddalfa gymysgedd o anghenion cymhleth iawn a bod angen darpariaeth hyblyg ar eu cyfer weithiau nad yw'n rhan o'r cwricwlwm cenedlaethol. Fe allai hyn gynnwys, er enghraifft, darpariaeth 'ailymgysylltu' a all fod yn gam cyntaf pwysig wrth gael plant a phobl ifanc i ailymgysylltu â dysgu;
- bod Mesur Dysgu a Sgiliau (Cymru)²⁷ yn nodi bod yn rhaid darparu dogfen i'r disgybl neu'r myfyriwr sy'n cofnodi ei lwybr dysgu (dogfen llwybr dysgu). Golyga hyn fod angen cofnodi'r cwrs astudio y mae ganddynt hawl i'w ddilyn (yn unol ag adran 116E(1) Deddf Addysg 2002 neu adran 33F(1) Deddf Dysgu a Sgiliau 2000); a'r gwasanaethau cymorth dysgwyr (os oes rhai) i'w darparu dan Fesur Dysgu a Sgiliau (Cymru) 2009;
- dylid bod â chanolbwynt ar gyflenwi cyrsiau sy'n gysylltiedig â lefel cyn-mynediad a lefel mynediad. Dylai adnoddau a staff â chymwysterau perthnasol²⁸ gefnogi hyn;
- dylai'r mwyafrif o'r ddarpariaeth gyfrannu at achrediad cydnabyddedig a chyflawniad cymwysterau cenedlaethol, er y cydnabyddir y bydd angen darpariaeth ehangach heb achrediad ar gyfer rhai plant a phobl ifanc sydd

²⁷ http://www.opsi.gov.uk/legislation/wales/mwa2009/mwa_20090001_en_1.

²⁸ <http://educationcymru.org/index.htm>.

wedi ymddieithrio. DS. Rhaid i hyn fod yng nghyd-destun symud ymlaen i gymwysterau achrededig gan arwain yn y tymor hir at sgiliau ar gyfer cyflogaeth;

- dylid annog defnyddio cyrsiau modwlar ac achrediad i helpu i sicrhau bod modd trosglwyddo dysgu a chyflawniad gyda'r plant a'r bobl ifanc yn ystod cyfnodau pontio, gan gysylltu â'u cynllun dysgu unigol fel y nodwyd ym mharagraff 3.45 pwynt bwled 1;
- er y cydnabyddir ei bod yn annhebygol y byddai un sefydliad yn gallu cynnig cyflenwi cymhwyster neu gwrs diploma llawn, y disgwyl yw y gall sefydliadau gefnogi elfennau dysgu sy'n cyfrannu at gyrsiau diploma mewn pynciau penodol, a dylid ystyried hyn wrth gomisiynu;
- nid yw'n bosibl cyflenwi prentisiaethau llawn yn y ddalfa oherwydd bod rhaglen brentisiaeth yn golygu bod angen i'r person fod wedi'i gyflogi. Fodd bynnag, y disgwyl yw y gellir cyflenwi hyfforddiant cyn-prentisiaeth a dysgu sy'n cyfrannu at brentisiaethau yn y ddalfa, yn yr un modd ag y gellir cyflenwi hyn mewn coleg yn y gymuned;
- dylid annog cyflenwi cyrsiau seiliedig ar alwedigaethau sy'n arwain at gyflawni cymwysterau cydnabyddedig cenedlaethol, neu'n cyfrannu atynt, ac mewn sawl achos gellir cysylltu hyn â chyflawni trefnau'r ddalfa (e.e. arlwyo a glanhau diwydiannol);
- dylai darpariaeth fod ar gael ar lefel 3 i'r plant a'r bobl ifanc hynny y mae'n briodol iddynt; a
- gall darpariaeth gynnwys dysgu o bell ac e-ddysgu lle bo cymorth priodol i'r person ifanc gymryd rhan yn y math hwn o ddysgu. Gallai hyn gynnwys cymorth parhaus gan diwtor o gymuned cartref ac ysgol/coleg y person i'w helpu i barhau â'i gwrs astudio/cymwysterau lle bynnag bo hynny'n bosibl.

Anogwr Dysgu

3.42 Mae anogwyr dysgu'n gweithio gyda phlant a phobl ifanc mewn ysgolion, colegau, gweithleoedd, canolfannau gyrfa a chlybiau ieuenctid. Daw'r anogwyr o gefndiroedd amrywiol gan gynnwys addysg, cyfarwyddyd gyrfaedd, cymorth ystafell ddosbarth, a hyfforddiant cwmni. Mae dau fudd allweddol wrth wraidd eu gwaith: (i) helpu pobl 14-19 oed i ddatblygu sgiliau astudio priodol a (ii) hwyluso dewis rhwng opsiynau sydd ar gael trwy'r rhwydweithiau dysgu yng Nghymru.

3.43 Nodwedd ddiffiniol yr anogwr dysgu yw "anogaeth", wedi'i seilio ar helpu plant a phobl ifanc i wneud synnwyr o fydoedd dysgu amrywiol sy'n estyn y tu hwnt i'r ystafell ddosbarth:

- Dylai'r ddarpariaeth gynnwys ABCh (addysg bersonol a chymdeithasol)/addysg dinasyddiaeth. Mae meithrin sgiliau personol a chymdeithasol yn rhan hanfodol o ddatblygiad personol a chymdeithasol. Gellir dysgu ac ymarfer y sgiliau hyn yn yr ystafell ddosbarth a'u rhoi ar

waith mewn sawl cyd-destun a phrofiad a gynigir yn y gymuned ysgol ehangach²⁹.

- Dylai'r ddarpariaeth hefyd gynnwys gweithgareddau celf a gweithgareddau cyfoethogi, a dylai addysg a chysylltiadau i gymwysterau fod yn rhan annatod o hyn (e.e. llythrennedd a rhifedd, ac ati).
- Dylai'r ddarpariaeth fod ar gael i ddiwallu anghenion plant a phobl ifanc sy'n aros prawf neu sy'n bwrw dedfryd fer, yn ogystal â'r rheini sy'n bwrw dedfryd hirach. Yn achos plant a phobl ifanc a fydd yn aros yn y ddalfa am gyfnodau byr yn unig, er enghraifft, am lai na 2 fis, rydym yn disgwyl i'r awdurdod lleol gomisiynu darpariaeth sy'n gallu helpu i ddatblygu sgiliau llythrennedd a rhifedd plant a phobl ifanc mewn amser byr, yn ogystal â rhaglenni seiliedig ar ymgysylltu sy'n ceisio ysgogi plant a phobl ifanc i ddyheu am ddysgu mwy, a bachu eu sylw yn hyn o beth. Dylai hyn gynnwys, yn benodol, cyrsiau llythrennedd a rhifedd y dylid eu trefnu fel bod modd i blant a phobl ifanc sydd yn y ddalfa am gyfnodau byr gael budd o'r ddarpariaeth hon.

DS: Nid yw'r gofynion statudol sy'n ymwneud â darparu anogwyr dysgu dan adran 40 Mesur Dysgu a Sgiliau (Cymru) 2009 yn berthnasol i bobl ifanc rhwng 14 a 19 oed mewn lleoliadau gwarchodol.

Anghenion Dysgu Ychwanegol

Beth yw Anghenion Dysgu Ychwanegol?

3.44 Mae cwmpas y term 'anghenion dysgu ychwanegol' yn ehangach o lawer na'r term 'anghenion addysgol arbennig', er mwyn cydnabod anghenion amrywiol a chymhleth dysgwyr ac adlewyrchu dull mwy cyfannol o ddiwallu anghenion dysgwyr unigol.

3.45 Gall anghenion dysgu ychwanegol gynnwys pobl y mae angen cymorth dysgu ychwanegol arnynt oherwydd eu bod yn ei chael yn anodd dysgu o'u cymharu â'u cyfoedion, am ba bynnag reswm³⁰. Felly efallai fod angen cymorth dysgu ychwanegol ar ddisgyblion ysgol os ydynt yn ei chael yn anodd dysgu oherwydd:

- bod ganddynt anghenion addysgol arbennig;
- bod ganddynt anabled;
- bod ganddynt anghenion meddygol;
- bod ganddynt fylchau yn eu gwybodaeth neu eu sgiliau oherwydd absenoldebau am gyfnodau hir o'r system addysg e.e. disgyblion sy'n gwrthod mynd i'r ysgol, disgyblion sydd â ffobia ynglŷn â mynd i'r ysgol neu blant a phobl ifanc yn y system cyfiawnder troseddol;
- bod ganddynt amgylchiadau teuluol anodd e.e. oherwydd profedigaeth;

²⁹ <http://wales.gov.uk/psesub/home/framework/?skip=1&lang=cy>.

³⁰ <http://wales.gov.uk/topics/educationandskills/schoolshome/pupilsupport/?skip=1&lang=cy>.

- bod eu cyfnodau mewn addysg wedi bod yn anghyson e.e. disgyblion sipsiwn a theithwyr;
- bod y Saesneg neu'r Gymraeg yn ail iaith iddynt e.e. ceiswyr lloches/ffoaduriaid/plant gweithwyr mudol;
- neu oherwydd eu bod yn derbyn gofal yr awdurdod lleol e.e. plentyn y bu tarfu ar ei addysg cyn iddo ddechrau derbyn gofal neu y mae wedi newid ysgol yn aml ers dechrau derbyn gofal;
- eu bod yn tangyflawni oherwydd cyfrifoldebau gofalu e.e. gofalwyr ifanc;
- eu bod yn feichiog neu'n rhieni ifanc;
- eu bod yn cael eu bwlio gan eu cyfoedion neu bobl eraill, oherwydd eu cyfeiriadedd rhywiol e.e. disgyblion lesbiaidd, hoyw, deurywiol neu drawsrywiol; a
- disgyblion sy'n perfformio neu sydd mewn cyflogaeth.

3.46 Yn achos disgyblion sy'n fwy galluog neu dalentog yn ôl eu diffiniad, ni ystyrir bod ganddynt anghenion dysgu ychwanegol oni bai bod ganddynt AAA neu eu bod, am ba bynnag reswm, yn ei chael yn fwy anodd dysgu pwnc neu sgil benodol o'u cymharu â'r mwyafrif o bobl o'r un oed nad ydynt yn alluog a thalentog (cyfeiriwch at yr enghreifftiau uchod).

3.47 Mae canllawiau Estyn i arolygwyr cofrestredig yn nodi ei bod yn bosibl bod rhai o'r grwpiau uchod o ddysgwyr yn agored i niwed (h.y. 'mewn perygl' yn gymdeithasol ac yn addysgol ac angen sylw i'w cynhwysiant cymdeithasol a'u lles) yn hytrach na'n ddysgwyr ag anghenion cymorth ychwanegol. Mae'r canllawiau'n egluro nad yw'r holl ddysgwyr sydd mewn grwpiau agored i newid yn cael eu hallgáu yn gymdeithasol neu'n methu'n addysgol, ond y gallent fod mewn mwy o berygl na dysgwyr eraill.

3.48 Efallai fod rhai dysgwyr yn perthyn i'r ddau grŵp e.e. dysgwyr ag anghenion addysgol arbennig sy'n derbyn gofal gan yr awdurdod lleol. Mae yna ofynion statudol cysylltiedig ar gyfer rhai o'r grwpiau hyn, ond nid ar gyfer pob un.

- *Cymorth ar gyfer anghenion addysgol arbennig (AAA) a dysgwyr ag anawsterau a/neu anabledau dysgu:* Dylai awdurdodau lleol sicrhau eu bod yn comisiynu darpariaeth sy'n gallu diwallu anghenion plant a phobl ifanc ag ystod eang o anghenion AAA ac anawsterau a/neu anabledau dysgu. Dylai hyn gynnwys cyngor a chymorth arbenigol.
- *Cymorth i blant a phobl ifanc o Loegr:* Yn achos plant a phobl ifanc o Loegr sydd yn y ddalfa yng Nghymru, dylid darparu cymorth i'w galluogi i ymgysylltu â'r cwricwlwm addysgol perthnasol.

Gwybodaeth am y Cwricwlwm Cymreig a Deddf Iaith Gymraeg 1993

3.49 Er mwyn helpu i adlewyrchu darpariaeth y brif ffrwd sydd ar gael i blant a phobl ifanc yng Nghymru, mae'r wybodaeth hon wedi'i chynnwys ar gyfer y darparwyr hynny yn Lloegr sy'n gweithio gyda phlant a phobl ifanc o Gymru sydd wedi'u lleoli gyda nhw.

Gall y Cwricwlwm Cymreig helpu disgyblion i:

- ddeall a dathlu ansawdd penodol byw a dysgu yng Nghymru yn yr unfed ganrif ar hugain;
- nodi eu hymdeimlad nhw eu hunain o Gymreictod;
- gwir deimlo eu bod yn perthyn i'w cymuned leol a'u gwlad; a
- helpu'r disgyblion i ddatblygu eu dealltwriaeth o Gymru gydwladol sy'n edrych allan i'r byd.

3.50 Dylai ysgolion/adrannau addysg fod yn ymrwymedig os ydynt am fod yn llwyddiannus wrth gyflwyno'r Cwricwlwm Cymreig, a dylai'r ymrwymiad hwn godi o sylweddoli y gall y profiad Cymreig, yn ei holl agweddau, fod yn gyfle gwerthfawr i estyn profiad addysgol pob disgybl yng Nghymru.

3.51 I fod o gymorth i ysgolion wrth iddynt gyflawni hyn, gwnaeth ACCAC, cyn Gorff Cyhoeddus a Noddir gan y Cynulliad (CCNC), y mae ei swyddogaethau bellach yn rhan o APADGOS, gyhoeddi arweiniad a luniwyd i helpu ysgolion i gynllunio a datblygu gweithgareddau dysgu i hybu'r Cwricwlwm Cymreig. Bydd hefyd yn ddefnyddiol i'r rheini sy'n cynnig hyfforddiant athrawon cychwynnol a datblygiad proffesiynol. Gellir dod o hyd i wybodaeth trwy³¹.

3.52 Mae Deddf yr Iaith Gymraeg 1993, sy'n gosod y Gymraeg a'r Saesneg ar sail gyfartal mewn bywyd cyhoeddus yng Nghymru, yn cynrychioli carreg filltir yn hanes modern yr iaith. Mae'r Ddeddf:

- yn gosod dyletswydd ar y sector cyhoeddus i drin y Gymraeg a'r Saesneg ar y sail eu bod yn gyfartal wrth ddarparu gwasanaethau i'r cyhoedd yng Nghymru;
- yn rhoi hawl lwyr i siaradwyr Cymraeg siarad Cymraeg yn y llys; ac
- yn sefydlu Bwrdd yr Iaith Gymraeg i oruchwyllo cyflawni'r addewidion hyn ac i hybu a hwyluso defnyddio'r iaith Gymraeg. Gellir dod o hyd i fwy o wybodaeth trwy³².

Sicrhau bod y ddarpariaeth yn diwallu anghenion plant a phobl ifanc sy'n aros am gyfnodau byr a chyfnodau hir fel ei gilydd

3.53 Dylai'r ddarpariaeth fod ar gael i ddiwallu anghenion plant a phobl ifanc sy'n aros prawf neu sy'n bwrw dedfryd fer, er enghraifft am lai na deufis, yn ogystal â'r rheini sy'n bwrw dedfryd hirach. Er enghraifft, rydym yn disgwyl i'r awdurdod lleol gomisiynu darpariaeth sy'n gallu helpu i ddatblygu sgiliau gweithredol plant a phobl ifanc mewn amser byr, yn ogystal â rhaglenni seiliedig ar ymgysylltu sy'n ceisio ysgogi plant a phobl ifanc i ddyheu am ddysgu mwy, a bachu eu sylw yn hyn o beth. Dylai hyn gynnwys, yn benodol, cyrsiau llythrennedd a rhifedd y dylid eu trefnu fel bod modd i blant a phobl ifanc sydd yn y ddalfa am gyfnodau byr gael budd o'r ddarpariaeth hon.

³¹ <http://accac.org.uk/eng/content.php?clD=3&plD=112>.

³² <http://www.byig-wlb.org.uk/Cymraeg/Pages/index.aspx>.

Asesu anghenion dysgu

3.54 Dylai awdurdodau lleol lletyol sicrhau bod darparwyr yn asesu anghenion addysgol plant a phobl ifanc. Dylai'r asesiad hwn adeiladu ar yr wybodaeth addysgol sydd ar gael o awdurdod lleol cartref y person ifanc neu ddarparwyr dysgu blaenorol, yn ogystal â thystiolaeth o unrhyw asesiadau addysgol blaenorol.

3.55 Dylai'r awdurdod lleol lletyol sicrhau bod sgiliau llythrennedd a rhifedd yr holl blant a phobl ifanc yn cael eu hasesu (oni bai bod yr awdurdod lleol eisoes yn fodlon bod ganddynt dystiolaeth ddiweddar o sgiliau llythrennedd a rhifedd y person). Dylai hyn ddigwydd cyn pen 2 wythnos ar ôl i'r person ifanc fynd i'r ddalfa oni bai bod amgylchiadau personol y person ifanc yn golygu bod hyn yn amhriodol (e.e. mae angen iddo ddilyn rhaglen adsefydlu cyffuriau cyn gellir ei asesu, ac ati). Dylid osgoi asesu sgiliau plant a phobl ifanc drosodd a thro lle bo hyn yn ddiangen (oherwydd, er enghraifft, bod canlyniadau o asesiad diweddar eisoes ar gael). Ystyrir yn gyffredinol bod asesiadau drosodd a thro'n diysgogi plant a phobl ifanc ac felly dylid ei osgoi lle bynnag bo'n bosibl.

3.56 Dylid defnyddio gwybodaeth o asesiadau a chofnodion dysgu'r person i ddarparu sail ar gyfer unrhyw benderfyniad ynglŷn â'r dysgu penodol i'w ddarparu i'r person. Dylid hefyd bwydo hyn i gynlluniau dysgu'r person ifanc a'i ystyried wrth gynllunio'i ddedfryd.

Darpariaeth ar gyfer plant a phobl ifanc ag AAA/anawsterau a/neu anableddau dysgu

3.57 Dylai awdurdodau lleol sicrhau eu bod yn comisiynu darpariaeth sy'n gallu diwallu anghenion plant a phobl ifanc ag ystod eang o anghenion AAA ac anawsterau a/neu anableddau dysgu.

Sgrinio ar gyfer AAA/anawsterau a/neu anableddau dysgu

3.58 Dylid cofnodi unrhyw wybodaeth flaenorol, neu wybodaeth yn sgil asesiad yn y ddalfa sy'n darparu gwybodaeth am AAA/anawsterau a/neu anableddau dysgu'r person, yng nghynllun dysgu'r person ifanc.

Anghenion cyfathrebu

3.59 Dylai awdurdodau lleol cartref weithio gyda'r bwrdd iechyd lleol sy'n gyfrifol (oni bai y nodir yn wahanol yn rhan 3 y datganiad AAA) am anghenion lleferydd, iaith a chyfathrebu er mwyn ei gwneud yn ofynnol i'w darparwyr ystyried anghenion plant a phobl ifanc sydd ag anawsterau cyfathrebu, a dylai ystyried sut orau i gefnogi eu hanghenion. Y disgwyl yw y bydd anghenion lleferydd, iaith a chyfathrebu poblogaeth yr ystâd ddiogeled yn eu hardal yn ystyriaeth i awdurdodau lleol lletyol sy'n comisiynu'r ddarpariaeth.

3.60 Cymorth i blant a phobl ifanc sy'n siarad Saesneg fel ail iaith: Dylid darparu cymorth i blant a phobl ifanc sy'n siarad Saesneg fel ail iaith. Nid yw siarad Saesneg fel ail iaith yn dod o fewn y diffiniad o 'AAA', ond mae'n ddyletswydd ar awdurdod

lleol lletyol i sicrhau darpariaeth er mwyn diwallu eu 'hanghenion rhesymol' fel y nodir yn Adran 18A, ac felly dylid darparu cymorth i'r grŵp hwn o blant a phobl ifanc.

Rhyddhau ar Drwydded Dros Dro (ROTL)/'Symudedd' a Gwybodaeth, Cyngor a Chyfarwyddyd (GCCh)

3.61 Defnyddio 'Rhyddhau ar Drwydded Dros Dro' (ROTL) / 'Symudedd': Yn amodol ar ofynion dedfryd ac ar basio asesiadau risg, gall rhai plant a phobl ifanc yn y ddalfa fod yn gymwys i gael 'rhyddhad undydd' o'r ddalfa er mwyn cymryd rhan mewn cyfleoedd yn y gymuned leol i ddatblygu eu sgiliau a/neu i'w paratoi ar gyfer ailsefydlu. Gall hyn gynnwys, er enghraifft, mynychu cwrs coleg lleol, neu ymgymryd â phrofiad gwaith yn lleol. Gall hwn fod yn fecanwaith hynod werthfawr wrth hybu dysgu a chyflawni, a hybu ailsefydlu'n effeithiol, a dylai awdurdodau lleol ystyried ac annog hyn. Gall awdurdodau lleol gyflawni hyn trwy annog eu darparwyr dysgu dynodedig i annog a darparu ar gyfer "amserlenni integredig". Wrth gomisiynu darpariaeth ddysgu yn y ddalfa, dylai awdurdodau lleol weithio i annog a chefnogi defnyddio "amserlenni integredig" i sicrhau bod gweithgareddau addysg yn cael eu gwneud yn rhan annatod o'r drefn warchodol ehangach.

3.62 Yng Nghymru, mae'r gwaith o gyflenwi gwybodaeth, cyngor a chyfarwyddyd diduedd ar yrfaedd a'r farchnad waith i'r holl blant a phobl ifanc mewn addysg wedi'i roi ar gontract gan Lywodraeth Cynulliad Cymru i gwmnïau Gyrfa Cymru.

3.63 Mae gwasanaethau GCCh yn elfen bwysig yn yr asesiad cychwynnol o anghenion dysgu plant a phobl ifanc er mwyn nodi rhaglenni dysgu perthnasol yn ystod eu hamser yn y ddalfa, yn ogystal â nodi cyfleoedd ar gyfer dysgu pellach neu gyflogaeth sy'n gweddu i'w hanghenion a'u dyheadau pan fyddant yn cael eu rhyddhau.

3.64 Mae'n arfer da i ddarparwyr dysgu mewn lleoliadau gwarchodol gynnwys darparwyr gwasanaeth GCCh yn ystod yr asesiad cychwynnol, wrth ddatblygu Cynlluniau Dysgu Unigol ac wrth gynllunio dedfryd.

3.65 Mae cwmnïau Gyrfa Cymru eisoes wedi datblygu cysylltiadau da â'u sefydliadau troseddwy'r ifanc lleol (Estyn 2008)³³ a bydd yn bwysig datblygu a chydlynu'r cysylltiadau hyn ymhellach er mwyn cael mwy o gysonder ledled Cymru.

3.66 Wrth edrych ar gyngor a chymorth pellach sydd ar gael, mae CLIC ar-lein yn cynnig mynediad at gyngor a gwybodaeth i bobl o bob oed rhwng 11 a 25³⁴. Mae yna 2.9 miliwn o bobl yn byw yng Nghymru. Plant a phobl ifanc yw 30% o'r boblogaeth honno.

- Cylchgrawn chwarterol a sianel ar-lein sy'n cynnig gwybodaeth, newyddion a chyngor i'r holl bobl ifanc rhwng 11 a 25 oed yng Nghymru.
- Gwybodaeth am ystod eang o bynciau a materion, a lle i gael cymorth yn eich ardal leol.

³³ Bodloni Anghenion Dysgu Plant a Phobl Ifanc sy'n Troseddu Mehefin 2008.

³⁴ <http://www.cliconline.co.uk/>.

- Mae'r sianel ar-lein yn caniatáu i'r bobl ifanc, a'r sefydliadau sy'n gweithio gyda nhw, lanlwytho erthyglau, lluniau, fideos a dyluniadau a rhoi cyhoeddusrwydd i ddigwyddiadau a gweithgareddau.
- Bydd gwefannau siroedd lleol yn cael eu creu a'u datblygu i ddod yn rhan o'r sianel 'Cymru Gyfan' i rannu gwybodaeth, newyddion a phrosiectau.
- Bydd grwpiau golygyddol y bydd pobl ifanc yn eu harwain yn cael eu sefydlu'n genedlaethol ac yn lleol er mwyn i bobl ifanc ddatblygu'r cynnwys.

DS. Mae mynediad at wasanaethau ar-lein mewn lleoliadau gwarchodol yn dal i fod yn hynod gyfyngedig. Mae gwaith yn parhau â Llywodraeth Cynulliad Cymru a'r Weinyddiaeth Gyfiawnder i edrych ar fater technoleg gwybodaeth a chyfathrebu (TGCh) a'r ystâd ddiogeledd. Mae pryderon yn parhau ynglŷn â diogelwch defnyddio TG a materion seilwaith mewn lleoliad diogel. Bydd gwaith yn parhau i edrych ar ddatblygiadau posibl, gan gynnwys 'rhestr wen' o wefannau pwrpasol e.e. Gyrfa Cymru ar-lein.

Adran 4 – Plant a phobl ifanc sydd â datganiadau anghenion addysgol arbennig (AAA) neu anawsterau a/neu anableddau dysgu

Trosolwg

4.1 Mae'r adran hon yn berthnasol i awdurdodau cartref ac, unwaith y daw darpariaethau perthnasol y Ddeddf PSPD i rym, i awdurdodau lleol lletyol. Mae'n disgrifio dyletswyddau awdurdodau lleol o ran yr holl blant a phobl ifanc yn nalfar ifanc sydd ag anghenion addysgol arbennig (AAA) neu anawsterau dysgu a/neu anableddau, gan gynnwys y rheini a oedd â datganiadau AAA yn union cyn mynd i ddalfar ifanc. Mae'r adran hon o'r ddogfen hefyd yn cwmpasu plant a phobl ifanc yr amheuir bod ganddynt AAA neu anawsterau a/neu anableddau dysgu, er nad ydynt wedi'u nodi hyd yma.

Cyfrifoldebau cyfreithiol

Yn achos plant a phobl ifanc ag AAA neu anawsterau a/neu anableddau dysgu ond sydd heb ddatganiadau neu asesiadau o anawsterau dysgu

4.2 Yn achos plant a phobl ifanc yn y ddalfa sydd ag anghenion addysgol arbennig neu anawsterau a/neu anableddau dysgu ond nad oedd ganddynt ddatganiad AAA yn union cyn iddynt fynd i'r ddalfa, mae gan yr awdurdod lleol lletyol ddyletswydd gyffredinol wrth sicrhau 'darpariaeth addas' yn nalfar ifanc i ystyried unrhyw anghenion addysgol arbennig neu anawsterau a/neu anableddau dysgu posibl y person. Golyga hyn y dylai'r awdurdod lleol lletyol, wrth sicrhau darpariaeth ddysgu ar gyfer plant a phobl ifanc yn nalfar ifanc, sicrhau bod y ddarpariaeth yn gallu diwallu anghenion plant a phobl ifanc ag anghenion addysgol arbennig neu anawsterau a/neu anableddau dysgu. Bydd y ddyletswydd hon yn berthnasol i awdurdodau lleol lletyol pan fyddant yn dechrau eu swyddogaethau comisiynu newydd ar gyfer addysg yn nalfar ifanc dan Ddeddf Addysg 1996 (fel y'i diwygiwyd gan Ddeddf PSPD 2009).

4.3 Mae Adran newydd 562H yn Rhan 10 Deddf Addysg 1996 yn gosod dyletswydd ar yr awdurdod lleol lletyol i hysbysu Gweinidogion Cymru, os yw'r awdurdod lleol cartref yng Nghymru. Yn ogystal â hyn, pan fydd yr unigolyn yn cael ei ryddhau, os byddant o'r farn bod gan y plentyn neu'r person ifanc anghenion addysgol arbennig neu anawsterau a/neu anableddau dysgu y dylid eu hasesu, yna mae'n rhaid iddynt roi gwybod i'r awdurdod lleol cartref. Unwaith eto, bydd y ddyletswydd hon yn berthnasol i awdurdodau lleol lletyol pan fyddant yn dechrau eu swyddogaethau comisiynu newydd ar gyfer addysg yn nalfar ifanc dan Ddeddf Addysg 1996 (fel y'i diwygiwyd).

4.4 Gweinidogion Cymru sydd â'r grym hwn yng Nghymru, a chynhelir yr asesiadau dan adran 140 Deddf Dysgu Sgiliau 2000³⁵.

³⁵ http://www.opsi.gov.uk/acts/acts2000/en/ukpgaen_20000021_en_1.

Yn achos plant a phobl ifanc â datganiadau AAA yn union cyn mynd i'r ddalfa

4.5 Mewnosododd Deddf PSPD Adran newydd 312A yn Neddf Addysg 1996, a diwygiodd Adran 328 y Ddeddf honno. Mae adran newydd 312A yn atal Rhan 4 y Ddeddf honno tra bo person dan warchodaeth mewn llety ieuenctid perthnasol. Golyga hyn y dylai'r awdurdod lleol a oedd yn cynnal datganiad AAA ar gyfer plentyn neu berson ifanc cyn iddo fynd dan warchodaeth drin y datganiad fel pe bai 'wedi'i roi o'r neilltu' yn ystod yr amser y mae'r plentyn neu'r person ifanc dan warchodaeth yn nalfa'r ifanc. Mae'n ofynnol dan Adran 562C (2) bod yr awdurdod yn cadw'r datganiad tra bo'r person dan warchodaeth. Bydd hyn yn berthnasol i'r holl blant a phobl ifanc yn nalfa'r ifanc (waeth ble y maent dan warchodaeth).

4.6 Mae yna ddarpariaeth hefyd yn Adran newydd 312A, a'r diwygiad i Adran 328, sy'n nodi y dylai'r awdurdod lleol sy'n gyfrifol am gynnal datganiad anghenion addysgol arbennig plentyn neu berson ifanc yr oeddent yn ei gynnal cyn iddo fynd dan warchodaeth, adfywio ac adolygu'r datganiad hwnnw pan fydd yn cael ei ryddhau, os yw'r plentyn neu'r person ifanc yn rhywun y mae'n dal i fod yn gyfrifol amdano (hynny yw, mae'r plentyn neu'r person ifanc yn dal i fod o oedran ysgol gorfodol neu mae'n hŷn na hynny ond heb eto droi'n 19 oed ond mae dal wedi'i gofrestru mewn ysgol). Pan ddaw awdurdod newydd yn gyfrifol am y plentyn neu'r person ifanc dan Ran 4 Deddf Addysg 1996 pan fydd yn cael ei ryddhau (h.y. awdurdod gwahanol i'r un a oedd yn gyfrifol am gynnal y datganiad cyn iddo fynd i'r ddalfa), dylai'r hen awdurdod drosglwyddo'r datganiad i'r awdurdod newydd a, chyn gynted ag y bydd y plentyn neu'r person ifanc yn cael ei ryddhau, dylid trin y datganiad fel pe bai'n cael ei gynnal gan yr awdurdod newydd. Mae'n arfer da dechrau'r broses o adolygu datganiad y plentyn neu'r person ifanc cyn iddo gael ei ryddhau.

4.7 Hefyd, mae Pennod newydd 5A yn Rhan 10 Deddf Addysg 1996 yn gosod amrywiaeth o ddyletswyddau newydd ar awdurdodau lleol 'cartref' a 'lletyol' o ran pobl sydd dan warchodaeth yn nalfa'r ifanc yr oedd awdurdod lleol yn cynnal datganiad anghenion addysgol arbennig ar eu cyfer cyn iddynt fynd i'r ddalfa.

4.8 Mae yna ddarpariaeth yn Adran 562C sy'n nodi y dylai'r awdurdod lleol lletyol wneud pob ymdrech i sicrhau y cyflenwir darpariaeth addysgol arbennig briodol ar gyfer y plentyn neu'r person ifanc tra'i fod yn nalfa'r ifanc. Mae'n ei gwneud yn ofynnol i hyn fod naill ai'r ddarpariaeth addysgol arbennig y manylir arni yn natganiad y person, neu ddarpariaeth sy'n cyfateb mor agos ag sy'n ymarferol i'r hynny y manylir arni yn y datganiad. Os ystyrir bod y ddarpariaeth y manylir arni bellach yn amhriodol, dylid darparu'r fath o ddarpariaeth y mae'n ymddangos yn rhesymol i'r awdurdod ei bod yn briodol i ddiwallu anghenion y person. Gallai hyn fod yn wir pan, er enghraifft, mae'r person ifanc wedi bod â datganiad ers sawl blwyddyn sydd wedi'i ailasesu'n ddiweddar, gan nodi bod ei anghenion wedi newid, ond lle nad yw'r datganiad hyd yma wedi'i ddiwygio cyn i'r person fynd i'r ddalfa. Bydd hyn yn berthnasol i awdurdodau lleol lletyol pan fyddant yn dechrau eu swyddogaethau comisiynu newydd ar gyfer addysg yn nalfa'r ifanc dan Ddeddf PSPD.

4.9 Byddai rheoliadau a wnaed dan Adran 207 Deddf Addysg 2002 (fel y'i diwygiwyd gan Ddeddf PSPD), yn galluogi awdurdodau lleol lletyol i adfer costau gwneud darpariaeth addysgol arbennig briodol ar gyfer plentyn neu berson ifanc dan

Adran newydd 562C oddi wrth yr awdurdod lle mae'r person fel rheol yn preswyllo. Golyga hyn y bydd awdurdodau lleol lleol yn gallu adfer costau cyflenwi darpariaeth arbenigol ychwanegol i ddiwallu anghenion plant a phobl ifanc fel y nodir yn eu datganiadau AAA, lle bu angen darpariaeth ychwanegol.

4.10 Mae Adran 562C hefyd yn ei gwneud yn ofynnol i'r awdurdod lleol a oedd yn cynnal datganiad y person cyn iddo fynd i'r ddalfa gadw copi o'r datganiad tra bo'r person dan warchodaeth. Ar ben hyn, dylai'r awdurdod lleol sy'n gyfrifol am gynnal y datganiad ei adfywio a'i adolygu pan fydd yn person yn cael ei ryddhau (yn unol â diwygiadau i Ran 4 Deddf Addysg 1996 yn Neddf PSPD). Bydd hyn yn berthnasol i'r holl blant a phobl ifanc yn nalfa'r ifanc (waeth ble y maent dan warchodaeth) o fis Medi 2010.

4.11 Y cyfan y mae Adran 562D yn ei wneud yw caniatáu i awdurdod gyflenwi nwyddau a gwasanaethau i'r awdurdod lleol lleol neu'r sawl sydd mewn gwirionedd yn darparu'r ddarpariaeth addysgol arbennig. Bydd hyn yn berthnasol i'r holl blant a phobl ifanc yn nalfa'r ifanc (waeth ble y maent dan warchodaeth). Bydd yn berthnasol i awdurdodau lleol lleol pan fyddant yn dechrau eu swyddogaethau comisiynu newydd ar gyfer addysg yn nalfa'r ifanc dan Ddeddf PSPD.

4.12 Mae Adran 562G yn gwneud darpariaethau i sicrhau bod awdurdodau lleol yn ymwybodol pan mae plentyn neu berson ifanc yn y ddalfa ac yntau â datganiad AAA cyn hynny, fel bod yr awdurdodau'n gallu cyflawni eu dyletswyddau newydd o ran y plant a'r bobl ifanc hyn. Mae'n ei gwneud yn ofynnol i'r awdurdod lleol cartref roi gwybod i'r awdurdod lleol lleol bod gan y person ifanc ddatganiad cyn iddo fynd i'r ddalfa a (phan mai nhw oedd yr awdurdod a oedd yn cynnal y datganiad cyn hynny) i drosglwyddo copi o ddatganiad y plentyn neu'r person ifanc i'r awdurdod lleol. Os yw'r awdurdod lleol cartref yn ymwybodol bod awdurdod lleol arall yn cynnal datganiad AAA ar gyfer y person cyn iddo fynd i'r ddalfa, dylai'r awdurdod lleol cartref roi gwybod i'r awdurdod lleol am y ffaith hwn a dweud pwy yw'r awdurdod lleol hwnnw. Bydd hyn yn berthnasol i'r holl blant a phobl ifanc yn nalfa'r ifanc (waeth ble y maent dan warchodaeth). Bydd yn berthnasol i awdurdodau lleol lleol pan fyddant yn dechrau eu swyddogaethau comisiynu newydd ar gyfer addysg yn nalfa'r ifanc dan Ddeddf PSPD.

4.13 Mae yna ddarpariaeth hefyd y dylai unrhyw awdurdod a oedd yn cynnal datganiad plentyn neu berson ifanc cyn iddo fynd i'r ddalfa anfon copi o'r datganiad at yr awdurdod lleol lleol, ar gais yr awdurdod lleol lleol. Pan fydd y plentyn neu'r person ifanc yn cael ei ryddhau, dylai'r awdurdod lleol lleol roi gwybod am hyn i'r awdurdod lleol cartref (ac, os yn wahanol, yr awdurdod a oedd yn cynnal y datganiad cyn i'r plentyn neu'r person ifanc fynd i'r ddalfa). Hefyd, os nad yr awdurdod lleol cartref oedd yr awdurdod a oedd yn cynnal y datganiad cyn i'r plentyn neu'r person ifanc fynd i'r ddalfa, dylai'r awdurdod lleol lleol roi gwybod i'r awdurdod bod gan y person hwnnw ddatganiad a dweud pa awdurdod lleol oedd yn ei gynnal.

4.14 Mae yna ddarpariaeth hefyd yn Adran 562G sy'n golygu nad oes angen i awdurdodau lleol wneud hysbysiadau ynglŷn ag unrhyw fater y maent eisoes yn ymwybodol ohono, nac anfon copïau o unrhyw ddatganiad at awdurdod lleol sydd eisoes â chopi ohono.

4.15 Er mwyn hwyluso'r gofynion cyfreithiol uchod, mae darpariaethau newydd a grëwyd gan Ddeddf PSPD yn caniatáu trosglwyddo gwybodaeth addysgol o ddarparwr addysg blaenorol person ifanc i'r awdurdod lleol cartref a lletyol. Mae hyn yn cynnwys unrhyw wybodaeth sy'n ymwneud ag anghenion addysgol arbennig person ifanc, gan gynnwys ei ddatganiad AAA. Ceir manylion a chanllawiau pellach ynglŷn â throsglwyddo gwybodaeth addysgol yn Adran 6 y ddogfen hon.

Canllawiau ar ddiwallu anghenion plant a phobl ifanc ag AAA neu anawsterau dysgu

DS. Ni fydd y rhan fwyaf o weddill Adran 4 yn berthnasol hyd nes bydd awdurdodau lleol lletyol yn dechrau eu swyddogaethau comisiynu ar gyfer addysg yn nalfa'r ifanc dan Ddeddf PSPD. Mae hynny'n cynnwys y dyletswyddau ar awdurdodau cartref i anfon gwybodaeth at awdurdodau lletyol (gan na fyddai unrhyw ddiben i awdurdodau lleol cartref anfon gwybodaeth atynt hyd nes bydd yn ddyletswydd ar awdurdodau lleol i wneud y ddarpariaeth).

Bydd paragraffau 4.20 a 4.21 yn berthnasol pan ddaw'r broses ymgynghori i ben yng Nghymru; fel arall, ni fydd y paragraffau'n berthnasol hyd nes daw'r darpariaethau yn Neddf PSPD ynglŷn â dyletswyddau awdurdodau lletyol i rym. Daw paragraff 4.32 yn berthnasol hefyd pan ddaw'r broses ymgynghori i ben yng Nghymru, ond ni fydd yn ddyletswydd ar yr awdurdod lleol lletyol i roi gwybod i'r awdurdod cartref am ryddhad nac am fodolaeth y datganiad. Ar y tîm troseddau ieuenctid fydd y ddyletswydd i roi gwybod am ryddhad, a bydd yn rhaid i'r awdurdod lleol sy'n gyfrifol am y datganiad AAA ei adfywio neu ei adolygu (wrth i adrannau 52 a 52 Deddf PSPD ddod i rym ym mis Medi).

4.16 Wrth gomisiynu darpariaeth yn nalfa'r ifanc, dylai'r awdurdod lleol lletyol sicrhau addysg a chymorth amrywiol sy'n gallu diwallu anghenion plant a phobl ifanc sydd ag AAA i wahanol raddau. Yna dylai awdurdodau lleol lletyol ei gwneud yn ofynnol i'w darparwyr dysgu sicrhau bod plant a phobl ifanc ag AAA yn nalfa'r ifanc yn derbyn darpariaeth a chymorth dysgu priodol i ddiwallu eu hanghenion unigol Mae hefyd yn bwysig cael mewnbwn gweithwyr ieuchyd proffesiynol mewn amgylchiadau mwy cymhleth i sicrhau bod y cymorth cywir yn cael ei roi ar waith.

4.17 Dylai awdurdodau lleol lletyol ei gwneud yn ofynnol i'w darparwyr dysgu yn y ddalfa sicrhau bod yr holl blant a phobl ifanc yn y ddalfa'n cael eu sgrinio am AAA neu anawsterau a/neu anableddau dysgu. Yn achos y mwyafrif o blant a phobl ifanc, dylid gwneud hyn yn ystod 2 wythnos gyntaf eu hamser yn y ddalfa, neu pryd bynnag sy'n fwyaf priodol i'r person ifanc dan sylw, gan ystyried ei amgylchiadau personol a'i anghenion ehangach. Dylai awdurdodau lleol lletyol sicrhau bod yr wybodaeth o'r broses sgrinio'n cael ei bwydo i gynllun dysgu'r person ifanc, ac yn darparu sail ar ei gyfer, ac ar gyfer y ddarpariaeth a'r cymorth dysgu y bydd yn eu derbyn.

4.18 Lle bydd profion sgrinio'n nodi bod gan blant neu bobl ifanc AAA cymhleth, neu anawsterau a/neu anableddau dysgu cymhleth, dylai awdurdodau lleol ei gwneud yn ofynnol i'w darparwyr ddefnyddio offer asesu pellach er mwyn gallu nodi ystod anghenion y person ifanc a defnyddio hyn fel sail i'r ddarpariaeth a'r cymorth i'w darparu ar ei gyfer.

Plant a phobl ifanc sydd heb AAA dynodedig ond y gallai fod angen asesiad AAA statudol arnynt pan fyddant yn cael eu rhyddhau

4.19 Dylai awdurdodau lleol lletyol roi gwybod i awdurdod lleol cartref y plentyn neu'r person ifanc os yw'r awdurdod lleol lletyol o'r farn y gallai fod angen asesiad AAA statudol arno pan fydd yn cael ei ryddhau. Felly, bydd angen i awdurdodau lleol lletyol ei gwneud yn ofynnol i'w darparwyr nodi plant a phobl ifanc sydd ag AAA sydd, yn eu barn nhw, yn cyfiawnhau asesiad pan fyddant yn cael eu rhyddhau, a dylent roi gwybod i'r awdurdod lleol cartref am hyn pan fyddant yn cael eu rhyddhau (trwy drosglwyddo cofnodion dysgu'r rhai dan sylw). Yna, pan fydd yr awdurdod lleol cartref yn derbyn yr wybodaeth hon, dylai wneud trefniadau priodol i sicrhau bod y plentyn a'r person ifanc yn derbyn asesiad statudol (yn unol â'r manylion mewn canllawiau 'prif ffrwd' ehangach ar gyfer AAA). Lle nad yr awdurdod cartref yw'r awdurdod sy'n gyfrifol am y plentyn pan fydd yn cael ei ryddhau dan Ran 4 Deddf Addysg 1996, dylai'r awdurdod cartref sicrhau bod yr awdurdod sydd bellach yn gyfrifol am y plentyn yn ymwybodol y gallai fod angen asesiad AAA.

Yn achos plant a phobl ifanc â datganiadau AAA yn union cyn mynd i'r ddalfa

4.20 Dylai awdurdod lleol a oedd y cynnal datganiad ar gyfer plentyn neu berson ifanc yn union cyn iddo fynd i'r ddalfa drin y datganiad fel pe bai 'wedi'i roi o'r neilltu' yn ystod y cyfnod yn y ddalfa. Fodd bynnag, dylai'r awdurdod a oedd yn cynnal y datganiad gadw copi ohono tra bo'r plentyn neu'r person ifanc dan warchodaeth yn y ddalfa a, gan fodloni'r gofynion arferol ar gyfer datganiad, dylid ei adolygu pan fydd y plentyn neu'r person ifanc yn cael ei ryddhau.

4.21 Er nad yw'n debygol o ddigwydd, os bydd person ifanc dan 18 oed dan warchodaeth yn nalfa 'oedolion ifanc' neu 'oedolion', dylai'r awdurdod lleol a oedd yn gyfrifol am gynnal copi o'r datganiad yn union cyn iddo fynd i'r ddalfa gadw copi o'r datganiad rhag ofn y bydd y plentyn neu'r person ifanc yn dychwelyd i ddalfa'r ifanc, ac yna'n cael ei ryddhau o ddalfa'r ifanc, sy'n golygu y dylid adolygu'r datganiad.

4.22 Yn achos plant a phobl ifanc â datganiadau AAA yn union cyn mynd i'r ddalfa, dylai awdurdodau lleol lletyol wneud pob ymdrech i gyflenwi darpariaeth i ddiwallu anghenion y plentyn neu'r person ifanc fel y manylir arnynt yn ei ddatganiad AAA. Bydd angen i awdurdodau lleol lletyol ystyried p'un a yw'r ddewislen o ddarpariaeth a chymorth y maent wedi'i chomisiynu i'w chyflenwi yn y ddalfa'n ddigon i ddiwallu anghenion y plentyn neu'r person ifanc, neu p'un a oes angen iddynt gomisiynu cymorth/darpariaeth ychwanegol i ddiwallu anghenion addysgol arbennig penodol. Wrth gyflawni'r cyfrifoldebau hyn, bydd angen i'r awdurdod lleol lletyol sicrhau bod darpariaeth addysgol arbennig y manylir arni yn natganiad y plentyn neu'r person ifanc yn cael ei chyflenwi, neu ddarpariaeth sy'n cyfateb mor agos ag sy'n ymarferol bosibl i'r hynny y manylir arno yn y datganiad.

4.23 Fe allai'r awdurdod lleol lletyol benderfynu nad yw'r ddarpariaeth a nodir yn natganiad AAA y plentyn neu'r person ifanc yn briodol mwyach oherwydd, er enghraifft, y lluniwyd y datganiad amser maith yn ôl ac mae asesiad diweddarach o anghenion y plentyn neu'r person ifanc wedi dangos bod ei anghenion wedi newid ac felly bod angen darpariaeth a chymorth gwahanol arno i'r hyn a nodir yn y datganiad. Os ystyrir nad yw'r ddarpariaeth a nodir yn y datganiad yn briodol

mwyach, dylai awdurdodau lleol asesu'r person ifanc i benderfynu pa ddarpariaeth sydd ei hangen, a dylent ystyried cofnodion addysgol ehangach y person ac, er enghraifft, barn y person ifanc yn unol â Safonau Cyfranogiad Cenedlaethol Cymru³⁶ a'i rieni/gofalwyr:

³⁷Ystyr cyfranogaeth yw bod gennyf yr hawl i gael fy nghynnwys yn y broses o wneud penderfyniadau neu gynllunio ac adolygu unrhyw gam a allai effeithio arnaf i. Cael llais, cael dewis.' LICC (2004)

4.24 Dylai awdurdodau lleol lletyol sicrhau bod y darparwr/darparwyr y maent wedi'u penodi yn y ddalfa'n cael gwybod bod gan blentyn neu berson ifanc ddatganiad AAA, a sicrhau bod copi o'r datganiad yn cael ei drosglwyddo iddynt. Dylent hefyd ei gwneud yn ofynnol i'r darparwr yn y ddalfa sicrhau bod athrawon sy'n gweithio gyda'r plentyn neu'r person ifanc yn ymwybodol o'i ddatganiad AAA.

4.25 Dylai awdurdodau lleol lletyol geisio sicrhau bod cymorth AAA yn gyson ar gyfer y plentyn neu'r person ifanc lle bynnag bo'n bosibl.

4.26 Lle nad yw'r ddarpariaeth addysg sy'n bodoli, a'r cymorth AAA y mae'r awdurdod lleol lletyol wedi'i gomisiynu, yn ddigonol i ddiwallu anghenion y rheini â datganiadau AAA, efallai y bydd angen i'r awdurdod lleol lletyol gomisiynu gwasanaethau ychwanegol. Yn hyn o beth, mae Gweinidogion Cymru'n cynnig gwneud rheoliadau a fydd yn caniatáu i'r awdurdod lleol lletyol adfer costau cyflenwi'r ddarpariaeth ychwanegol hon oddi wrth yr awdurdod lleol y mae'r person ifanc wedi'i drosglwyddo o'i ardal.

Rhoi gwybod bod gan berson ddatganiad a throsglwyddo'r datganiad

4.27 Pan fydd y tîm troseddau ieuenctid lleol yn rhoi gwybod i awdurdod lleol cartref bod plentyn neu berson ifanc sydd fel rheol yn preswyllo yn ei ardal, ac sydd â datganiad AAA, wedi mynd i'r ddalfa, mae'n rhaid iddo roi gwybod i'r awdurdod lleol lletyol perthnasol bod y datganiad yn bodoli a dweud pa awdurdod lleol sy'n ei gynnal.

4.28 Yna, dylai'r awdurdod lleol cartref drosglwyddo copi o ddatganiad AAA y person i'r awdurdod lleol lletyol (yn ymarferol, dylai'r awdurdod lleol cartref weithio gyda'r tîm troseddau ieuenctid i sicrhau bod hyn yn digwydd, gan ganiatáu defnyddio mecanweithiau sy'n bodoli i drosglwyddo gwybodaeth).

4.29 Os bydd sefyllfa'n codi lle mae'r awdurdod lleol lletyol wedi cael gwybod bod gan rywun yn y ddalfa ddatganiad AAA ond nid yw wedi'i dderbyn eto, dylai'r awdurdod lleol lletyol wneud cais am gopi oddi wrth yr awdurdod lleol a oedd yn cynnal y datganiad. Pan fydd awdurdodau lleol yn derbyn cais o'r fath, maent yn gyfreithiol rhwym i gydymffurfio â'r cais. Dylid anfon y dogfennau cyn gynted â phosibl a chyn pen 5 diwrnod gwaith.

³⁶ <http://www.participationworkerswales.org.uk/participation/what-is-participation>.

³⁷ Ym mis Tachwedd 1989, mabwysiadodd Cynulliad Cyffredinol y Cenhedloedd Unedig y Confensiwn ar Hawliau'r Plentyn (CCUHP). Ym mis Rhagfyr 1991, fe ymrwymodd ('cadarnhaodd') y DU i'r Confensiwn. Yn unol â hyn, mae Llywodraeth Cynulliad Cymru wedi ymrwymo i hybu a chefnogi cyfranogiad plant a phobl ifanc ac i weithredu hawl plant a phobl ifanc i gymryd rhan fel y nodir yn Erthygl 12 trwy fabwysiadu'r CCUHP yn ffurfiol. Mae'r hawl i gymryd rhan yn helpu plant a phobl ifanc i hawlio'r holl hawliau eraill y manylir arnynt yn y CCUHP.

4.30 Pan fydd y person ifanc yn cael ei ryddhau o'r ddalfa, dylai'r awdurdod lleol lletyol roi gwybod i'r awdurdod lleol cartref (ac, os yn wahanol, yr awdurdod lleol a oedd yn cynnal y datganiad) bod y person yn cael ei ryddhau a bod ganddo ddatganiad AAA.

4.31 Yna, dylai'r awdurdod lleol sy'n gyfrifol am gynnal y datganiad AAA ei adfywio a'i adolygu. Os na fydd y person ifanc yn bodloni'r meini prawf perthnasol ar gyfer datganiad AAA mwyach (er enghraifft, fe allai fod yn hŷn na'r terfyn oedran), ni fydd yn rhaid i'r awdurdod lleol a oedd yn gyfrifol am gynnal y datganiad ei adfywio na'i adolygu mwyach.

4.32 Pan fydd y person ifanc yn cael ei ryddhau, os bydd yr awdurdod lleol lletyol yn ymwybodol bod awdurdod lleol yn hytrach na'r awdurdod lleol cartref yn cynnal y datganiad, dylai'r awdurdod lleol lletyol roi gwybod i'r awdurdod lleol cartref am hyn.

Asesiadau Anawsterau Dysgu

4.33 Yng Nghymru, cynhelir yr asesiadau dan adran 140 Deddf Dysgu a Sgiliau 2000 fel y nodwyd ym mharagraff 4.4 yn gynt.

4.34 I sefydliadau lletyol yng Nghymru, os mai awdurdod yn Lloegr yw awdurdod cartref y person, dylai'r awdurdod lleol lletyol roi gwybod i dîm lleoli'r BCI a fydd, yn eu tro, yn cyfathrebu â'r awdurdod lleol cartref penodol hwnnw. Hefyd, lle nad yr awdurdod cartref yw'r awdurdod a fydd yn gyfrifol am y person pan fydd yn cael ei ryddhau, dylai'r awdurdod lletyol sicrhau bod yr awdurdod sydd bellach yn gyfrifol am y plentyn yn ymwybodol y gallai bod angen asesiad arno.

Rhestr wirio awdurdodau lleol cartref

- Pan fydd person ifanc o'u hardal yn mynd i ddalfa'r ifanc, ac yntau â datganiad AAA, dylent roi gwybod i'r awdurdod lleol lletyol perthnasol am hyn, a dylent sicrhau bod copi o'r datganiad yn cael ei drosglwyddo.
- Pan fydd person ifanc o'u hardal yn mynd i ddalfa'r ifanc, ac yntau â datganiad AAA, dylai'r awdurdod lleol cartref drin y datganiad fel be bai 'wedi'i roi o'r neilltu', a dylai gadw copi o ddatganiad y person.
- Pan fydd y person ifanc yn cael ei ryddhau, dylai'r awdurdod lleol ystyried a yw'r person yn dal i fod yn gymwys i gael datganiad ac, os felly, dylai adfywio ac adolygu datganiad y person.
- Os bydd yr awdurdod lleol cartref yn derbyn cais oddi wrth awdurdod lleol lletyol i anfon gopi o ddatganiad AAA rhywun (ar gyfer person ifanc sydd dan warchodaeth yn nalfa'r ifanc yn ei ardal), dylai ei ddarparu a gwneud hynny cyn pen 5 diwrnod gwaith.

Rhestr wirio awdurdodau lleol lletyol

- Comisiynu darpariaeth yn nalfa'r ifanc sy'n gallu diwallu anghenion plant a phobl ifanc sydd ag AAA neu anawsterau a/neu anabledau dysgu i wahanol raddau.
- Ei gwneud yn ofynnol i ddarparwyr dysgu yn y ddalfa sicrhau bod yr holl blant a phobl ifanc yn y ddalfa'n cael eu sgrinio am anawsterau a/neu anabledau dysgu yn ystod y dwy wythnos gyntaf ar ôl mynd i'r ddalfa, a bod y deilliannau'n cael eu bwydo i'w cynlluniau dysgu.
- Ei gwneud yn ofynnol i ddarparwyr dysgu yn y ddalfa ddefnyddio offer asesu pellach ar gyfer AAA/anawsterau a/neu anabledau dysgu lle bo offer sgrinio'n dangos bod angen hyn, a sicrhau bod y deilliannau'n cael eu bwydo i gynlluniau dysgu'r person ifanc.
- Ei gwneud yn ofynnol i ddarparwyr dysgu yn y ddalfa roi gwybod iddynt pan maent o'r farn y gallai fod angen asesiad adran 140 ar rywun ac, yn achos yr asesiadau hynny, mae'n ddyletswydd arnynt i roi gwybod i Weinidogion Cymru. Mae'n ddyletswydd arnynt i roi gwybod i'r awdurdod lleol cartref yn achos asesiadau AAA.
- Gwneud trefniadau i sicrhau eu bod yn ystyried, pan mae plant a phobl ifanc â datganiadau AAA yn mynd i ddalfa'r ifanc yn eu hardal, p'un a yw dewislen y ddarpariaeth sydd ar gael yn nalfa'r ifanc yn ddigonol, neu p'un a oes angen iddynt gomisiynu darpariaeth ychwanegol benodol ac, os felly, comisiynu'r ddarpariaeth hon (ac adfer costau hyn oddi wrth yr awdurdod lleol cartref perthnasol).
- Sicrhau bod darparwyr dysgu yn y ddalfa'n ymwybodol o unrhyw blant a phobl ifanc yn y sefydliad sydd â datganiadau AAA/asesiadau anawsterau a/neu anabledau dysgu, a bod ganddynt gopi o'r rhain.
- Gwneud cais am gopi oddi wrth yr awdurdod lleol cartref (mae'r awdurdod lleol cartref yn gyfreithiol rhwym i gydymffurfio â hyn). Os daw'r awdurdod lleol lletyol ym ymwybodol bod gan berson yn nalfa'r ifanc yn eu hardal ddatganiad AAA ac nid yw'r awdurdod lleol lletyol wedi derbyn copi ohono, dylent
- Roi gwybod i'r awdurdod lleol cartref pan mae person â datganiad yn cael ei ryddhau. Os yw'r awdurdod lleol lletyol yn ymwybodol mai awdurdod lleol gwahanol oedd yn cynnal y datganiad, dylent roi gwybod i'r awdurdod lleol cartref am hyn.

DS. Dan restr wirio awdurdodau lleol cartref, mae'r ail bwynt bwled a'r trydydd yn cyfeirio at yr awdurdod lleol cartref, ond nid yr awdurdod lleol cartref fydd o reidrwydd yn gyfrifol am y datganiad. Yr awdurdod lleol hwnnw â chyfrifoldeb am gynnal y datganiad sy'n gorfod ei drin fel pe bai 'wedi'i roi o'r neilltu' a'i gadw. Yn debyg i hyn, o ran yr ail bwynt bwled, yr awdurdod lleol hwnnw â chyfrifoldeb am y plentyn sy'n gorfod adfywio ac adolygu'r datganiad, ac nid yr awdurdod lleol cartref fydd hwn o reidrwydd. Bydd y ddau bwynt bwled hyn yn berthnasol pan ddaw'r broses ymgynghori i ben yng Nghymru, ond ni fydd gweddill y rhestrau gwirio'n berthnasol hyd nes daw darpariaethau perthnasol Deddf PSPD ynglŷn â dyletswyddau awdurdodau lletyol i rym.

Adran 5 - Trosglwyddo gwybodaeth ar gyfer plant a phobl ifanc yn nalfa'r ifanc

Trosolwg

5.1 Mae'r adran hon yn berthnasol i awdurdodau lleol cartref a lletyol, ac mae'n disgrifio dyletswyddau a phwerau awdurdodau lleol o ran trosglwyddo gwybodaeth sy'n ymwneud ag addysg ar gyfer plant a phobl ifanc yn nalfa'r ifanc.

DS. Mae'r wybodaeth am y rhaglen isod yng Nghymru wedi'i chynnwys fel rhan o'r adran hon gan fod cysylltiad agos rhyngddi a'r cynnwys 'Trosglwyddo Gwybodaeth'. Fodd bynnag, mae'n bwysig dwyn sylw at y ffaith ei bod wrth wraidd y rhan fwyaf o ffocws y canllawiau ym mhob adran.

Cyfrifoldebau cyfreithiol

5.2 Mae Llywodraeth Cynulliad Cymru wedi sefydlu un rhaglen genedlaethol sengl i wella'r modd o rannu gwybodaeth bersonol am blant, pobl ifanc ac oedolion agored i niwed rhwng gwasanaethau cyhoeddus. Tyfodd y fenter o Adroddiad Laming³⁸, a Deddf Plant 2004³⁹, ac yn sgil hynny fe gomisiynodd yr Adran Plant, Addysg, Dysgu Gydol Oes a Sgiliau (APADGOS) Atkins Consulting i gwblhau astudiaeth gwmpasu ynglŷn â rhannu gwybodaeth rhwng pobl broffesiynol ac asiantaethau sy'n gweithio gyda phlant a phobl ifanc.

5.3 Mewn ymateb i argymhellion yr astudiaeth, mae Bwrdd Rhaglen Corfforaethol ar lefel cyfarwyddwyr cyffredinol wedi'i sefydlu i arwain y rhaglen, ac mae cwmpas y gwaith wedi'i estyn i gynnwys oedolion agored i niwed. Bydd y cyfnod cyntaf yn canolbwyntio ar estyn defnydd effeithiol o Gytundeb Rhannu Gwybodaeth Bersonol Cymru (CRhGBC), a sefydlu Cymunedau Rhannu Gwybodaeth ar lefel leol, gan ddwyn cynrychiolwyr o asiantaethau allweddol ynghyd i gynghori ymarferwyr ar arfer diogel a chyfreithiol. Bydd y rhaglen datblygu rhannu gwybodaeth yn golygu goblygiadau ymarferol i ddarpariaethau'r canllawiau hyn, a bydd hyn yn cael ei ystyried wrth i'r manylion gael eu rhoi ar waith. Mae trefniadau wedi'u gwneud i gael y rheini y mae'r canllawiau hyn ar eu cyfer i ymgysylltu â'r rhaglen, yn enwedig fel aelodau o'i Fforwm Rhanddeiliaid.

5.4 Mae'r Bennod 5A newydd yn Rhan 10 Deddf Addysg 1996 yn gosod fframwaith o ddyletswyddau a phwerau sy'n ymwneud â throsglwyddo gwybodaeth addysgol ar gyfer awdurdodau lleol 'cartref' a 'lletyol' a sefydliadau perthnasol eraill, o ran plant a phobl ifanc sydd dan warchodaeth mewn "llety ieuenctid perthnasol".

5.5 Mae Adran newydd 562F Deddf Addysg 1996 yn caniatáu trosglwyddo gwybodaeth addysgol o ysgol person ifanc, neu'r lle roedd yn dysgu'n flaenorol, i'r awdurdod lleol cartref a lletyol. Mae ganddi ddarpariaeth sy'n golygu y gall unrhyw un sydd wedi darparu addysg neu hyfforddiant ar gyfer rhywun dan warchodaeth (gan gynnwys pan maent yn y ddalfa) ddarparu gwybodaeth sy'n ymwneud â'r person dan warchodaeth i'r awdurdod lleol cartref a lletyol at ddiben darparu addysg

³⁸ <http://publications.everychildmatters.gov.uk/default.aspx?PageFunction=productdetails&PageMode=publications&ProductId=HC+330>.

³⁹ http://www.opsi.gov.uk/acts2004/ukpga_20040031_en_1.

neu hyfforddiant ar gyfer y person, neu mewn cysylltiad â hyn. Bydd hyn yn galluogi ysgol y person, neu rywle arall y bu'n dysgu, ac unrhyw ddarparwr addysg yn y ddalfa rannu gwybodaeth â'r awdurdod cartref a lletyol at ddiben sicrhau darpariaeth addysg yn ystod ei gyfnod yn y ddalfa a phan fydd yn cael ei ryddhau.

5.6 Mae'r darpariaethau hefyd yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdodau lleol gydymffurfio ag unrhyw geisiadau am wybodaeth o'r fath o du tîm troseddau ieuencid, awdurdod lleol arall, y gweithredwr gwarchodol ac unrhyw ddarparwr addysg i'r person dan warchodaeth, neu ddarpar ddarparwr. Golyga hyn y dylai'r awdurdod lleol, pan fydd unrhyw un o'r cyrff hyn yn gwneud cais, ddarparu unrhyw wybodaeth mae'n ei dal ynglŷn â pherson y mae'r corff arall yn gwneud cais amdani at ddiben darparu addysg ar gyfer y person, neu mewn cysylltiad â hyn. Mae'n bwysig hefyd dwyn sylw at y ddyletswydd ar Weinidogion Cymru i ddarparu copïau o asesiadau adran 140 (gweler Adran 562F(5) a (6)).

5.7 Mae'r asesiadau hyn yn galluogi awdurdod lleol cartref neu letyol i drosglwyddo gwybodaeth addysgol i'r rheini a fydd yn darparu addysg neu a fydd a wnelo ag addysg y person tra'i fod yn y ddalfa a phan fydd yn cael ei ryddhau. Fe allai'r mathau o wybodaeth a rennir gynnwys, er enghraifft, cyflawniadau addysgol y person, ei raglen astudio gyfredol a gwybodaeth yn ymwneud ag unrhyw anghenion addysgol arbennig posibl y person (gan gynnwys datganiad AAA).

5.8 Mae yna ddarpariaeth yn Adran newydd 562I sy'n golygu y dylai awdurdodau lleol ystyried unrhyw ganllawiau a gyhoeddir gan Weinidogion Cymru wrth ymarfer unrhyw swyddogaethau dan Bennod newydd 5A. Mae'r ddogfen hon yn darparu canllawiau o'r fath.

Canllawiau ar sut dylid cyflenwi hyn

DS. Nid yw dyletswyddau'n berthnasol hyd nes ei bod yn ddyletswydd ar awdurdodau lleol lletyol i ddarparu addysg ar gyfer troseddwr ifanc.

5.9 Dylid trosglwyddo gwybodaeth addysgol am blant a phobl ifanc sydd yn nalfa'r ifanc yn gyflym er mwyn cael yr effaith fwyaf ar gynlluniau dysgu a chynlluniau dedfryd yn y ddalfa. Mae felly'n bwysig bod gwybodaeth a/neu gofnodion dysgu personol plant a phobl ifanc yn cael eu sicrhau a'u trosglwyddo'n brydlon.

5.10 Mae'r canllawiau hyn yn rhoi enghreifftiau ymarferol o sut dylid sicrhau a throsglwyddo gwybodaeth addysgol rhywun, a sut gellir cyfuno hyn â systemau sydd eisoes yn bodoli. Dylid trosglwyddo gwybodaeth yn electronig lle bo'n bosibl, a dylid ei chysylltu â mecanweithiau sydd eisoes gan y system cyfiawnder ieuencid i rannu gwybodaeth (er enghraifft trwy eAsset, e-bost diogel a System Rheoli Achosion newydd timau troseddau ieuencid sy'n cael ei datblygu ar hyn o bryd).

5.11 Dylai awdurdod lleol cartref y person ifanc, gan gydweithio â'r tîm troseddau ieuencid, wneud cais am wybodaeth am ei addysg, a dwyn yr wybodaeth hon ynghyd. Dylai hyn gynnwys, er enghraifft, p'un a yw'n dysgu, neu p'un a fu'n dysgu'n ddiweddar, ac unrhyw wybodaeth berthnasol arall am ei addysg y gallai'r awdurdod lleol ei dal. Dylai'r tîm troseddau ieuencid hefyd ofyn p'un a oes gan y person ddatganiad AAA.

5.12 Os yw'r person yn dysgu, neu os bu'n dysgu'n ddiweddar, dylai'r tîm troseddau ieuencid (ar ran yr awdurdod lleol cartref) wneud cais am wybodaeth addysgol berthnasol oddi wrth ddarparwr/darparwyr addysg blaenorol y person ifanc. Dylai hyn gynnwys gwybodaeth fel cyrhaeddiad y person, lefelau ei sgiliau, ei gwrs astudio a'i anghenion dysgu. Dylid annog darparwyr y person i gyflenwi'r wybodaeth hon i'r tîm troseddau ieuencid cyn pen 5 diwrnod gwaith, a dylai'r holl drosglwyddo fod yn unol â Deddf Diogelu Data 1998.

5.13 Yna dylai'r awdurdod lleol cartref, gan weithio gyda swyddog goruchwylio'r person yn y tîm troseddau ieuencid, sicrhau bod yr wybodaeth yn cael ei hanfon at y rheolwr achos yn y ddalfa a fydd, yn ei dro, yn sicrhau bod yr wybodaeth yn cael ei defnyddio i ddarparu sail ar gyfer cyfarfod cynllunio cychwynnol y person ac ar gyfer datblygu cynlluniau dysgu a dedfryd. Dylai'r awdurdod lleol lletyol sicrhau bod y trefniadau'n ei gwneud yn ofynnol bod gwybodaeth addysgol y person ifanc yn cael ei rhannu â phobl berthnasol eraill yn y ddalfa (er enghraifft, y darparwr dysgu yn y ddalfa, y darparwr GCCh a'r Pennaeth Dysgu a Sgiliau mewn sefydliadau troseddwyr ifanc). Yna dylid datblygu cynllun dysgu'r person ifanc a chytuno arno, a dylai hyn ddod yn rhan o'r cynllun dedfryd. Dylai darparwyr dysgu y mae awdurdodau lleol lletyol yn eu penodi i gyflenwi addysg a hyfforddiant yn y ddalfa ystyried unrhyw wybodaeth y mae awdurdod lleol cartref y person yn ei darparu. Felly, dylai darparwyr dysgu sicrhau bod yr wybodaeth hon yn cael ei bwydo i gynlluniau dysgu'r person.

5.14 Os bydd y person yn trosglwyddo o'r naill sefydliad i'r llall, dylid trosglwyddo gwybodaeth y person ifanc (gan gynnwys ei gofnod addysg) i'r rheolwr achos yn y sefydliad newydd. Dylid dosbarthu'r wybodaeth hon i'r bobl berthnasol (gan gynnwys y darparwr addysg), ac yna dylid ei defnyddio i gynllunio'i ddedfryd a'r ddarpariaeth addysg yn y sefydliad.

5.15 Pan fydd person ifanc yn cael ei ryddhau, bydd angen i'r awdurdod lleol cartref (gan weithio gyda'r tîm troseddau ieuencid) sicrhau ei fod yn derbyn cofnodion dysgu'r person o'r ddalfa i ddarparu sail ar gyfer ei gynlluniau ailsefydlu sy'n gysylltiedig ag addysg. Dylai'r tîm troseddau ieuencid cartref fod mewn cysylltiad eisoes â'r sefydliad gwarchodol, trwy'r swyddog goruchwylio, er mwyn cynllunio ailsefydlu'r person, ac felly dylai wybod pa ddyddiad y bydd y person yn cael ei ryddhau a bod yn cynllunio addysg a hyfforddiant priodol ar gyfer y person pan fydd wedi'i ryddhau. Hyd nes daw'r dyletswyddau ar gyfer awdurdodau lleol lletyol i rym, mae'n bwysig bod yr awdurdod lleol cartref, gan weithio gyda'i dîm troseddau ieuencid, yn meithrin perthynas weithio â'r darparwyr addysg a gomisiynir yn yr ystâd warchodol, a chefnogi trosglwyddo gwybodaeth i helpu'r plentyn neu'r person ifanc i wneud cynnydd â'i anghenion addysgol pan fydd yn mynd i'r ddalfa a phan fydd yn cael ei ryddhau.

5.16 Y disgwyl yw y bydd carfanau'n cydweithio i sicrhau pontio llyfn ac i roi trefniadau cefnogol ar waith i sicrhau bod plant a phobl ifanc yn cael y cyfle gorau posibl i ailsefydlu.

5.17 Os, ar ddechrau'r broses hon, nodir bod gan y person ifanc ddatganiad AAA, yna dylai'r tîm troseddau ieuencid cartref sicrhau copi oddi wrth yr awdurdod lleol a, gan weithredu ar ran yr awdurdod lleol cartref, dylai anfon copi at y rheolwr achos yn

y ddalfa ac at yr awdurdod lleol lletyol (ar yr un pryd). Bydd hyn yn caniatáu i'r rheolwr achos yn y ddalfa sicrhau bod y rheini sydd angen ei weld yn ei weld (e.e. y darparwr addysg a'r darparwr GCCh) a'i fod yn cael ei ystyried yn y cynllun dedfryd (ac yn y cyfarfod cynllunio dysgu, ac ati). *DS. Ar yr awdurdod lleol cartref (yn hytrach na'r tîm troseddau ieuenctid) y mae'n ddyletswydd i anfon y copi. Eto, ni fydd y paragraff hwn yn berthnasol hyd nes ei bod yn ddyletswydd ar awdurdodau lleol lletyol i ddarparu addysg ar gyfer troseddwyr ifanc. Fodd bynnag, mae'n bwysig bod yr awdurdod lleol cartref yn gweithio mewn partneriaeth â'r tîm troseddau ieuenctid sy'n goruchwyllo'r person ifanc yn ei ardal.*

Rhannu gwybodaeth pan fydd plant a phobl ifanc yn trosglwyddo i sefydliad arall yn ystod eu dedfryd neu ar ôl eu prawf

5.18 Bydd swyddog goruchwyllo'r tîm troseddau ieuenctid yn ymwybodol o ba bryd y bydd person ifanc yn trosglwyddo i sefydliad gwarchodol gwahanol, ac mae'n ofynnol i dimau troseddau ieuenctid roi gwybod i awdurdodau lleol cartref a lletyol am y ffaith hwn trwy'r diwygiad yn y Ddeddf PSPD i Ddeddf Trosedd ac Anhrefn 1998⁴⁰ (Adran newydd 39A).

5.20 Bryd hyn, dylai'r awdurdod lleol cartref, gan weithio mewn partneriaeth â'r tîm troseddau ieuenctid, sicrhau bod cofnodion addysgol y person yn cael eu trosglwyddo i'r sefydliad newydd (dylai'r rheolwr achos drosglwyddo'i gofnodion i'r rheolwr achos yn y sefydliad newydd). Dylai hyn gynnwys unrhyw wybodaeth ychwanegol sydd wedi'i chasglu ynghyd pan roedd y person ifanc dan warchodaeth yn y ddalfa. Dylai hefyd gynnwys copi o ddatganiad AAA y person os oes ganddo un.

5.21 Dylai'r awdurdod lleol lletyol ar gyfer y sefydliad newydd sicrhau bod copïau o wybodaeth addysgol berthnasol y person yn cael eu hanfon at y rheini sydd angen ei gweld (gan gynnwys y darparwr addysg, y darparwr GCCh, ac ati) i sicrhau bod y sefydliad gwarchodol newydd yn gallu cynllunio a chyflenwi darpariaeth addysg addas i ddiwallu gwir anghenion y person ifanc.

5.22 Pan fydd person ifanc yn trosglwyddo o'r naill sefydliad i'r llall, dylai darparwyr addysg y mae awdurdodau lleol lletyol wedi'u penodi sicrhau bod unrhyw benderfyniadau ynglŷn â'r addysg neu'r hyfforddiant i'w ddarparu ar gyfer person, lle bo'n bosibl, yn galluogi'r person i barhau i astudio cwrs y mae eisoes wedi'i gychwyn. Mae hyn yn cynyddu'n sylweddol y tebygrwydd y bydd y person ifanc yn parhau i ymgysylltu.

DS. Ni fydd y paragraffau hyn yn berthnasol hyd nes ei bod yn ddyletswydd ar awdurdodau lleol lletyol yng Nghymru i ddarparu addysg ar gyfer troseddwyr ifanc yn y ddalfa.

Rhannu gwybodaeth wrth baratoi ar gyfer rhyddhau'r person ifanc

5.23 Bydd swyddog goruchwyllo'r person ifanc yn y tîm troseddau ieuenctid cartref yn ymwybodol o ba bryd y bwriedir rhyddhau'r person. Dylai'r awdurdod lleol cartref weithio gyda'r tîm troseddau ieuenctid i ystyried gwybodaeth addysgol y person a

⁴⁰ http://www.opsi.gov.uk/acts/acts1998/ukpga_19980037_en_1.

defnyddio hyn i ddarparu sail ar gyfer cynllun ailsefydlu'r person a chynlluniau ar gyfer addysg a hyfforddiant pan fydd yn cael ei ryddhau.

5.24 Mae'r cyfarfod adolygu terfynol yn rhan o'r broses ar gyfer rhyddhau person ifanc o'r ddalfa, a defnyddir ef i ddarganfod beth yw anghenion y person ifanc a sicrhau eu bod yn cael eu diwallu, ac ar yr un pryd rhoi sylw i unrhyw ymddygiad sylfaenol a, thrwy hynny, lleihau'r tebygrwydd y bydd yn aildroseddu. Defnyddir gwybodaeth sy'n manylu ar unrhyw addysg y mae'r person ifanc wedi'i dilyn tra'i fod yn y ddalfa i ddarparu sail ar gyfer y cyfarfod hwn, a bydd yn galluogi'r tîm troseddau ieuenctid i hwyluso'i gynnydd addysgol pan fydd yn cael ei ryddhau.

Atodiad 1 - Ariannu

Pan ddaw contractau sydd eisoes yn bodoli i ben, bydd awdurdodau lleol lletyol yn derbyn arian oddi wrth LICC yn benodol ar gyfer comisiynu addysg a hyfforddiant ar gyfer plant a phobl ifanc yn nalfa'r ifanc (a bydd y BCI yn parhau i ariannu cost ehangach lleoliadau ar gyfer plant a phobl ifanc yn nalfa'r ifanc).

Atodiad 2 - Geirfa

Dalfa'r 'Ifanc'

Dylid cymryd bod y term hwn yn golygu sefydliadau diogel ar gyfer plant a phobl ifanc yn y system cyfiawnder ieuenctid. Mae 'sefydliadau diogel pobl ifanc', 'dalfa pobl ifanc' neu 'ystâd ddiogeleddedd pobl ifanc' yn enwau eraill arno. Mae'n cwmpasu sefydliadau diogel sydd â phlant a phobl ifanc sydd naill ai'n aros prawf neu sydd wedi'u dedfrydu i ddalfa ddiogel, ac mae'n cynnwys plant a phobl ifanc rhwng 10 a 17 oed, a rhai pobl 18 oed sy'n dal i fod yn yr ystâd ddiogeleddedd ieuenctid oherwydd eu bod yn agos at ddiwedd eu dedfryd ac nid ydynt, felly, wedi'u symud i ddalfa ddiogel yn yr ystâd carchardai oedolion (sy'n cynnwys lleoedd gwarchodol mewn llety 'oedolion ifanc' ar gyfer pobl ifanc rhwng 18 ac 20 oed mewn sefydliadau troseddwy'r ifanc a charchardai 'oedolion'). Mae'r term 'dalfa'r ifanc' felly'n cwmpasu llety ieuenctid mewn sefydliadau troseddwy'r ifanc y Gwasanaeth Carchardai, sefydliadau troseddwy'r ifanc preifat, canolfannau hyfforddi diogel a chartrefi diogel i blant.

Dalfa 'oedolion ifanc' ac 'oedolion'

Yng Nghymru, Llywodraeth Cynulliad Cymru sy'n gyfrifol am addysg a hyfforddiant oedolion yn y ddalfa ar gyfer oedolion yng Nghymru. Mae'r term dalfa 'oedolion ifanc' yn cwmpasu llety gwarchodol sydd â phobl rhwng 18 ac 20 oed, ac mae hyn yn rhan o'r ystâd warchodol i oedolion. Mae rhai sefydliadau troseddwy'r ifanc yn darparu ar gyfer 'oedolion ifanc' yn unig. Mae gan rai sefydliadau troseddwy'r ifanc safleoedd ar wahân ar gyfer 'troseddwy'r ifanc' ac ar gyfer 'oedolion ifanc'. Dan Ddeddf PSPD, Prif Weithredwr yr Asiantaeth Ariannu Sgiliau fydd yn gyfrifol am bobl yn y ddalfa i 'oedolion ifanc' ac 'oedolion' yn Lloegr.

'Plant a phobl ifanc' yn nalfa'r ifanc

O fewn cyd-destun y ddogfen hon, cymerir bod 'plant a phobl ifanc' yn nalfa'r ifanc yn golygu plant a phobl ifanc rhwng 10 a 17 oed, yn ogystal ag unrhyw bobl ifanc 18 oed sydd wedi aros yn nalfa'r ifanc oherwydd, er enghraifft, eu bod yn agos at ddiwedd eu dedfryd. Mae'r dyletswyddau newydd y mae Deddf PSPD yn eu gosod ar awdurdodau lleol o ran troseddwy'r ifanc yn berthnasol i'r grŵp hwn o blant a phobl ifanc.

Awdurdodau lleol 'lletyol'

Y diffiniad o awdurdod lleol 'lletyol' yw unrhyw awdurdod lleol sydd â sefydliad dalfa'r ifanc yn eu hardal ddaearyddol. Ar hyn o bryd, mae yna 2 awdurdod lleol lletyol yng Nghymru a 22 yn Lloegr.

Awdurdodau lleol 'cartref'

Dyma'r awdurdod lleol y mae'r person ifanc sydd dan warchodaeth yn preswyllo ynddo fel rheol (heblaw am unrhyw gyfnod pan mae'r person ifanc yn destun gorchymyn dalfa) neu, yn achos plentyn neu berson ifanc a oedd, yn syth cyn mynd i'r ddalfa, neu unrhyw adeg ers hynny, yn derbyn gofal oddi wrth awdurdod dan Ddeddf Plant 1989, yr awdurdod lleol sy'n gofalu am y person neu a oedd yn gofalu amdano'n fwyaf diweddar.

Y System Cyfiawnder Ieuenctid

Mae hyn yn disgrifio'r system cyfiawnder lawn ar gyfer troseddwr ifanc dan 18 oed (a rhai pobl ifanc 18 oed sy'n agos at ddiwedd eu dedfryd). Mae'n rhychwantu atal troseddu, cyn y llys, y llys a dedfrydu, y ddalfa ac ailsefydlu. Mae a wnelo nifer o asiantaethau â'r system cyfiawnder ieuenctid, gan gynnwys timau troseddau ieuenctid, awdurdodau lleol, iechyd a'r heddlu.

Y System Cyfiawnder Troseddol

Y rhwydwaith cyffredinol o sefydliadau a pholisïau â'r nod o atal gweithgaredd troseddol a chymryd camau yn erbyn y rheini sy'n troseddu, gan gynnwys dedfrydu. Mae'r system cyfiawnder troseddol yn gweithredu yn achos pawb sydd a wnelo, neu yr amheuir eu bod a wnelo â gweithgaredd troseddol. Fodd bynnag, atgyfeirir pobl dan 18 oed i'r system cyfiawnder ieuenctid i sicrhau bod eu hanghenion penodol yn cael eu diwallu.

Asiantaeth Dysgu Pobl Ifanc

DS. Yn Lloegr yn unig ond mae wedi'i gynnwys er gwybodaeth.

Bydd yr Asiantaeth Dysgu Pobl Ifanc newydd a fydd, ynghyd â'r Asiantaeth Ariannu Sgiliau, yn disodli'r Cyngor Dysgu a Sgiliau o fis Ebrill 2010, yn gyfrifol am arian 16-19, yn ogystal ag arian ar gyfer pobl ifanc rhwng 19 a 25 oed ag anawsterau ac anabledau dysgu ac, yn y dyfodol, bydd yn cymryd cyfrifoldebau am droseddwr ifanc yn nalfa'r ifanc.

Asiantaeth Ariannu Sgiliau

DS. Yn Lloegr yn unig ond mae wedi'i gynnwys er gwybodaeth.

Mae'r Asiantaeth Ariannu Sgiliau newydd, ynghyd â'r Asiantaeth Dysgu Pobl Ifanc newydd, yn disodli'r Cyngor Dysgu a Sgiliau o fis Ebrill 2010. Bydd yr Asiantaeth Ariannu Sgiliau'n gyfrifol am ariannu dysgu ôl-19, yn ogystal â dysgu troseddwr yn y ddalfa i oedolion (gan gynnwys dalfa 'oedolion iau').

Partneriaeth graidd

Mae hyn yn disgrifio gweithredwr y carchar, y darparwr yn y ddalfa a'r awdurdod lleol lletyol. Dylai'r grŵp hwn gyfarfod yn rheolaidd (er enghraifft, bob 6 wythnos) a bod yn rhan annatod o gynllunio a chomisiynu'r ddarpariaeth ddysgu yn nalfa'r ifanc ac o fonitro ei chyflenwi.

Gwybodaeth, Cyngor a Chyfarwyddyd (GCCh)

Mae hyn yn cynnwys gwybodaeth, cyngor a chyfarwyddyd diduedd i blant a phobl ifanc, gan gynnwys ar addysg, hyfforddiant a chyflogaeth. Yng Nghymru, Gyrfa Cymru sy'n darparu hyn yn bennaf, ynghyd â CLIC, a dylai ddarparu sail ar gyfer darpariaeth addysg a hyfforddiant troseddwr ifanc a'i gynlluniau ailsefydlu.

Cyfarfod Cynllunio Cychwynnol

Dylai hyn ddigwydd o fewn 10 diwrnod gwaith ar ôl i berson ifanc dderbyn dedfryd warchodol. Defnyddir y cyfarfod hwn i drafod cynllun dedfryd y person ifanc, gan gynnwys ei gynllun dysgwr.

Darpariaeth addysg y brif ffrwd

At ddibenion y canllawiau hyn, bwriedir 'y brif ffrwd' i gyfeirio at y ddarpariaeth addysg a gyflenwir i blant a phobl ifanc nad ydynt yn rhan o'r system cyfiawnder troseddol, sef y plant a'r bobl ifanc hynny sy'n dilyn llwybrau addysg mwy 'traddodiadol', h.y. trwy ysgol y brif ffrwd, y coleg, ac ati.

Gwasanaeth Cenedlaethol Rheoli Troseddwyr Cymru (NOMs Cymru)

Asiantaeth y Weinyddiaeth Gyfiawnder yw'r Gwasanaeth Cenedlaethol Rheoli Troseddwyr sy'n gyfrifol am gomisiynu a chyflenwi gwasanaethau rheoli troseddwyr ar gyfer troseddwyr sydd yn y ddalfa mewn sefydliadau'r Gwasanaeth Carchardai a throseddwyr sy'n oedolion yn y gymuned. Mae'r Gwasanaeth Cenedlaethol Rheoli Troseddwyr yn goruchwyllo ac yn monitro ystâd ddiogeledd y Gwasanaeth Carchardai, gan gynnwys sefydliadau troseddwyr ifanc.

Sefydliadau Troseddwyr Ifanc y Gwasanaeth Carchardai

Nid oes unrhyw sefydliadau troseddwyr ifanc y Gwasanaeth Carchardai yng Nghymru. Ar hyn o bryd, mae yna 14 o sefydliadau troseddwyr ifanc y Gwasanaeth Carchardai yn Lloegr, ac mae pedwar o'r rhain yn cynnwys uned merched. Ashfield a Stoke Heath yw'r lleoedd sydd â'r niferoedd mwyaf o blant a phobl ifanc o Gymru a leolir yn Lloegr o hyd. Eastwood Park yw'r lle y mae merched o Gymru'n cael eu lleoli. Gwasanaeth Carchardai Ei Mawrhydi sy'n rheoli'r sefydliadau troseddwyr ifanc hyn, ac maent yn tueddu i fod y sefydliadau mwyaf (mae llawer ohonynt yn darparu ar gyfer sawl cant o blant a phobl ifanc). Maent yn cymryd plant a phobl ifanc rhwng 15 a 17 oed, ac mae ganddynt hefyd rai pobl 18 oed sy'n agos at ddiwedd eu dedfryd. Byddai'r dyletswyddau newydd yn Neddf PSPD 2009 o ran troseddwyr ifanc yn berthnasol i sefydliadau troseddwyr ifanc y Gwasanaeth Carchardai o fis Medi yn Lloegr yn unig.

Sefydliadau Troseddwyr Ifanc dan Reolaeth Breifat

Yng Nghymru, ceir un sefydliad troseddwyr ifanc sydd dan reolaeth breifat, yng Ngharchar y Parc ym Mhen-y-bont ar Ogwr. Ar hyn o bryd, un sefydliad troseddwyr ifanc dan reolaeth breifat yn unig sydd yn Lloegr, ac mae contractwr preifat yn rheoli hwn trwy gontract Menter Cyllid Preifat tymor hir. Mae sefydliadau troseddwyr ifanc preifat yn cymryd plant a phobl ifanc rhwng 15 a 17 oed, ac mae ganddynt rai pobl 18 oed sy'n agos at ddiwedd eu dedfryd.

Cartrefi Diogel i Blant

Mae yna un cartref diogel i blant yng Nghymru, yn Hillside, Castell-nedd Port Talbot. DS. Er gwybodaeth, mae yna 9 cartref diogel i blant yn Lloegr ar hyn o bryd, ac mae nifer bach o blant a phobl ifanc o Gymru'n cael eu lleoli mewn cartrefi diogel i blant yn Lloegr sydd â chontractau â'r Bwrdd Cyfiawnder Ieuenctid i gymryd plant a phobl ifanc sydd yn y system cyfiawnder ieuenctid. Awdurdodau lleol sy'n rheoli pob un o'r rhain ar hyn o bryd, ac mae ganddynt blant a phobl ifanc rhwng 10 a 17 oed. Y rhain yw'r math lleiaf o sefydliad ac, yn nodweddiadol, maent yn darparu ar gyfer rhwng 4 a 25 o blant a phobl ifanc.

Canolfannau Hyfforddi Diogel

Nid oes unrhyw ganolfannau hyfforddi diogel yng Nghymru. Ar hyn o bryd, mae yna 4 canolfan hyfforddi diogel yn Lloegr. Mae nifer bach o blant a phobl ifanc o Gymru'n cael eu lleoli mewn canolfannau hyfforddi diogel yn Lloegr. Maent yn cael eu rheoli'n breifat dan gontract Menter Cyllid Preifat tymor hir ac yn darparu ar gyfer plant a phobl ifanc rhwng 12 a 17 oed, yn ogystal â rhai pobl 18 oed sy'n agos at ddiwedd eu dedfryd. Yn nodweddiadol, maent yn darparu ar gyfer rhwng 40 a 80 o blant a phobl ifanc fesul sefydliad.

Mae addysg wedi'i hariannu fel rhan o'r contract ar gyfer gweithredu'r sefydliad, ac felly wedi'i chomisiynu gan y BCI.

Bwrdd Cyfiawnder Ieuenctid (BCI)

Corff cyhoeddus yw'r BCI sy'n goruchwyllo'r system cyfiawnder ieuenctid yng Nghymru a Lloegr. Mae'n gweithio i atal troseddau ac aildroseddau ymhlith pobl ifanc dan 18 oed, ac i sicrhau bod y ddalfa ar gyfer y grŵp oedran hwn sy'n agored i niwed yn ddiogel ac yn effeithiol. I'r perwyl hwn, maent yn canolbwyntio ar fynd i'r afael â'r achosion sydd wrth wraidd ymddygiad troseddol y person.

Timau Troseddau Ieuenctid

Mae yna 18 o dimau troseddau ieuenctid yng Nghymru. (DS. Mae rhai ardaloedd yng Nghymru wedi'u cyfuno e.e. Sir Fynwy a Thorfaen.) Mae timau troseddau ieuenctid yn dwyn cynrychiolwyr ynghyd o'r heddlu, y gwasanaeth prawf, tai, iechyd, addysg, gwasanaethau camddefnyddio cyffuriau ac alcohol, a gwasanaethau cymdeithasol i fynd i'r afael â materion sy'n ymwneud â throseddau ifanc. Mae gofyn i bob awdurdod lleol benodi tîm troseddau ieuenctid. At ddibenion y canllawiau hyn, y tîm troseddau ieuenctid sydd â'i sail yn yr ardal y mae'r person ifanc yn preswyllo ynddi fel rheol yw'r tîm troseddau ieuenctid 'cartref'. Nid oes unrhyw dîm troseddau ieuenctid 'lletyol' fel y cyfryw gan na fydd y tîm troseddau ieuenctid sydd â'i sail yn yr un ardal â'r sefydliad gwarchodol yn ymwneud mewn unrhyw ffordd â'r person ifanc yn ystod ei amser yn y ddalfa.

Cynlluniau plant a phobl ifanc

Mae Llywodraeth Cynulliad Cymru (Deddf Plant 2004) yn ei gwneud yn ofynnol i bob awdurdod yng Nghymru gydweithio â phartneriaid i ddatblygu cynllun sy'n manylu ar y blaenoriaethau a'r camau a fydd yn cael eu rhoi ar waith i wella deilliannau ar gyfer plant, pobl ifanc a'u teuluoedd dros y cyfnod tair blynedd rhwng 2008 a 2011.

Rhwydweithiau Dysgu 14-19

Grwpiau o sefydliadau strategol, darparwyr dysgu, a dysgwyr mewn ardal awdurdod lleol yw Rhwydweithiau 14-19. Maent yn sicrhau'r ystod o raglenni a chymorth sydd eu hangen i sicrhau bod pob elfen o Lwybrau Dysgu o fewn cyrraedd i ddysgwyr rhwng 14 a 19.

Atodiad 3 - Cefndir i'r ystâd ddiogeled

Mae'r system cyfiawnder ieuenctid yn cwmpasu Cymru a Lloegr ac mae tua 6000-7000 o blant a phobl ifanc rhwng 10 a 17 oed yn mynd i ddalfa'r ifanc bob blwyddyn. Mae plant a phobl ifanc sydd dan warchodaeth yn nalfa'r ifanc rhwng 10 a 17 oed, yn ogystal â rhai pobl 18 oed sy'n aros yn yr ystâd warchodol i ieuenctid oherwydd eu bod yn agos at ddiwedd eu dedfryd (a byddai'n aflonyddol eu symud). Bydd person ifanc sydd yn nalfa'r ifanc yn aros am rhwng 3 a 4 mis ar gyfartaledd, er y gall y cyfnod amrywio'n fawr o ychydig o ddiwrnodau i sawl blwyddyn, ac mae'r cyfnod cyfartalog yn amrywio mewn gwahanol sefydliadau.

Mae'r Bwrdd Cyfiawnder Ieuenctid (BCI) yn gyfrifol am oruchwylio'r system cyfiawnder ieuenctid ac mae'n gyfrifol am gomisiynu lleoedd yn y ddalfa ddiogel ar gyfer plant a phobl ifanc sy'n aros prawf neu sydd wedi'u dedfrydu i'r ddalfa. Mae'r BCI, felly, yn llunio contractau â sefydliadau gwarchodol i brynu 'gwelyau' ar gyfer plant a phobl ifanc yn nalfa'r ifanc. Mae'r BCI hefyd yn gyfrifol am leoli plant a phobl ifanc sy'n aros prawf neu sydd wedi'u dedfrydu i'r ddalfa mewn sefydliad gwarchodol, ac mae'n ystyried ystod o ffactorau wrth wneud hyn (e.e. i ba raddau y mae'r person yn agored i niwed, pa mor agos ydyw i'w gartref, yn ogystal â ffactorau ehangach, gan gynnwys addysg, ac ati).

Gan fod y system cyfiawnder ieuenctid yn gweithredu ledled Cymru a Lloegr, gellir lleoli plant a phobl ifanc o Loegr yn y ddalfa yng Nghymru (a rhai o Gymru yn y ddalfa yn Lloegr).

Atodiad 4 - Rolau a chyfrifoldebau

Mae'r atodiad hwn yn rhoi trosolwg o rolau a chyfrifoldebau partneriaid allweddol cenedlaethol, rhanbarthol a lleol o ran cyflenwi gwasanaethau addysg a hyfforddiant i ddiwallu anghenion plant a phobl ifanc yn y system cyfiawnder ieuenctid ac i godi safonau.

Adran Addysg (DforE)

Ym maes cefnogi dysgu pobl ifanc yn y system cyfiawnder troseddol, mae Llywodraeth Cynulliad Cymru yn gweithio ar lefel genedlaethol mewn partneriaeth ag ystod eang o asiantaethau ac adrannau llywodraeth eraill, gan gynnwys Bwrdd Cyfiawnder Ieuenctid (BCI) Cymru a Lloegr a'r Adran Addysg (DforE). Mae Llywodraeth Cynulliad Cymru hefyd yn gweithio'n agos ag ystod o bartneriaid cenedlaethol a lleol yng Nghymru i sicrhau bod amcan ei pholisi'n cael ei gyflawni.

Awdurdodau lleol lleetyl

Bydd angen i awdurdodau lleol sydd â sefydliadau diogel yn eu hardal gyflawni eu cyfrifoldebau yn Neddf PSPD tuag at droseddwr ifanc yn nalfa'r ifanc. Mae hyn yn cynnwys sicrhau addysg a hyfforddiant addas. Wrth gyflawni hyn, bydd angen i awdurdodau lleol lleetyl ystyried canllawiau statudol a gyhoeddir gan Lywodraeth Cynulliad Cymru.

Bydd angen i awdurdodau lleol lleetyl hefyd gydymffurfio ag unrhyw amodau grant a roddir gan Lywodraeth Cynulliad Cymru.

Awdurdodau lleol cartref

Mae'n debygol y bydd pob awdurdod lleol, ar un adeg, yn awdurdod lleol cartref – a bydd y mwyafrif, os nad pob un, o'r awdurdodau lleol lleetyl yn awdurdodau lleol cartref ar yr un pryd. Bydd angen i awdurdodau lleol cartref gyflawni eu cyfrifoldebau newydd yn Neddf PSPD 2009 tuag at blant a phobl ifanc sy'n 'perthyn' i'w hardal ond sy'n mynd i ddalfa'r ifanc (boed yn y ddalfa yn ardal yr un awdurdod lleol neu yn ardal awdurdod lleol gwahanol). Golyga hyn bod angen iddynt gyflawni eu dyletswydd i hybu gwireddu potensial rhywun i ddysgu yn y ddalfa a phan fydd yn cael ei ryddhau ac, wrth wneud hyn, fe fydd angen iddynt ystyried canllawiau statudol a gyhoeddir gan Weinidogion Cymru. Bydd awdurdodau lleol yn cael penderfynu sut i gyflawni eu dyletswyddau, er enghraifft trwy staff eu hawdurdod addysg, neu drwy staff y tîm troseddau ieuenctid (neu'r ddau). Fodd bynnag, Prif Weithredwr yr awdurdod lleol fydd yn gyfrifol am gyflawni'r dyletswyddau yn y pen draw.

Timau troseddau ieuenctid

Mae gofyn cyfreithiol i bob awdurdod lleol fod â thîm troseddau ieuenctid. Mae'r dyletswyddau newydd yn Neddf PSPD 2009 yn ei gwneud yn ofynnol i dimau troseddau ieuenctid roi gwybod i awdurdodau lleol pan fydd person ifanc yn mynd i ddalfa'r ifanc, yn gadael dalfa'r ifanc neu'n trosglwyddo i sefydliad arall. Mewn gwirionedd, dylai awdurdodau lleol eisoes wybod pan mae person ifanc yn mynd i'r ddalfa, ond bydd angen i dimau troseddau ieuenctid wneud yn siŵr bod trefniadau ar

waith i sicrhau bod awdurdodau lleol yn ymwybodol o hyn, fel mater o drefn, ac i sicrhau bod yr wybodaeth hon yn cael ei rhannu â staff addysg priodol fel bod modd cyflawni'r dyletswyddau newydd yn briodol, e.e. gan gynnwys trosglwyddo gwybodaeth addysgol a chofnodion dysgu. Y disgwyl yw y bydd awdurdodau lleol yn gweithio'n agos â thimau troseddau ieuenctid i sicrhau bod y drefn trosglwyddo gwybodaeth yn cael ei gwneud yn rhan annatod o fecanweithiau trosglwyddo gwybodaeth sydd eisoes yn bodoli.

Bwrdd Cyfiawnder Ieuenctid (BCI)⁴¹

Mae'r BCI yn parhau i fod yn gyfrifol am leoli plant a phobl ifanc yn y ddalfa ac am sicrhau bod y ddalfa'n ddiogel, ac mae'n mynd i'r afael â'r pethau sy'n eu hachosi i droseddu ac ati. Bydd y BCI yn parhau i fod yn gyfrifol am oruchwylio trefnau yn nalfar ifanc, monitro'r ystâd ddiogeledd a lledaenu arfer gorau. Golyga hyn y bydd y BCI yn parhau i ddylanwadu ar y ddarpariaeth addysg a hyfforddiant yn nalfar ifanc, ac yn cynghori ar sut i gyfuno hyn orau â gwasanaethau a threfnau ehangach yn y ddalfa. Bydd hyn yn golygu gweithio gyda'r llywodraeth i ddylanwadu a chynghori ar bolisi ac i gynghori ar nifer y lleoedd yn yr ystâd ddiogeledd, anghenion y poblogaethau, y cyfleusterau sydd ar gael mewn sefydliadau gwarchodol, datblygu fformiwlâu ariannu, cyfuno â threfnau ehangach, a'r disgwyliadau craidd a ddylai fod yn ofynnol yn yr ystâd ddiogeledd, ac ati. Bydd y BCI hefyd yn parhau i fonitro addysg a hyfforddiant er mwyn cyflawni ei ddyletswyddau cyfreithiol i fonitro'r ystâd ddiogeledd.

Gwasanaeth Cenedlaethol Rheoli Troseddwyr Cymru (NOMs Cymru)

Mae NOMs yn goruchwylio gweithrediadau'r Gwasanaeth Carchardai ac yn gosod safonau a thargedau ar gyfer sefydliadau'r Gwasanaeth Carchardai. Bydd angen i NOMs roi cyngor ac arbenigedd i LICC i sicrhau bod disgwyliadau LICC ar gyfer darpariaeth yn nalfar ifanc yn addas i'r diben yn yr ystâd ddiogeledd, ac i gynghori ar fformiwlâu ariannu, ac ati. Wrth i NOMs fonitro'r ystâd ddiogeledd bydd angen iddo fwydo'r wybodaeth i waith monitro'r BCI.

Arweinwyr addysg yn yr ystâd warchodol i ieuenctid

Mae'r Gwasanaeth Carchardai'n cyflogi deiliaid swyddi Pennaeth Dysgu a Sgiliau mewn sefydliadau troseddwyr ifanc i oruchwylio darpariaeth dysgu a sgiliau ac i sicrhau bod hyn yn cael ei gyfuno'n llwyr â'r drefn ehangach. Mewn sefydliadau troseddwyr ifanc, mae'r Pennaeth Dysgu a Sgiliau'n ddolen bwysig rhwng y Gwasanaeth Carchardai fel rheolwr y sefydliad a'r ddarpariaeth y mae'r awdurdod lleol (neu ei ddarparwr dynodedig) yn ei chyflenwi. Mae'n hanfodol bod yna berthynas gref rhwng y Pennaeth Dysgu a Sgiliau a'r darparwr yn y ddalfa, gan fod gan y Pennaeth Dysgu a Sgiliau rôl i ddylanwadu ar y darparwr o ran cyngor ac

---

⁴¹ Ar 14^{eg} Hydref 2010, cyhoeddwyd na fydd y Bwrdd Cyfiawnder Ieuenctid (BCI) yn parhau i weithredu fel corff cyhoeddus anadrannol, ac y bydd ei swyddogaethau'n cael eu trosglwyddo i'r [Weinyddiaeth Gyfiawnder](#). Adeg cyhoeddi'r canllawiau hyn, roedd y BCI yn parhau i gyflawni'r mwyafrif o'i swyddogaethau tra bo trefniadau pontio'n cael eu hystyried. Yn y dyfodol, dylid gwirio'r wybodaeth ddiweddaraf a gyhoeddir gan y Weinyddiaeth Gyfiawnder pan gyfeirir at y BCI yn y canllawiau hyn.

arbenigedd ar gyflenwi addysg yn yr ystâd ddiogeledd ac ati, ac i fod yn ddolen i uwch reolwyr y carchar er mwyn hybu addysg a helpu i ddatrys materion sy'n effeithio ar y ddarpariaeth addysg a hyfforddiant, ac ati.

Y Cwricwlwm Cymreig

Mae yna ddarpariaeth yng Ngofynion Cyffredin y Cwricwlwm Cymreig sy'n nodi:

'Dylid rhoi cyfleoedd i'r disgyblion, lle y bo hynny'n briodol, i ddatblygu a chymhwyso gwybodaeth a dealltwriaeth o nodweddion diwylliannol, economaidd, amgylcheddol, hanesyddol ac ieithyddol Cymru.' Mae'r datganiad hwn yn gynhwysol yn fwriadol a'i nod yw adlewyrchu lluosogrwydd ac amrywiaeth Cymru yn yr unfed ganrif ar hugain. Bydd ei ofynion yn helpu disgyblion i ddeall beth sy'n wahanol am fywyd yng Nghymru, i ddathlu amrywiaeth ac i gael gwir deimlad o berthyn.

Mae datganiad y Gofynion Cyffredin yn nodi pum agwedd y Cwricwlwm Cymreig – diwylliannol, economaidd, amgylcheddol, hanesyddol ac ieithyddol. Bwriad y syniadau a ganlyn yw dangos beth y gellir ei gynnwys ym mhob un o'r agweddau. Mae'r rhestrau'n amrywio o ran arddull a chynnwys. Mae rhai eitemau'n seiliedig ar bynciau; mae eraill yn gofyn am ymagweddau ysgol gyfan. Eu nod yw ysgogi syniadau a thrafodaethau mewn ysgolion.

Rheolwyr yr ystâd ddiogeledd i ieuenctid (Llywodraethwyr/Cyfarwyddwyr)

Mewn perthynas ag addysg a hyfforddiant, bydd rheolwyr yr ystâd ddiogeledd yn gweithio'n agos â'r awdurdod lleol a'i ddarparwr/darparwyr dynodedig (a bydd yn ddyletswydd arnynt gydweithio ag awdurdodau lleol trwy is-ddeddfwriaeth). Dylai gweithredwyr gwarchodol weithio i feithrin amserlen/trefn integredig, lle ystyrir bod addysg a hyfforddiant y mae'r awdurdod lleol yn eu cyflenwi'n rhan annatod o'r drefn ar gyfer pob person ifanc. Dylai'r holl blant a phobl ifanc dderbyn addysg y mae darparwyr yr awdurdod lleol yn ei chyflenwi. Dylai'r gweithredwr sicrhau bod plant a phobl ifanc yn gallu cyrraedd darpariaeth addysg ac nad ydynt yn cael eu dargyfeirio o addysg i gymryd rhan mewn gweithgareddau eraill nad ydynt yn hanfodol/nad oes taer angen amdanynt. Mewn sefydliadau troseddwyd ifanc, mae'r Gwasanaeth Carchardai hefyd yn gyfrifol am gyflenwi 'gweithgareddau adeiladol' ar gyfer plant a phobl ifanc, a gall hyn gynnwys gweithgareddau hyfforddi sydd â chysylltiad â'r trefnau gwarchodol ehangach, er enghraifft.

Darparwyr sy'n cyflenwi yn y ddalfa

Bydd darparwyr yn nalfa'r ifanc yn gyfrifol am gyflenwi addysg a hyfforddiant ar gyfer plant a phobl ifanc yn nalfa'r ifanc, a byddant yn cyflawni llawer o'r cyfrifoldebau cyfreithiol ar ran yr awdurdod lleol. Bydd y darparwyr yn gyfrifol am gyflawni unrhyw amodau grant a osodir gan yr awdurdod lleol (a chyflawni unrhyw gytundebau dan gontract rhyngddyn nhw a'r awdurdod lleol). Bydd hyn yn cynnwys set graidd o ddisgwyliadau ynglŷn â pha addysg a hyfforddiant a gyflenwir yn y ddalfa.

Bydd angen i ddarparwyr yn y ddalfa gydweithio'n llawn â'r sefydliad a'r staff sy'n gyfrifol am reoli'r sefydliad a'r rheini sy'n cyflenwi gwasanaethau ehangach. Bydd hyn yn cynnwys cynllunio ar y cyd â'r sefydliad i gyfuno'r ddarpariaeth dysgu a sgiliau'n llawn â threfn y sefydliad; bydd hefyd yn cynnwys cydymffurfio â gweithdrefnau diogelwch a gweithdrefnau gwarchodol perthnasol ehangach.

Estyn

Yw swyddfa Arolygiaeth Ei Mawrhydi dros Addysg a Hyfforddiant yng Nghymru. Estyn sydd â'r brif rôl o asesu ansawdd addysg a hyfforddiant i blant a phobl ifanc sydd yn y ddalfa yng Nghymru. Mae hyn yn parhau i ddigwydd mewn partneriaeth ag AGGCC ac Arolygiaeth Carchardai Ei Mawrhydi. Mae Estyn yn ymuno ag arolygiadau'r Swyddfa Safonau mewn Addysg o addysg a hyfforddiant ymhlith pobl ifanc sydd yn y ddalfa yn Lloegr, lle caiff pobl ifanc o Gymru eu cadw. Bydd Estyn yn parhau i weithio mewn partneriaeth â'r Swyddfa Safonau mewn Addysg i wella ansawdd y ddarpariaeth i bobl ifanc sydd yn y ddalfa, a hwnnw'n welliant sy'n para.

Y Swyddfa Safonau mewn Addysg

Y Swyddfa Safonau mewn Addysg sy'n gyfrifol am asesu ansawdd addysg a hyfforddiant pobl ifanc sydd yn y ddalfa yn Lloegr. Mae hyn yn parhau i ddigwydd mewn partneriaeth ag Arolygiaeth Carchardai Ei Mawrhydi.

Asesiad Adran 140

Mae Adran 140 Deddf Dysgu a Sgiliau 2000 un manylu ar y ddarpariaeth statudol ar gyfer asesu pobl ifanc ag anawsterau a/neu anableddau dysgu. Gosodir y gofyniad cyfreithiol ar yr Ysgrifennydd Gwladol. Bydd Partneriaethau Connexions yn ei gyflenwi. (Uned Genedlaethol Gwasanaeth Connexions/Adran Addysg a Sgiliau, 2004). Mae'n ofynnol dan Adran 140 Deddf Dysgu a Sgiliau 2000 bod y person ifanc yn cael ei asesu yn ystod y flwyddyn olaf o'i addysg orfodol, lle mae'r person hwn yn debygol o symud ymlaen i addysg ôl -16, hyfforddiant neu addysg uwch. (Uned Genedlaethol Gwasanaeth Connexions, 2002b).

Y Gwasanaeth Connexions lleol sy'n gyfrifol am gynnal yr asesiad hwn.

.

Atodiad 5 - Lleoli plant a phobl ifanc yn y ddalfa (Cymru) – BCI Ionawr (2011)

	Eastwood Park YOI (F)	Rainsbrook STC (F)	Tŷ Cymunedol Red Bank SCH (F)	Swanwick Lodge SCH (F)	Aldne House SCH (M)	Ashfield YOI (M)	Uned Ddiogel Barton Moss SCH (M)	East Moor SCH (M)	Hassockfield STC (M)	Hillside SCH (M)	Hindley YOI (M)	Oakhill STC (M)	Y Parc YOI (M)	Rainsbrook STC (M)	Stoke Heath YOI (M)	Vinney Green SCH (M)	Warren Hill YOI (M)	Wetherby YOI (M)	Cyfanswm
Pen-y-bont										3			4	1		1			9
Caerffili a Blaenau Gwent	1												3			2			6
Caerdydd				1		5				1			3						10
Sir Gaerfyrddin										1			8						9
Ceredigion																			
Conwy a Sir Ddinbych			1						1						2				4
Sir y Fflint																	1		1
Gwynedd ac Ynys Môn							1	1			1				3				6
Merthyr Tudful		1				2				1			4						8
Sir Fynwy a Thorfaen																			
Castell-Nedd Port Talbot										1			1						2
Casnewydd						2				1			5						8
Sir Benfro													1						1
Powys																			
Rhondda Cynon Taf						2				4			7						13
Abertawe	1					2				1			4				1		9
Bro Morgannwg						1						1	2			1			5
Wrecsam					1		1							1	2				5
Cyfanswm	2	1	1	1	1	14	2	1	1	13	1	1	42	2	7	4	1	1	96

Atodiad 6 - Polisiâu a mentrau Llywodraeth Cynulliad Cymru

Cylchlythyr Llywodraeth Cynulliad Cymru Rhif 6/2010 – Canllawiau statudol i helpu i atal plant a phobl ifanc rhag colli addysg

Cylchlythyr Llywodraeth Cynulliad Cymru Rhif 41/2010 – Defnyddio grym rhesymol a chwilio am arfau

Addysgir y Tu Allan i'r Ysgol (EOTAS) – Cyfrifiad blynyddol ar lefel disgyblion. Canllawiau i awdurdodau lleol (2010)

Canllawiau Cymru Gyfan ar gyfer Ymweliadau Addysgol a Dysgu Awyr Agored (2010)

Strategaeth Troseddwyr Ifanc Cymru Gyfan – Cynllun Cyflenwi 2009-11

Rhaglen Graidd Cyswllt Ysgolion Cymru Gyfan

Cylchlythyr Llywodraeth Cynulliad Cymru Rhif 020/2009 – Y siwrnai ddysgu i bobl ifanc y mae'r Bwrdd Cyfiawnder Ieuenctid (BCI) yn eu lleoli mewn Cartrefi Diogel i Blant yng Nghymru

Lleihau canran y plant a'r bobl ifanc nad ydynt mewn addysg, cyflogaeth a hyfforddiant yng Nghymru: Darparu Sgiliau sy'n Gweithio i Gymru (2009)

Cylchlythyr Llywodraeth Cynulliad Cymru Rhif 76/2009 – Cynllun Gweithredu'r Adolygiad Cenedlaethol o Ymddygiad a Phresenoldeb (NBAR)

Canllawiau Gweithredol ynghylch Teithio gan Ddysgwyr (2009)

Fframwaith Ansawdd ac Effeithiolrwydd ar gyfer dysgu ôl-16 yng Nghymru: Darparu Sgiliau sy'n Gweithio i Gymru (2009)

Mesur Dysgu a Sgiliau (Cymru) 2009

Gwasanaethau Cymorth Ieuenctid: Cyfarwyddiadau a Chanllawiau ar Ymestyn Hawliau 2002 a ddisodlwyd gan: Gwasanaethau Cymorth Ieuenctid 11-25 a Gwasanaethau Cymorth i Ddysgwyr 14-19 (2009)

Fframwaith Effeithiolrwydd Ysgolion (FfEY) (2008)

Sgiliau sy'n Gweithio i Gymru: Strategaeth sgiliau a chyflogaeth a chynllun gweithredu (2008)

Partneriaethau plant a phobl ifanc a Chynlluniau plant a phobl ifanc

Y Cwricwlwm Ysgol yng Nghymru – wedi'i roi ar waith o fis Medi 2008

Fframwaith addysg bersonol a chymdeithasol ar gyfer dysgwyr 7 i 19 oed yng Nghymru (2008)

Cylchlythyr Llywodraeth Cynulliad Cymru Rhif 60/2008 – Gwasanaethau Cwnsela mewn Ysgolion yng Nghymru

Strategaeth Genedlaethol Cynlluniau Ysgolion Iach – Rhwydwaith Cymru (WNHSS) – Canllawiau ar gyfer gweithio gydag ysgolion ar bob cyfnod o'r rhaglen

Gweithio Gyda'n Gilydd i Leihau Niwed: Strategaeth Camddefnyddio Sylweddau Cymru 2008-2018 (2008)

Mesur Teithio gan Ddysgwyr (Cymru) 2008

Cymru'n Un – Rhaglen flaengar ar gyfer llywodraethu Cymru (2007)

Cylchlythyr Llywodraeth Cynulliad Cymru Rhif 31/ 2007 – Cynllunio ar y Cyd i Wella Canlyniadau

Plant a Phobl Ifanc, Gwaith Ieuenctid, Gwasanaeth Ieuenctid: Strategaeth Genedlaethol ar gyfer y Gwasanaeth Ieuenctid yng Nghymru (2007)

Tuag at Fywyd Sefydlog a Dyfodol Gwell (2007)

Y Cynllun Gweithredu Tlodi Plant – Cynigion ar gyfer Cam 1 (2006)

Cylchlythyr Llywodraeth Cynulliad Cymru Rhif 47/2006 – Canllawiau Cynnwys a Chynorthwyo Disgyblion

Yr adolygiad o Anghenion Addysgol Arbennig (2006)

Ein Cadw'n Ddiogel – adroddiad yr Adolygiad o Ddiogelu Plant Sy'n Agored i Niwed (2006)

Cyflawni ar Draws Ffiniau – Creu'r Cysylltiadau (2006)

Y Wlad sy'n Dysgu: Gweledigaeth ar Waith (2006)

Cylchlythyr Llywodraeth Cynulliad Cymru Rhif 54/2005 – Cynllun Gweithredu Rhianta

Gweithredu'r Hawliau (2004)

Cylchlythyr Llywodraeth Cynulliad Cymru Rhif (2004) – Llwybrau Dysgu 14-19

Cod Ymarfer Anghenion Addysgol Arbennig Cymru (2004)

Cylchlythyr Llywodraeth Cynulliad Cymru Rhif 34/2003 – Ysgolion Bro

Cylchlythyr Llywodraeth Cynulliad Cymru Rhif 23/2003 – Parchu Eraill: Canllawiau Gwrth-fwllo – Strategaeth Iechyd, Gofal Cymdeithasol a Lles (2003)

Ymestyn Hawliau: Cynorthwyo Pobl Ifanc o 11 i 25 Oed yng Nghymru (2002)

Ymgeisio yn Uwch – Strategaeth deng mlynedd ar gyfer y Sector Addysg Uwch yng Nghymru (2002)

Gwasanaethau Iechyd Meddwl Plant a Phobl Ifanc: Busnes Pawb (2001)

Fframwaith Gwasanaeth Cenedlaethol ar gyfer Plant, Pobl Ifanc a'r Gwasanaethau Mamolaeth

Y Fframwaith Asesu Cyffredin

Y Gwasanaethau Eirioli Arbenigol Integredig

The National Action Plan to reduce Suicide and Self Harm in Wales (Saesneg yn unig)

Strategaeth Datblygu Gweithlu Plant a Phobl Ifanc

Atodiad 7 - Ymgynghori â phlant a phobl ifanc

‘Eich Llais Chi, Eich Dewis Chi’ – Stadiwm Liberty, digwyddiad Abertawe – Chwefror 2010.

1. Meddyliwch am gyfraith newydd a fydd yn effeithio ar ddysgu pobl ifanc mewn lleoliad cadw/lleoliad gwarchodol.
2. Cydweithio i wella dysgu ar gyfer pobl ifanc sydd dan warchodaeth.
3. Cymryd syniadau oddi wrthy ch chi i'w defnyddio i wella'r modd o gyflenwi gweithgareddau dysgu.

Ymatebion: Beth oedd y rhwystrau posibl a'r problemau i chi yn yr ysgol/coleg ac wrth ddysgu?

Sylwadau grŵp 1	Sylwadau grŵp 2
Sut gellir gwella addysg o'ch profiad chi? Awgrymiadau? • <i>More training for staff - long term</i> • <i>More understanding of ADHD</i> • <i>Need to give young people a chance</i> • <i>Consultations with young people</i> • <i>Speak to kids before assuming</i> • <i>Involve help from Care home staff and YOT</i> • <i>Rules need to be fair</i> • <i>Verbal responses accepted by staff as opposed to written</i> • <i>Family centres</i> • <i>Counselling or other options</i> • <i>Advice and info about causes to help prevent it. i.e. young people getting into difficulties</i> • <i>Another part time teacher in the class</i> • <i>Less people in the class</i> • <i>Teachers need to learn about how young people feel</i> • <i>Group work</i> • <i>Sometimes use computers</i>	Sut gellir gwella addysg o'ch profiad chi? Awgrymiadau? • <i>Pastoral sessions required for teacher awareness to be promoted</i> • <i>Drop in sessions</i> • <i>Trust!</i> • <i>EMA incorrect incentive to learn - more funding in communities to alleviate this</i> • <i>Counselling clubs and focus groups</i> • <i>Different method for home funding? DS ddim yn siŵr am ystyr y sylw hwn</i> • <i>EMA based on attendance, not achievement - backward thinking!!!</i> • <i>Each individual should reach their zone for proximal development and then be rewarded</i> • <i>Focus groups, pastoral sessions on offer to parents who feel disjointed from education system</i> • <i>Intensive support</i> • <i>Reduce sizes of classes</i> • <i>Students should share about their issues</i>

Sylwadau grŵp 1 • <i>Teachers need to give you space or a chance</i> • <i>If they treat you fair you treat them fair</i> Rhwystrau? • <i>Substance misuse</i> • <i>Teachers assume, assumption</i> • <i>Lack of communication</i> • <i>Lack of individual support. Helping with real needs</i> • <i>Not listening</i> • <i>Written work difficult</i> • <i>Patronising teachers</i> • <i>Things thrown at you</i> • <i>Too many rules</i> • <i>Drugs and alcohol</i> • <i>Bullying</i> • <i>Peer pressure</i>	Sylwadau grŵp 2 • <i>Teachers should be able to give more time to students who have issues</i> • <i>More training</i> • <i>Cater for students interest, if don't like Welsh for example, allow them to do something else</i> Rhwystrau? • <i>Overcrowded rooms</i> • <i>Disruption</i> • <i>No control of kids</i> • <i>Lack of parental interest</i> • <i>Material deprivation</i> • <i>Bullying</i> • <i>Misbehaving</i> • <i>Lack of teacher awareness</i> • <i>Lack of time spent on kids</i> • <i>Illness</i> • <i>Lack of interest in compulsory subjects</i> • <i>School itself - methods of punishment are outdated</i>

Ymgynghori â phlant a phobl ifanc yng Nghartref Diogel i Blant Hillside, Castell-nedd Port Talbot a Charchar y Parc, Pen-y-bont ar Ogwr, De Cymru

Sesiwn 1

Seddi poeth â Barney'r pyped – beth allwch chi ei ddweud wrtho am addysg yma – beth sy'n dda/ddim cystal?

- *D+T – want more of these lessons.*
- *Some bits I really like – D+T, sport, bits of maths, ICT.*
- *Don't like homework.*
- *Some things – not teacher, the subject.*
- *D+T – make whatever we want – in mainstream school, you only have a short time to make something.*
- *We don't have metalwork here, only woodwork and pottery.*
- *Too much homework – 2 homeworks on Mon., Weds. and Fri.*

- *What's good about D+T? – you can make stuff for your family – creative – can make bizarre stuff like different shaped CD racks, coffee table etc – whatever you want.*
- *Sometimes do bricklaying outside (building/mechanics/hair and beauty etc. will be coming in new building due later this year – to provide more vocational subjects).*
- *Would like to do chemistry and science – we do do single science (risg damweiniau/camddefnyddio sylweddau ac ati).*
- *Hopefully will do same options as in school.*
- *Classrooms small, have computers – biggest ones are English and D+T.*
- *Some of us are good at using the computer.*
- *We don't need more computers – just ones that work.*
- *Need more ICT.*
- *Network doesn't allow downloads at the mo (mae hyn yn cael sylw ar hyn o bryd).*
- *Would be good to get music programmes.*
- *Music (lesson) xxxxx – have a go on the piano.*
- *More instruments/microphones (would be good).*
- *No Welsh lessons – tho other young people might teach you some.*
- *1 yp comes from a Welsh medium school, but there are no opportunities here to learn in Welsh – would like to.*
- *Some yp come in, Welsh first language – English not so good.*
- *Languages – would like some French/Spanish/Italian – would like to travel – I know a bit.*
- *When leave here, won't fit straight back into school. Depends on your age – 11 – straight back in, 15/16 –can go to college. You'll maybe go back a year or two.*
- *You get some education on how to deal with stuff – eg anger issues. What could mainstream school have done to keep you there and enjoying it?*
- *It was rubbish.*
- *I hated school – never got on, kicked out – my fault – they didn't care about me, didn't want me in, excluded too many times. Don't think I'd settle down if went back. Schools exclude too quickly. Brother excluded 3 times – he's only 12, just for xxxxx around.*
- *Bored in lessons.*
- *Staff saying 'don't bully' doesn't work – they only do something if your mother shows up.*
- *I was in fights most days because I was being bullied – then kicked out.*

Yr heddlu – a oes ganddyn nhw waith i'w wneud?

- *Yes – but it's like they're waiting for me to do something - search me for no reason, don't trust me.*
- *Programme the other day about hoodies – 12 of us just sat around chatting, threatened to arrest us – have been xxxxx but mostly just a meeting point.*
- *Shouldn't have groups of more than 3 people.*
- *Sitting outside a shop – told to xxxxx off.*

Gwneud i'r ysgol weithio

- *Could go into school for a couple of lessons a few days a week – so you can get used to it again.*
- *Outdoor pursuits – outlets for energy.*
- *Teachers don't judge you on stuff.*
- *Should make a school for yp who have been young offenders – then could maybe go back into mainstream – kind of halfway.*
- *Deal with bullying really well.*
- *More D+T lessons; cookery; sport.*
- *Small class sizes -10/4-5.*
- *Get to listen to music.*
- *Maths – good teachers – have a laugh with you, treat you like normal.*

Pa rwystrau mae person ifanc sy'n gadael lleoliad diogel yn eu hwynebu pan mae am fynd yn ôl i addysg o ryw fath? (Gweithgaredd brics yn y wal.)

- *Aggressiveness*.*
- *YOT education units separate*.*
- *People's reactions*.*
- *Police*****.*
- *Catching up*.*
- *Having a record*.*
- *Other people don't trust me*****.*
- *Schools give up***.*
- *Behaviour.*
- *I don't trust other people.*
- *No work experience – missed opportunities in school.*
- *Responsibility.*

- *Fitting in – don't know anyone.*
- *Getting up on time.*
- *Stigma.*
- *You're written off.*
- *Can't carry on where you left off.*
- *Being out of social circle.*
- *Money skills.*
- *Acting before thinking.*
- *Hanging out with the wrong people.*
- *People judging us as hoodies.*
- *Dealing with substance misuse.*

Beth sydd ei angen arnoch chi o'ch addysg pan rydych chi mewn lleoliad diogel? (Gweithgaredd corff mewn bocs.)

- *Making your own music.*
- *Fitness items eg free weights*, better exercise machines*.*
- *Karate/mixed martial arts.*
- *Careers advice.*
- *Find placements for us when we leave – college/apprenticeships.*
- *Home living.*
- *More D+T lessons.*
- *Life skills.*
- *Construction – once you're in yr 10.*
- *Plumbing.*
- *Painting and decorating.*
- *Learning welsh language.*
- *More opportunity to go into the college to do vocational stuff.*
- *Swimming pool.*
- *Staff to have more rugby training* - go on course – it's always football – players could come in – and we should be able to play tackle not just touch. Touch = push and causes fights – "I'd get frustrated about getting it wrong".*
- *Mountain biking.*
- *Coasteering etc – outdoor pursuits.*
- *Careers advice.*

- *Proper gardening.*
- *Welsh kids shouldn't get moved to England – family can't get to visit – 'I got sent to Nottinghamshire because no beds here.'*
- *Cookery (to be a chef).*
- *Would like – big outdoor area for us outside, to play sports on.*

Sesiwn 2

Dod i wybod am addysg yn Hillside (Barney'r pyped yn y sedd boeth).

- *Do you have school here? – yes we do!*
- *When do you have lessons? – 9-3.45.*
- *Homework (rubbish) Mon; Weds; Fri - hard stuff, takes up to an hour sometimes.*
- *Subjects – PSE; humanities – boring, keep on about the same stuff - culture; D+T, sports – best lessons. Maths; science; English; art. Hate English - too much work on corrections.*
- *Use wood in D+T. Exams - build a box/cd rack/cupboard and send it away.*
- *Big Pit – Wales – history and culture. Other cultures too.*
- *Sport – football.*
- *Can you carry on with your options (chosen in school)? Depends on which subjects you were doing.*
- *If you don't do schoolwork, you lose activities/power (electricity in room). High level/age - depends on power you get. You should have it 'til later. By going to school they earn power – (oedolyn yn dweud – it's about earning rather than losing out). Also get points towards CD's. (Oedolyn – was a time before, if you had a consequence you'd automatically lose power – it's about yp taking responsibility – also for making beds/other life skills.)*
- *Less power on a school night. Level 6 = all night power on Fridays/Saturdays.*
- *Can't learn Welsh – would like to.*
- *What if you didn't really go to school before? Not bothered to do the work. Couldn't do it - dyslexia – didn't want to say in front of people.*
- *Can't handle the crowds.*
- *Don't do any languages here – learn little bits of Italian from (native speaking) teacher.*
- *Don't like Welsh anyway.*
- *Culture and history important. Be proud of where you're from, wherever it is.*
- *Not allowed to use the internet – they don't trust us – rude stuff and guns! Access to internet not available. If you stay on level 6 you should be trusted. Could block some websites. They trust us in D+T – tools, could take anything.*

(when we had it before – inappropriate stuff) Even though over 16 – can't see any flesh. If we could have it, we could find stuff to build in D+T, info about topics for lesson, (inspiration) leisure time stuff (games), see football and news. Could use Google just for relevant stuff for lessons. Should be allowed to use computers after school for research stuff. ('you are' – I didn't know')

- *I need music on in the background - only way I can concentrate. Get to listen to it in some lessons.*
- *Should be more variety of lessons – Welsh, French, cooking – mainstream lessons/options. Carry on with most of options. Was doing graphics, but they don't have the equipment here.*
- *We should have a reversal of roles day.*
- *Forced to go to school here.*

Pa rwystrau ydych chi'n eu hwynebu wrth fynd yn ôl i'r ysgol/coleg/gwaith ar ôl gadael y fan yma? (Brics yn y wal.)

- *Disability*.*
- *Drugs.*
- *Need experience.*
- *Not good at getting up.*
- *Staff + students won't trust you – won't let you onto course.*
- *Criminal record.*
- *Don't have contacts.*
- *Money.*
- *Reputation.*
- *Paying for courses.*
- *Illness.*
- *Don't have skills.*
- *Not having ability.*
- *Being a xxxxx.*
- *Qualifications.*
- *People don't trust us.*
- *People label you forever.*
- *Medical conditions.*
- *Trust*.*
- *Anger.*
- *Transport.*
- *Alcohol*

Beth fuasai'n gwella'r pethau yma?

- *People giving us confidence.*
- *People seeing other side of us.*
- *People giving us a go.*
- *Proof (that will do it) – council, police, Hillside, YOT.*
- *Let them know what your skills are.*
- *People who have offended themselves in the past and made it good – role models, might give you a chance.*

Beth sydd ei angen arnoch chi yn eich addysg yn Hillside? (Corff mewn bocs.)

- *Languages.*
- *Proper games - football and be allowed to slide tackle.*
- *Are you getting the skills here to go on after – should have more than one teacher in every class to give enough support.*
- *Cooking.*
- *Sex and relationships ed - a bit childish. Should be small groups rather than big. Some boys don't like talking about that xxxxx. Need to be able to ask questions in private.*
- *Construction.*
- *2 hours – day of D+T.*
- *Qualifications – anything.*
- *Not English.*
- *More sports lessons – than twice a week.*
- *Treat all groups the same way – not 'reds are the worst group' – teachers don't think there's a difference but we do.*
- *Brick laying.*
- *Fitness.*
- *Lessons more interesting.*
- *Cooking – ask, but not happening. Level 6 get to cook but not very exciting.*
- *Something to look forward to (like girlfriend) – can keep you going in here. Want to do some college, some work.*
- *Apprenticeships.*
- *Better fitness machines.*
- *Mechanics.*

Uned plant a phobl ifanc Carchar y Parc

Gweithgaredd corff mewn bocs – pa addysg sydd ei hangen ar bobl ifanc pan maen nhw mewn sefydliad troseddwyd ifanc?

- *Sports coaching.*
- *Cooking.*
- *Proper carpentry.*
- *Football teams.*
- *Hairdressing course.*
- *Welsh culture.*
- *Making t-shirts.*
- *Kit has to be authorised.*
- *Drug workers – already here.*
- *Bricklaying.*
- *English.*
- *Maths –all levels – basic – ocn.*
- *Gardening.*
- *Painting and decorating - qualifications.*
- *PSE –sex ed.*
- *Proper jobs – experience.*
- *More challenges – eg with decorating.*
- *Welsh speakers – not catered for at mo.*
- *More recipes – why can't we do it ourselves – not just the same stuff.*
- *Qualified teachers for the courses.*
- *Not repetitive.*
- *More money.*

Seddi poeth – Sefydliad Troseddwyd Ifanc y Parc/addysg

- *One Welsh speaker in the group; no education in welsh available, so just tends to use English.*
- *Some Welsh classes are available – optional don't tend to bother.*
- *PSE – just tend to do same stuff – race/culture stuff*
- *D+ T good.*
- *Woodwork – can make things, things to give as presents. Cd rack, coffee table. Can go towards a qualification.*

- Tools – would like more tools. Will have some but when had them before some disappeared, we're waiting for ones in now to be cleared.
- Painting and decorating – paint must be 2 inches thick, just go over the same bits on the same wall again and again. Would like to do more tricky stuff – wallpapering etc, stuff you need to get a job.
- Can get some qualifications – gcse's, vocational stuff etc. depends on what you can do (academic level) Wallpapering might be able to do soon.
- You can do some of the same stuff you'd be doing in school, but not all the subjects.
- I've never been to a high school – sneaked in with friends and had a look, but don't know what it's like to go to one.
- Would like to do more vocational stuff – bricklaying, hairdressing. I'd do hairdressing. Cookery – we get to do basic stuff. Depends on what level you're on (behaviour) some get to do more complicated stuff. I'd love to make more exciting food. (Roedd 4/5 o rai eraill yn cytuno â hyn) Kebabs; Bolognese etc. Kievs.
- We need to be doing stuff that can get us jobs after. There's some of that here but not enough. (vocational subjects.) Plastering, bricklaying.
- Would like to do **proper** gardening – do some – little bit but need more that's useful for jobs.
- Art is good – get to listen to music.
- Sport – good – would like more – pitch for Rugby and football.
- Gym.
- Ashfield – in England – has got loads of stuff – great sports facilities, loads of vocational stuff you can do.
- Music – cool, get to have a go at different things. Creating own beats. Would like to be able to download own music onto cd to listen to in rooms or to share – not allowed cd's.
- Lesson times – ok, bit long sometimes. Changed recently. Something to do.
- Homework – couple of times a week. You've got to do it. It's too hard sometimes.
- I've been in prison in Manchester – hard for your family to visit. Don't know if exams (board) the same.
- Science – don't do much. don't have labs or anything! No chemicals. (Not safe!)
- If you're hungry you can't concentrate. End up mixing weird stuff together at meal times just so you're not hungry. People serving food put best bits behind for themselves for after, then they've run out by the time you get there. I have rice and gravy sandwiches sometimes just to fill up.
- I was doing a course at college before I was in here, sports.

Ar ôl y Parc – beth fydd yn digwydd o ran addysg/hyfforddiant?

- *My uncle is going to take me on as a roofer – he's got his own business so said he will.*
- *Yeah, someone in my family going to give me a job.*
- *I'd like to go back to my course, but don't know if it will be easy – friends moved on.*
- *I'll probably go back to old ways. No choice for someone like me – rob to the rich and give to the poor!*
- *Dunno.*
- *I want to go into the army but probably can't because of my record.*
(Nododd tiwtor bod unigolion yn cael eu hystyried fesul achos.)
- *(Ar ôl sgwrs am bwy fuasai'n cyflogi person ifanc sydd â chofnod troseddau os nad oes ganddynt gysylltiadau teuluol i'w cyflogi) – like the idea of successful people with past record who would be willing to give us a chance.*
- *Would be good to have a list of potential employers who would be happy to take us on.*

Rhwystrau rhag mynd yn ôl i addysg/hyfforddiant?

- *Trust **.*
- *Not having connections outside ***.*
- *Having a record ***.*
- *Missed too much.*
- *They won't want someone like me.*
- *No friends there now.*
- *Not having qualifications.*
- *Anger.*

Unrhyw beth arall rydych chi eisiau i ni ei rannu ag eraill? (e.e. Pethau y buasech chi'n eu hoffi)

- *We get fed rice, beans and boiled potatoes*
- *Swimming pool*
- *Boxing **
- *Rugby**
- *More sport*
- *KFC/Mcdonalds/Pizza Hut*
- *Food (roedd pawb yn cytuno â hyn – y prif beth roedden nhw'n meddwl amdano!)*